

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание

Четвърта редовна сесия

75 заседание, четвъртъкъ, 4 априль 1918 година

(Открито отъ подпрѣдседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 4 ч. и 10 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Отъ 244 народни прѣдставители разписали сж се въ списъка 211, отсѣтствуватъ 33. Значи, има налице нужното число народни прѣдставители.

Обявявамъ заседанието за открито.

(По списъка отсѣтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Марчо Атанасовъ, Никола Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Христо Божички, Недѣлко Бракаловъ, Константинъ Василевъ, Георги Голевъ, Юрданъ Дечевъ, Тодоръ Димчевъ, Станчо Доневи, Димитъръ Драгиевъ, Станчо Златевъ, Шакиръ Зюмриевъ, Радой Козаровъ, Иванъ М. Костовъ, Янко Куцаровъ, Дамянъ Лихарски, Рашко Маджаровъ, Стефанъ Манафовъ, Хафузъ Садкъ Мехмедовъ, Маринъ Ничовъ, Тодоръ Ноеви, Стефанъ Паприковъ, Паскалъ Паскалевъ, Александъръ Пенчевъ, Георги Поповъ, Коста Ранковъ, Юрданъ Рашевъ, Нено Станевъ, Георги Стоиловъ, д-ръ Андрей Ходжовъ, Коста Ципорановъ и х. Махмудъ С. бей Шукриевъ)

Постѣпили сж нѣколко заявления за отпуски.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставитель г. Тодоръ Георгиевъ съ заявление съобщава, понеже голѣмитѣ бури и снѣгове му възпрѣпятствували да се завърне до 28 мартъ, до когато е ималъ отпусъка, моли да му се разрѣши 4-дневенъ отпусъкъ, отъ 28 мартъ до 1 априль. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство.

Гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Мехмедъ Джелалъ съобщава, вслѣдствие на това, че жена му била тежко болна, не могълъ да присѣтствува въ заседанията на Народното събрание отъ 7 до 26 февруарий и моли това врѣме да му се зачете, като прѣкарано въ отпусъкъ. Които сж съгласни съ искането му, това врѣме да се смѣтне като прѣкарано въ отпусъкъ, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство.

Плѣвненскиятъ народенъ прѣдставитель г. Маринъ Ничевъ моли да му се разрѣши 2-дневенъ отпусъкъ отъ 4 того. Прѣдседателството му разрѣшава.

Шуменскиятъ народенъ прѣдставитель г. Марчо Атанасовъ моли да му се разрѣши 4-дневенъ отпусъкъ, начинающъ отъ 4 априль. Прѣдседателството му разрѣшава.

Плѣвненскиятъ народенъ прѣдставитель г. Тодоръ Лукановъ моли да му се разрѣши 2-дневенъ отпусъкъ, за 6 и 7 того. Прѣдседателството му разрѣшава.

Постѣпило е едно питане отъ софийския народенъ прѣдставитель г. д-ръ Александъръ Гиргиновъ до г. министъръ-прѣдседателя и управляющъ Министерството чавжтрѣшнитѣ работи, относительно прѣхраната на Трънската околия. Ще се съобщи на г. министра.

Постѣпила е една докладна записка отъ замѣстникъ-началника на Стенографското бюро съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Снощи при вдигане на заседанието, слѣдъ като бѣше гласувано, всрѣдъ голѣмъ шумъ и глѣчка, прѣдложението за одобрение постановленията на Министерския съвѣтъ досежно митническия режимъ съ съюзнитѣ и неутрални държави, а така сжщо и прѣдложението на прѣдседателствующия г. д-ръ Момчиловъ, да има заседание днесъ, четвъртъкъ, съ дневенъ редъ „трето четене миналия на второ четене законопроектъ и продължение на сжщия дневенъ редъ“, г. подпрѣдседателятъ ме повика, за да ми каже, че послѣдниятъ пунктъ отъ четвъртата точка на дневния редъ, именно законопроектъ за разрѣшение и постройка на междуградски и междуселски телефонни мрѣжи и за постройка на помѣщение за телеграфопощенската телефонна служба, трѣбва да бжде поставенъ като пръвъ пунктъ отъ сжщата точка на дневния редъ, както е било нѣколко заседания наредъ.

„Като се върнахъ на стенографската маса, за да прибера стенограмитѣ и книгата, народниятъ прѣдставитель г. Михаилъ Такевъ се доближи до мене и съ заплашителенъ тонъ ми каза слѣдующитѣ думи: „Вие трѣбва да пишете само това, което чувате, а не каквото ви заповѣдва прѣдседателятъ. Трѣбва да знаете, че има углавна отговорност. Какво ви шушнѣше подпрѣдседателятъ?

„Г-нъ прѣдседателю! Азъ, па и всички стенографи пишемъ само онова, което чуваме — това е нашиятъ принципъ. Ние си знаемъ длѣжноститѣ, опрѣдѣлени въ правилника на Народното събрание, и съ безпристрасностъ отбѣлѣзваме всичко, каквото се говори отъ когото и да било. Поради това смѣтамъ, че съвършено незаслужено и не намѣсто сж отправени къмъ мене застрашителнитѣ думи на народния прѣдставитель г. Такевъ при изпълнение на служебнитѣ ми длѣжности.“

Прѣдседателството смѣта, че трѣбва да изкаже своитѣ съжаления, щомъ единъ отъ стенографитѣ се оплаква. Стенографитѣ по длѣжностъ отбѣлѣзватъ онова, което чуватъ. Не е имало случаи да се пише друго, освѣнъ онова, което е говорено. Затова народнитѣ прѣдставители се замолватъ да не вършатъ работи, които не сж съвмѣстими съ тѣхнитѣ длѣжности.

Д-ръ Н. Сакаровъ: А имало ли е случай да не се пише онова, което се говори?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Когато се заповѣдва отъ прѣдседателството.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тѣ не сж слуги на прѣдседателството.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Не сж слуги.

С. Костурковъ: Прѣдседателството не може да командва; то трѣбва да се ръководи отъ правилника. Никой правилникъ не заповѣдва да не се пише това, което се говори.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Постѣпила е една молба отъ софийския жителъ г. Григоръ Найденовъ Прѣдседателството смѣта, че може да я съобщи на Народното събрание: (Чете)

„Направеното вчера 3 априль т. г. прѣдложение отъ народния прѣдставителъ д-ръ Фаденхехтъ при вотиране закона за инвалиднитѣ пенсии е разрѣшено отъ г. министра на правосѣдието въ смисълъ и за пенситѣ, които се получаватъ за изслужени години (наслѣствени пенсии). Заявявамъ на почитаемото Народно събрание, че постѣпката на г. Фаденхехтъ е съ намѣрението да създаде една юридическа практика, противна на оная, усвоена отъ Върховния касационенъ съдъ по процеса, въ който азъ съмъ страна, а г. Фаденхехтъ е мой противникъ.

„Моля г. министра на правосѣдието допълнително да обясни прѣдъ Събранието какъ трѣбва да се тълкува и какъвъ юридически характеръ има“.

С. Костурковъ: Какво могатъ да интересуватъ Събранието частнитѣ интереси на хората?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. министрътъ на народната просвѣта е готовъ да отговори на питането на г. Ботева по засѣването на цвеклото.

Х. Кабакчиевъ: Искамъ думата по дневния редъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Добрѣ, имате думата.

Х. Кабакчиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ нѣколко отъ засѣданията на Камарата отъ министерската маса се обѣща не еднократно, че ще бжде поставена на дневенъ редъ интерпелацията на нашата група по цензурата, както и интерпелацията отъ останалитѣ парламентарни групи. Понеже оставатъ още нѣколко дена отъ сесията, а днесъ е послѣдниятъ четвъртъкъ — день опрѣдѣленъ отъ правилника за разглеждане на интерпелации — азъ отъ името на нашата група, както и вчера се направи отъ цѣлата оппозиция, протестирамъ противъ това отлагане, съвършено неправилно и произволно, разглеждането на интерпелацията за цензурата, и настоявамъ, щото днешното засѣдание да бжде посветено на тази интерпелация.

Г. г. народни прѣдставители! Печатътъ въ послѣдно врѣме е поставенъ подъ единъ режимъ, който вече стаза съвършено нетърпимъ, недостоеенъ и просто, позволете ми да кажа, безобразенъ и скандаленъ. За да видите въ какво положение е поставенъ печатътъ, достатъчно е да ви кажа, че цензурата безъ никакво основание прѣди двѣ седмици унищожи въ нашия вѣстникъ рѣчта на военния министръ г. Найденовъ, която бѣше напечатана въ в. „Народни права“ и прѣпечатана, въ втората нейна половина, въ нашия вѣстникъ. Очевидно е, че цензурата нѣма никакъвъ критерий, движи се просто отъ съображения на произволъ и върши работи, които не сж само произволни, но сж просто капризни и прѣмо недопустими.

Т. Петровъ: Искатъ да направятъ вѣстника невъзможенъ.

Х. Кабакчиевъ: Отъ друга страна, вчера и днесъ г. г. народни прѣдставители, въ нашия вѣстникъ се унищожи една статия, която е допусната въ в. „Заря“. Тази статия се състои въ повторението на онова, което е напечатано въ „Заря“, обаче въ „Работнически вѣстникъ“ е унищожена. На нашето запитване защо цензурата постѣпва така, тя не ни дава никакви обяснения, а просто казва, че намира, какво въ „Работнически вѣстникъ“ тази статия трѣбва да бжде унищожена. Отъ друга страна телеграмитѣ отъ странство, каквато бѣше, напр., телеграмата въ снощнитѣ вѣстници, че червената гвардия имала извѣстенъ успѣхъ въ Финландия, която е допусната въ всички други вѣстници, въ нашия вѣстникъ е унищожена. Сетѣ една телеграма, която прѣдава извлѣчение отъ статията на Троцки, напечатана въ петербургскитѣ „Из-

вѣстия“, допусната въ цѣлата преса, въ нашия вѣстникъ се унищожи, което показва, че на цензурата сж дадени инструкции систематически да унищожава, по най-безобразенъ начинъ, цѣли колони и страници въ „Работнически вѣстникъ“. По този начинъ чрѣзъ цензурата вие поставяте единъ вѣстникъ въ едно изключително положение, поставяте една партия въ невъзможно положение. Азъ питамъ: на какво основание се върши този произволъ? Свободата на печата е осветена отъ конституцията; вие не допускате да се печататъ рѣчитѣ на народното прѣдставителство тогава, когато въ всички воюващи страни се печататъ. Когато въ нашитѣ съюзнически страни, въ Германия, въ Австрия и въ Турция, произнесенитѣ рѣчи въ парламента се печататъ, тукъ не давате да се печататъ.

Отъ друга страна цензурата си позволява едно низко партизанство като допуска щото в. „Прѣпорецъ“, който се обърна въ органъ на Главната квартира, да пише статии за болшевицитѣ, а когато ние се опитаме да влѣземъ въ полемика съ „Прѣпорецъ“, да освѣглимъ сѣщия въпросъ отъ друга страна, цензурата по произволенъ начинъ потѣпква всѣкаква свобода.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Кабакчиевъ, прѣстанете съ тѣзи прѣдизвикателства.

Х. Кабакчиевъ: Отъ името на нашата група заявявамъ, че това положение, което е създадено за печата, е положение насилствено и че това положение, въ което поставяте народа е нетърпимо. Ако българския народъ го третирате по такъвъ начинъ, като една тѣлпа отъ роби, отъ идиоти, той ще намѣри начинъ, за да потърси своето право. Вие по този начинъ вършите една провокация.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Кабакчиевъ!

Х. Кабакчиевъ: Отъ името на нашата група протестирамъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Кабакчиевъ! Вчера г. Пастуховъ прѣдложи да се сложи интерпелацията на дневенъ редъ, . . .

Х. Кабакчиевъ: И трѣбваше да се сложи.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: . . . но Камарата не прие прѣдложението.

К. Пастуховъ: Г. прѣдседателътъ обѣща, че ще влѣзе въ споразумѣние съ г. министръ-прѣдседателя да се сложи. Сега бихме желали да ни отговори влѣзълъ ли е въ споразумѣние и какъвъ е неговиятъ отговоръ?

А. Ляпчевъ: Дневния редъ, който е сложенъ днесъ за разглеждане, ние снощи не сме чули да се приеме. То е фактъ.

Н. Начевъ: Защото вие се карахте тамъ.

А. Ляпчевъ: Никакъвъ дневенъ редъ снощи не се прѣдложи отъ прѣдседателството, . . .

Отъ дѣсницата: А-а-а!

А. Ляпчевъ: . . . а камо ли да се е вотираълъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Понеже азъ прѣдложихъ, не мога да бжда упрѣкнатъ, че не съмъ прѣдложилъ.

А. Ляпчевъ: Искамъ да отбѣлѣжа единъ фактъ. Съгласно признанието на г. прѣдседателя, че стенографитѣ ще слушатъ и когато има засѣдание, и когато е вдигнато засѣданието да вписватъ въ дневницитѣ онова, което прѣдседателътъ имъ заяви, ние имаме днесъ такъвъ единъ дневенъ редъ. Слѣдъ като констатирамъ такъвъ единъ фактъ, азъ разбирамъ възмущението, което г. Такевъ е изказалъ прѣдъ стенографитѣ, като имъ е казалъ, че не трѣбва да пишатъ онова, което имъ се заповѣдва, а трѣбва да пишатъ онова, което се говори въ Народното събрание.

М. Такевъ: Има и наказание за това.

А. Ляпчевъ: Азъ наказанията не ги зная, но сигурно ги има, и виновнитѣ ще се прѣсѣдватъ. Но за мене е важно, че почитаемото прѣдседателство толкозъ много се е за-

несло, щото смѣта, че дѣйствува законно, когато реди дневен редъ, като дневния, извънъ засѣданията на Народното събрание.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Ляпчевъ! Ще Ви съобща, че дневния редъ азъ го продиктувахъ отъ тукъ и повикахъ стенографа да провѣри, понеже вие всички знаете, каква гюрюлтия вдигахте.

К. Пастуховъ: Вие трѣбваше да въдворявате тишина и тогава да редите дневния редъ.

Отъ дѣсницата: А-а-а! Вие вдигате постоянно шумъ!

К. Пастуховъ: Нѣма какво да блѣте.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Докогато има желание да се вдига шумъ, и Господъ да слѣзе, не може да въдвори тишина.

С. Костурковъ: Трѣбваше да се гласува дневниятъ редъ, а не вие да го диктувате.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Гласува се.

А. Ботевъ: Попитайте г. министра за питането ми.

И. х. Ивановъ: Имамъ едно питане и моля г. министра да отговори.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Г-да! Моля ви се, оставете г. Ботевъ да развие питането си. — Г. Ботевъ! Имате думата.

А. Ботевъ: Г. г. народни прѣдставители! На 14 мартъ т. г. азъ и другарътъ Ангелъ Гросковъ сме отправили до г. министъръ-прѣседателя едно питане, на което искаме да отговори. Питането има слѣдното съдържание: (Чете) „Г. министре! Прѣзъ пролѣтътъ на 1917 г. Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ приложи наредбата за засѣване на захарно цвекло, наредба, изработена съгласно чл. 5 буква в отъ закона. Тази наредба, за да има задължителна сила, трѣбваше, съгласно чл. 9 отъ закона, да бѣде утвърдена отъ Министерския съвѣтъ. Обаче наредбата не бѣ своеврѣменно утвърдена и, слѣдователно, фактически нѣмаше задължителна сила. Органитъ, натоварени съ прилагането ѝ, погрѣшно като сѣ смѣтали, че засѣването е задължително, съставиха маса актове противъ ония земледѣлци, мъже и жени, които по една или друга причина не сѣ могли да изпълнятъ дадения имъ нарядъ. Сума дѣла се образуваха при сѣдебната секция, която така сѣщо бѣше заблудена несъзнателно и налагаше глоби и наказания на неизпълнителитъ. Слѣдъ извѣстно врѣме, когато, по поводъ на едно дѣло, подсѣдимиятъ прѣдстави удостовѣрение отъ дирекцията, че наредбата не е задължителна, сѣдътъ произнесе съ право оправдателна присѣда и по всички слѣдващи дѣла. По тоя редъ сѣдебната секция оправдаваше подсѣдимитъ. Обаче грѣшката, направена до тоя день, коштува осѣждането на маса невинни земледѣлци. Послѣднитъ сѣ подложени на тежки глоби, едни отъ които сѣ събрани, а други сѣ на пѣтъ да бѣдатъ събрани. Като ви съобщаваме за знане горѣизложеното, имаме дългъ и честъ да ви запитаме, г. министре, да ни отговорите: 1. Какво смѣтате да извършите, за да се поправи извършената несъзнателна голѣма неправда? 2. Не намирате ли, че събраната глоба трѣбва да се възвърне? и 3. не мислите ли, че часъ по-скоро трѣбва да се заповѣда на финансовитъ власти да спратъ събирането на глобата отъ ония, отъ които досега не е събрана“.

Прочее, искамъ да се отговори на това питане.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ Пешевъ.

Министъръ П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Туй питане се е направило въ отсъствие на г. министъръ-прѣседателя, но понеже азъ съмъ събралъ свѣдѣнията, считамъ за нужно да отговоря. По сѣществото си то е основателно. Наредбата за засѣване на цвекло е издадена отъ Дирекцията на прѣхраната прѣзъ февруарий 1917 г., и е публикувана, безъ да е утвърдена, съгласно закона, отъ Министерския съвѣтъ. Нарушителитъ на това разпореждане сѣ били давани подъ сѣдъ вслѣдствие съставенитъ актове, и нѣкои лица, които не сѣ знаели, че това нареждане не е утвърдено и нѣма законна сила, не

сѣ си послужили съ туй срѣдство за защита и сѣ били осѣдени. Г. Ботевъ, като е знаелъ това обстоятелство, послужилъ си е съ едно удостовѣрение, че тази наредба не е утвърдена отъ Министерския съвѣтъ и билъ оправданъ. Сѣдътъ е съзрѣл отъ туй удостовѣрение своята грѣшка и впоследствие, при всички дѣла, които е разглеждалъ, подсѣдимитъ сѣ били оправдани, а на осѣденитъ по-рано лица, които сѣ подали заявления за ревизия на присѣдитъ, е уважилъ заявленията и отмѣнилъ присѣдитъ. Ако има и други осѣдени лица, щомъ тѣ се отнесатъ до сѣда, той ще ревизира присѣдитъ и ще ги отмѣни. Осѣденитъ на глоби, ако не желаятъ да си послужатъ съ срѣдството за ревизия, ще се отнесатъ до надлежния министъръ на правосѣдието да искаатъ опрощаване на глобитъ, а тия, на които глобитъ не сѣ събрани, ще се отнесатъ до министра на финанситъ, който ще разпорежи, понеже тия глоби сѣ неправилно събрани, да се повърнатъ на лицата (Възражение отъ крайната лѣвица) Нѣма затворени, доколкото знаа. Г-да! Азъ ви давамъ съобщението отъ дирекцията, секция по правосѣдието; отъ тамъ ми се даватъ тия свѣдѣния. И тѣ съжалеяватъ за тази грѣшка, и послѣдствията отъ която ще се поправятъ по законенъ редъ. Нѣма никой да оспорва, че тази грѣшка е направена. Грѣшката е извършена отъ Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ по едно недоглеждане. Вмѣсто издадената наредба да бѣде утвърдена отъ Министерския съвѣтъ, тѣ я публикували направо и я изпълнявали.

Запитването е много основателно и дава поводъ да се поправятъ тия грѣшки. И всѣки, който е ошетенъ, ще намѣри законния пѣтъ.

А. Ботевъ: Г-да! Азъ съмъ доволенъ, че ми се дава единъ такъвъ отговоръ, който ще успокои голѣмъ брой земледѣлци. Доволенъ съмъ, че сѣдебната секция, чийто отговоръ чете г. министъръ Пешевъ, е съзнала своята грѣшка и посочва начинъ за изправянето ѝ. Азъ, обаче, не мога да бѣжа доволенъ отъ това, че онѣзи, които сѣ осѣдени и отъ които не сѣ събрали глобата, трѣбва да се отнесатъ до министра на правосѣдието да ревизира дѣлата...

Отъ дѣсницата: Секцията.

А. Ботевъ: ... и не съмъ доволенъ така сѣщо отъ другия пѣтъ, който се посочва на тѣзи, отъ които е събрана глобата — че трѣбва да се отнесатъ до Финансовото министерство, за да си възвърнатъ глобата, защото, г. г. народни прѣдставители, тази процедура е твърдѣ тежка, сложна, създава се една прѣписка и една голѣма формалностъ. Трѣбва тѣзи хора да тичатъ по прошеносци и адвокати да имъ правятъ заявления и да плащатъ нови данѣци и глоби, за да получатъ удостовѣрение. Азъ бихъ молилъ г. министра, който ми отговори, щото тази неправда, която е вече съзната и отъ дирекцията, и отъ правителството, да се уреди по единъ другъ начинъ, съ една обща мѣрка, административна или законодателна, каквато г. министъръ Пешевъ знае да прѣпорѣчва, та да се намѣри другъ единъ по-късъ пѣтъ, по който да се поправи извършената неправда. Слѣдъ това азъ ще бѣжа напълно доволенъ.

Прѣседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Имамъ да съобща на Народното събрание, че е постѣпилъ отъ Министерството на финанситъ законопроектъ за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 1.975.500.000 л. за посрѣщане нуждитъ по войната, започната на 1 октомврий 1915 г. и отъ Министерството на втрѣшнитъ работи законопроектъ за измѣнение на чл. чл. 3 и 5 отъ закона за хигиеническитъ сѣвѣти въ врѣме на война.

Г. военниятъ министъръ иска да отговори на питането на г. Никола Недѣлковъ, касателно това, че интендантството на V дивизионна област не е заплатило реквизираното млѣко.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Прѣписката я изпратихъ на началника на V дивизионна област да се разпорежи, щото на тѣзи, на които не е платено, да се заплати да издири виновницитъ за неизплащането, да имъ наложи наказание и да ми донесе, какво е направилъ.

Н. Недѣлковъ: Много малко е направено.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Какво да направимъ повече? Азъ не мога да ги изплатя; трѣбва да се издирятъ виновницитъ и тогава да се изплати.

Н. Недѣлковъ: Г. г. народни прѣдставители! Миналата година имаше нареждане за образуване мандри по селата; имаше и военни мандри. На нѣкои отъ мандраджииѣ, които бѣха наематели, изплатиха криво-лѣво, обаче на всички мандри, които бѣха отъ интендантството на V дивизионна областъ, не е изплатено и не ще се плаща. Мнозина отъ г. г. депутатитѣ, които иматъ случай да обхождатъ селата на околията си, чуватъ често пѣти разни протести, но тѣзи, които прѣкарватъ свободното си врѣме изъ градоветѣ, не виждатъ тѣзи работи. Ние, които сме всѣкога между населението, биваме винаги обсипвани съ протести и сме длъжни да изпълнимъ дълга си, като отправяме питання къмъ г. г. министритѣ. Тѣзи хора сѣ лишени отъ срѣдства и трѣбва да имъ се заплати млѣкото, за да посрещнатъ нуждитѣ на добитѣка си, на овчаритѣ, слугитѣ си и пр., обаче, по вина на нѣкои, не имъ се плаща. Г. министърътъ казва, че само е разпоредилъ, но наказание не е наложено. Сигурно ще излѣзе, че никой не е виноватъ, и ще бѣде виновато самото население, задето си е дало млѣкото.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Виноватитѣ ще бѣдатъ наказани. Недѣйте мисли иначе.

Н. Недѣлковъ: По поводъ на едно мое питане отъ 7 мартъ миналата година вие декларирахте, че ще накажете тѣзи, които сѣ се провинили по неизплащане. Имаме маса случаи на неизплащане. Азъ съмъ отправилъ и друго едно питане, но вѣроятно то ще остане за слѣдъ тая сесия. Отговори ми се въ Главната реквизиционна комисиия, че провиненитѣ не могли да се даватъ подъ сждъ възъ основа на нѣкакво министерско постановление. Г. г. министритѣ напълно се съгласяватъ съ провиненитѣ отъ разнитѣ учрѣждения и не позволяватъ да се даватъ подъ сждъ. Бихъ желалъ да чуя наказанието на тия виновници, за да се удовлетвори хората.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Щомъ има виновни, ще бѣдатъ наказани.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. министъръ Бакаловъ ще отговори на питането на народния прѣдставителъ г. Иванъ х. Ивановъ.

И. х. Ивановъ: Г. г. народни прѣдставители! Още миналата сесия, както всички знаете, ние внесохме едно прѣдложение въ Камарата за обезщетение стопанитѣ на реквизицияния добитѣкъ въ тая война, защото знаете, че е оцѣненъ много низко. Ние искаме Камарата да се занимае съ този въпросъ, обаче Камарата и министритѣ, респективно г. министърътъ на финанситѣ, систематически отбѣгватъ да даватъ сериозенъ отговоръ. Ние подириме това прѣдложение. Тукъ има голѣма история, но азъ ще спомена само нѣколко факти. Намѣрихъ го въ Финансовото министерство ужъ като че чакъ резултатъ, въ Министерството на земледѣлието ужъ чакъ произнасяне и т. н. Ние не можахме да си обяснимъ, защо така систематически отбѣгватъ отъ такъвъ важенъ въпросъ. Обяснихме си го най-послѣ — чухме г. министра на финанситѣ да говори, че не било шега работа, че коствало 100 милиона лева; затуй го отбѣгватъ. Г-да, какво говори този фактъ? Той говори въ полза на нашето прѣдложение, а не въ полза на финансовия министъръ.

А. Кундалевъ: Това е просто ограбване.

И. х. Ивановъ: Значи, добитѣцитѣ на селянитѣ сѣ взети безплатно или на много низка цѣна, затуй коствува много. Ето аргументътъ, който говори въ полза на нашето прѣдложение. Но бѣдете увѣрени, че не съ 100 милиона можете да платите това обезщетение — единъ милиардъ да дадете, пакъ не можете да го изплатите, защото имаме свѣдѣния по това, които, когато му дойде врѣмето, ще ги дадемъ. Ние имаме свѣдѣния, че чифтъ волове сѣ оцѣнени 120 л., — а днесъ какво купувашъ съ 120 л., какво чинатъ 120 л.? Днесъ чифтъ волове струватъ четири хиляди лева. Ето кѣдъ е въпросътъ, съ който трѣбва да се занимаемъ. Вие знаете, щомъ на земледѣлца се отнеме силния, годенъ добитѣкъ, какъ се огрязва това на него. Чувахме единъ бившъ министъръ, г. Буровъ, ако и не земледѣлецъ, да казва: „Азъ зная, че сега земята не се оре, а се пѣпре“. Съвършено вѣрно. Ние вземаме на хората годния добитѣкъ, а оставяме ги съ едни крави, и днесъ земята не се оре, а се пѣпре. А за да се оре, да се прѣобърне една земя, като сте взели на хората добитѣцитѣ, трѣбва да турите прѣдъ плуговетѣ, ралата не 400, а четири хи-

ляди лева. Ето въпросътъ, който трѣбва да ни занимава. Обаче Камарата не направи честъ на това наше прѣдложение. Вие се занимавахте тукъ съ такива малки прѣдложения, които докосватъ само една частъ отъ българския народъ. Г. Ляпчевъ ви изтъкна, че имаше едно прѣдложение за наемитѣ, което докосва 10 хиляди наемодатели, 30 хиляди наематели, а тукъ се докосва цѣлѣятъ български народъ и Камарата не се занимава съ този въпросъ. Ето защо, отъ името на нашата група и отъ името на цѣлия български народъ, моля г. министра да даде отговоръ не съ думи, а отговоръ, да застави финансовата комисиия, дѣто е прѣдложението, да го разгледа и да го внесе въ Камарата, за да стане законъ. Не мислете, че този въпросъ не е достояние на обществото. Обществото го знае и чакъ разрѣшението му отъ Камарата. Ето защо азъ чакамъ отговоръ съ дѣла, а не съ думи. Бактисахме на думи и залѣгалки, а сега искаме нѣщо по-сѣщественно.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на търговията.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че това питане по погрѣшка се адресира къмъ министра на финанситѣ, защото въ него стои слѣдното: „Какво мисли да сторя съ горѣпоменатото прѣдложение, като мине вече и четвъртата редовна сесия, и ще продължава ли да се гаври съ такъвъ единъ важенъ въпросъ, който докосва болшинството отъ българския народъ?“ Внесено е прѣдложение отъ земледѣлската група, за да се направи една прѣоцѣнка на реквизицияния добитѣкъ отъ 1915 г. насамъ. Това прѣдложение е било поставено на дневенъ редъ, веднѣжъ Народното събрание рѣшило, че не може да се занимава съ него и че трѣбва да се повърне въ финансовата комисиия, и тя не се е занимавала досега съ него. Азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители да не обвиняватъ за неразглеждането на прѣдложението отъ Народното събрание министра на финанситѣ, а да обвинятъ или прѣседателството, или членоветѣ на финансовата комисиия. Какво мога азъ да сторя съ това прѣдложение и ако то е било поставено на дневенъ редъ, а Народното събрание не го е разгледало? Какво е виновенъ министърътъ на финанситѣ? Това е изключително отъ компетенцията на Народното събрание; неднажъ сезираю то, да се занимае или не съ това прѣдложение, е негово право. И какъ си позволява г. х. Ивановъ да държи такъвъ непочтителенъ езикъ въ едно питане и казва, че министърътъ билъ се гаврилъ съ това прѣдложение? Това е езикъ, който не прилича на единъ почтенъ старецъ, какъвто е г. х. Ивановъ. Слѣдователно, и това трѣбва съ възмущение да го отхвърля.

Моето мнѣние по този въпросъ е слѣдното: по принципъ Финансовото министерство е усвоило мнѣнието, че трѣбва да стане една ревизия на оцѣнитѣ на добитѣка, но, разбира се, то не може да направи това, което искатъ прѣдложителитѣ. Прѣзъ 1915 г. добитѣкътъ не бѣше тъй скѣпъ, слѣдователно, реквизиционнитѣ комисиии, когато сѣ давали извѣстна оцѣнка на реквизицияния добитѣкъ, сѣ давали оцѣнка съобразно съ цѣнитѣ, които тогава добитѣкътъ е ималъ. Прѣзъ 1916 г. цѣнитѣ сѣ повишили, прѣзъ 1917 г. цѣнитѣ сѣ още повече повишили. Слѣдователно, не е вѣрно, че за реквизицияния добитѣкъ миналата и по-миналата година се даватъ такива цѣни, каквито сѣ давали прѣзъ 1915 г., макаръ че нѣкой може да претендира, че тѣзи цѣни сѣ много по-малки отъ пазарнитѣ цѣни на добитѣка. Това може да бѣде основателна претенция, обаче на Финансовото министерство не сѣ подчинени реквизиционнитѣ комисиии. Финансовото министерство не може да каже на реквизиционнитѣ комисиии: „Вие сте длъжни да давате такава или онакава оцѣнка“. Оцѣнката на реквизицияния добитѣкъ не се утвърждава отъ Финансовото министерство.

А. Радоловъ: Не е тамъ въпросътъ, г. министре.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Какъ мислите вие тогава, финансовиятъ министъръ на основание на закона за реквизицията или на другъ нѣкакъвъ законъ да вземе мѣрки да се повишатъ цѣнитѣ на реквизицияния добитѣкъ? Единствениятъ изходъ отъ това положение е изходътъ, който сѣ намѣрили самитѣ прѣдложители, именно, Народното събрание да бѣде сезирано съ този въпросъ, Народното събрание чрѣзъ единъ законъ да постанови, че на добитѣка, реквизиранъ прѣзъ 1915 г., ще трѣбва да се даде една добавѣчна цѣна отъ 10, 15, 20 или повече процента; на този, който е реквизиранъ прѣзъ 1916 г., както и на този, който е реквизиранъ прѣзъ 1917 г., да се даде по-

висока оцѣнка, или най-сетнѣ, оцѣнката на добитѣка, който е взетъ прѣзъ тия три години да се ревизира съобразно съ пазарнитѣ цѣни и тогава реквизиционнитѣ комисии да пристѣпятъ къмъ изправянето на туй, което се е допуснало прѣзъ 1915 и 1916 г., защото прѣзъ 1917 г. не можете да кажете, че реквизиционнитѣ комисии и Дирекцията на прѣхраната, при нормиране цѣнитѣ на месото, не сѣ направили увеличавания. Слѣдователно, по този въпросъ финансовиятъ министъръ не може да играе освѣтѣ една спомагателна роль, той нѣма легална властъ, нито административна сила, за да може да направи измѣнение въ съществуващото положение. Така щото, казвамъ, питането по погрѣшка е дошло до финансовия министъръ. По този въпросъ би трѣбвало да се сезира Народното събрание и то да вземе по принципъ рѣшение. Не зависи отъ финансовия министъръ да бѣде удовлетворенъ г. х. Ивановъ съ единъ отговоръ въ смисълъ, финансовиятъ министъръ да разпорежи комисията да бѣде свикана да разгледа това прѣдложение и да бѣде вотирано отъ Народното събрание. Ако Народното събрание искаше да го вотира, нѣмаше освѣнъ при опрѣдѣлянето на дневенъ редъ да каже: „Желаемъ да се занимаемъ съ това прѣдложение, да го вотираме да стане законъ“, и законътъ ще го приложи азъ, като замѣстникъ на финансовия министъръ, или военниятъ министъръ.

Ето защо намирамъ съвършено неоснователно това питане, а пѣкъ езикътъ, който се държи въ това питане, е единъ непочтенъ езикъ за всѣки народенъ прѣдставителъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. х. Ивановъ.

И. х. Ивановъ: Г. г. народни прѣдставители! Думата, която казахъ, като че е малко остричка. Г. замѣстникътъ на финансовия министъръ не знае дождѣ финансовиятъ министъръ е докаралъ работата и захвана отъ края. Въ комисията захванахме прѣговори, и г. финансовиятъ министъръ се съгласи по принципъ да се даде нѣщо. Извинете, но вие изглежда, че не сте чели нашето прѣдложение. Ние какво искаме? Неизплатенитѣ добитѣци въ този промеждутъкъ да се платятъ съ по-високи цѣни. Вие казвате, че финансовиятъ министъръ не е компетентъ. Ами до кого да се отнесемъ тогава? Това прѣдложение е минало на първо четене, то е въ комисията, а вие казвате, че трѣбва да се сезира Народното събрание.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Именно защото е минало, Народното събрание трѣбва да се занимае.

И. х. Ивановъ: Народното събрание ще се сезира слѣдъ като мине прѣзъ комисията. Министърътъ на финанситѣ е съгласенъ, Народното събрание е съгласно, обаче замѣстникътъ на финансовия министъръ не е съгласенъ.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Азъ казвамъ, че съмъ съгласенъ по принципъ.

И. х. Ивановъ: Не искамъ, г. министре, азъ да бѣда доволенъ, а народътъ да бѣде доволенъ, защото това е народна работа.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Вие не сте слушали какво съмъ казалъ.

И. х. Ивановъ: Не се отнася за околийски началникъ или за стражари, а се отнася за българския народъ, за българския земледѣлецъ. Чудите се отъ жѣдъ иде гладътъ. Ами дайте тази сила да оре земледѣлецътъ. Нивата не ще циркуляри, не ще окръжни, а иска силенъ добитѣкъ. Обърнете внимание на това, и тогава нѣма да има гладъ. Иначе може би ще мремъ отъ гладъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Минаваме на въпроситѣ, поставени на дневенъ редъ.

Има думата г. министъръ-прѣседателъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бѣхъ далъ съгласие, щото г. Панайотовъ да направи едно прѣдложение, като допълнение на извѣстната алинея на чл. 23 отъ закона, който гласувахме вече на трето четене, за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ. Това прѣдложение било внесено, обаче по недоразумѣние, не е гласувано. Дали не ще можемъ сега да поправимъ тази грѣшка?

К. Пастуховъ: Хубава работа! Той си е аслѣ отхвърленъ законопроектъ.

С. Момчевъ: Той е аслѣ пропадналъ законопроектъ.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Важна е поправката, която се искаше, именно, военнослужащитѣ да се сѣдятъ отъ своитѣ естествени сѣдилища — военнитѣ, по военнитѣ закони, и затова трѣбваше да се приеме. Сега, дѣйствително, и азъ признавамъ, че има нѣщо, което прѣчи да искамъ поправката.

Д-ръ П. Джидровъ и С. Бобчевъ: Въ какво се състои поправката?

К. Пастуховъ: Нѣма законопроектъ.

Отъ дѣсницата: Чакайте!

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Поправката се състои въ слѣдующето, че военнослужащитѣ ще се сѣдятъ отъ военнитѣ сѣдилища по военнитѣ закони. Съ това се допълняше послѣдната алинея на чл. 23, нѣщо което не се е приело по недоразумѣние. Азъ мисля, че Народното събрание е суверенно да направи сега тази поправка. Но, ако намѣрвате, че по правилника и по конституцията е вече отхвърлено това прѣдложение, тогава ще остане въ идущата сесия да направимъ едно прѣдложение, което по надлежния редъ ще се гласува.

А. Коновъ: Новъ законъ ще направите.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: Тогава ще остане, но азъ заявявамъ, че дѣлата, които ще се гледатъ противъ военнослужащитѣ, не ще могатъ да се гледатъ отъ гражданскитѣ сѣдилища.

С. Лилковъ: И фактически аслѣ нѣма да се гледатъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Първиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: трето четене на законопроекта за допълнение § § 8 и 10 отъ закона за измѣнение и допълнение на врѣменното положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Г. Занковъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за допълнение § § 8 и 10 отъ закона за измѣнение и допълнение на врѣменното положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме.

Чл. 1. § 8 се допълва, както слѣдва:

„Подофицеритѣ отъ срочна служба, изслужили задължителния срокъ на военната служба, а така сѣщо и произведенитѣ за отличие, макаръ и да не сѣ изслужили задължителния срокъ на военната си служба, назначени на щатни длѣжности, прѣдвидени за сврѣхсрочни подофицери, въ парично отношение се ползватъ еднакво съ сврѣхсрочнитѣ подофицери, докогато заематъ длѣжността.

Срочнослужащитѣ санитарни младши подофицери, които сѣ изслужили задължителния срокъ на военната служба и назначени на щатни длѣжности, прѣдвидени за младши подофицери и по-горни чинове, получаватъ заплата 600 л. годишно“.

Чл. 2. Къмъ § 10, буква е, се прибавя слѣдната забѣлка:

З а б ѣ л ѣ ж к а. Помощникъ-аптекаритѣ, отбили задължителната си военна служба и не произведени въ чинъ санитаренъ подпоручикъ, или данѣчни неслужили и назначени на щатни длѣжности „помощникъ-аптекари“, получаватъ заплата, прѣдвидена за длѣжността, като чиновници.

Кандидатъ-офицеритѣ, освѣнъ санитарнитѣ, получаватъ заплата отъ датата на заповѣдта за производството имъ, ако нѣма фиксирана друга дата, откога да се счита производството имъ.

Чл. 3. Офицеритѣ, чиновницитѣ, служащитѣ и сврѣхсрочнослужащитѣ подофицери, на които мѣстослуженията се намиратъ въ новитѣ земи, независимо отъ дневнитѣ пари по врѣменното положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ въ военно врѣме получаватъ и дневнитѣ пари по „закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи“.

Чл. 4. Дошлитъ отъ запаса подофицери, назначени на щатни длъжности, прѣдвидени за свѣрхсрочни подофицери, както и подофицеритѣ, упоменати въ чл. 1 на настоящия законъ, когато заематъ длъжностъ сѣщо на свѣрхсрочнослужещъ подофицеръ, получаватъ добавъчна заплата по 30 л. мѣсечно, както заваренитѣ отъ мобилизацията свѣрхсрочнослужещи подофицери.

Чл. 5. Настоящиятъ законъ се прилага отъ началото на мобилизацията — 10 септемврий 1915 г.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-матъ на трето четене законопроекта, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ рѣжката. (Мнозинство) Приетъ.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: първо четене прѣдложението за отпущане заплата на ония учители, които сѣ назначени слѣдъ мобилизацията, но не сѣ встѣпили въ длъжностъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Н. Калчевъ: (Чете)

„ПРѢДЛОЖЕНИЕ

отъ троянския народенъ прѣдставитель Христо Марковски, по отпущане заплата на ония учители, които сѣ назначени слѣдъ мобилизацията, но не сѣ встѣпили въ длъжностъ.

Г. г. народни прѣдставители! Съ досегашната си дѣй-ность ние доказахме, че високо цѣнимъ героизма на на-шитѣ граждани, които сме изпратили на фронта и съ редъ законоположения подкрѣпихме тѣхнитѣ близки, роднини и родители. Обаче има една частъ бѣдни герои, на които дължимъ една справедлива подкрѣпка, това сѣ назначенитѣ слѣдъ мобилизацията класни и основни учители, всичко на брой 48 души, които не по тѣхна вина сѣ получили късно своето назначение, защото на врѣме, както всички други встѣпили въ длъжностъ, сѣ подали своитѣ заявле-ния за назначение. Дълга да заявя, че отъ направената справка се оказа, че всички иматъ отъ 2 до 15 годишна учителска практика и повечето отъ половината сѣ по 4—5-членни сѣмейства. Можете си прѣдстави какво ще бѣде тѣхното положение сега, като се има прѣдъ видъ, че почти всички служатъ съ собствено облѣкло, по причина по-късното имъ свикване въ частитѣ, ето защо съ настоящето си ви моля да бѣдете тѣй внимателни и къмъ тия не-щастници герои, както сте били къмъ всички други и гла-сувате слѣдното

ПРѢДЛОЖЕНИЕ

Иматъ право на заплата отъ деня на назначението имъ всички учители, които сѣ назначени слѣдъ мобилиза-цията.

Гр. София, 3 януарий 1918 г.

Вносителъ: **Х. Марковски.**

Поддържае прѣдложението: А. Черневъ, М. Обла-ковъ, Х. Янковъ, А. Пенчевъ, Х. Занковъ, Л. Лазаровъ, Ю. Рашевъ, И. Вълчевъ, Г. Занковъ, В. Карапанджовъ, Д. Тошковъ, Н. Алтимирски, Ш. Зюмриевъ, д-ръ Х. Георгиевъ, Н. Калчевъ, Т. Лукановъ, И. Цановъ, И. М. Костовъ, В. Недѣлковъ, К. Досевъ, П. Вангеловъ, Е. Петковъ, В. Гу-левъ, д-ръ В. Черневъ, К. х. Калчевъ, Н. Храновъ, д-ръ Л. Дагоровъ, С. Лилковъ, Р. Козаровъ, д-ръ К. Провада-лиевъ, П. Чорбаджиевъ, Б. Каракашевъ, Г. Абаджиевъ, Н. Шишковъ, А. Димитровъ, Н. Атанасовъ, И. Кирковъ, Д. Георгиевъ, А. Ботевъ, С. Омарчевски, Г. Маджунковъ и Н. Кръстановъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ прѣдложението на г. Марковски има нѣщо справед-ливо, именно да се даде заплата на учителитѣ, които сѣ били такива редъ години прѣди войната, но прѣзъ врѣме на ваканцията не сѣ успѣли да промѣнятъ мѣстото си, дохожда мобилизацията, заварва ги неназначени и до-сега тѣ сѣ въ войската и не получаватъ заплата. За единъ голѣмъ брой учители, които не бѣха постѣпили на служба до мобилизацията, или бѣха постѣпили на служба слѣдъ мобилизацията, въ съгласие съ Мини-стерството на финанситѣ се уреди да имъ се плаща за-плата. Останаха, обаче, единъ по-малкъ брой учи-тели, на които не се плаща заплата. Г. прѣдложительтъ

изброява 48 души, на които трѣбва да се плати нѣщо. Справедливо е да имъ се плати. Но въ прѣдложението тоя въпросъ не е изученъ нито за количеството на учителитѣ, нито за категорията имъ, нито за размѣра на заплатитѣ, които трѣбва държавата и общинитѣ да платятъ. Ето защо, като заявявамъ по принципъ, че това прѣдложение е справедливо, азъ моля Народното събрание да въз-приеме сѣщо тѣй, че е праведливо да се изплати въ коми-сията, дѣто ще имаме възможностъ, като съберемъ данѣи отъ Министерството на народното просвѣщение — този въпросъ е свършено новъ и г. прѣдложительтъ не го е изучилъ добръ — да можемъ да направимъ нѣщо справед-ливо за тия учители, които, дѣйствиелно, не по тѣхна вина сѣ останали неназначени или не сѣ могли да встѣпятъ въ длъжностъ до мобилизацията. За такива учители трѣбва да направимъ още нѣщо, за да се изгладѣ свършено оная несправедливостъ, която тутакси слѣдъ мобилиза-цията, по погрѣшка, се направи отъ Министерството на финанситѣ. Намѣрвамъ, прочее, справедливо това прѣд-ложението, но трѣбва да стане едно проучване. Затова моля Народното събрание да се съгласи да отиде прѣд-ложението въ комисията, кждѣто ще го обсъдимъ и ще направимъ възможното и справедливото за тия дѣйстви-телно онеправдани учители по занаятие. Защото не се касае само, г. г. народни прѣдставители, да дадемъ на тѣзи учители заплата въ продължение на три години, когато не учителствуватъ, и не сѣ учители фактически, но да намѣримъ нѣкой модусъ, тѣзи учители слѣдъ като прѣзъ врѣме на войната получаватъ заплата, слѣдъ вой-ната да могатъ да останатъ учители толкова врѣме поне, колкото сѣ получавали заплата, безъ да сѣ били учители. Тѣй щото, изисква се да намѣримъ една формула по-справедлива. Въпросътъ не е тѣй лекъ и тѣй повърхно-стенъ, както се излага въ прѣдложението на г. Марковски.

Прочее, моля Народното събрание да приеме прѣдло-жението да отиде въ комисията.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Андрей Коновъ.

А. Коновъ: Г. г. народни прѣдставители! Наистина, прѣдложението на г. Марковски е приемливо, но въ фор-мата, въ която той го прави, не може да се задоволи нуж-дата, която прѣдизвика войната въ срѣдата на учител-ското съсловие, защото не сѣ само тия учители онеправ-дани, които се визиратъ въ прѣдложението на г. Марков-ски, именно учителитѣ, които сѣ назначени слѣдъ моби-лизацията и сѣ постѣпили въ армията. Има и друга кате-гория учители, които сѣ пострадали вслѣдствие на моби-лизирането. Вие знаете, че учителскиятъ персоналъ се на-режда главно начинаещъ отъ 1 септемврий до 1 януарий слѣ-дующата година. Въ този периодъ отъ нѣколко мѣсеца има постоянно движение на учителския персоналъ, но особено се занимаватъ съ назначение на учителитѣ прѣзъ м. септемврий най-много. Има учители, подали заявление по-рано, още прѣзъ юний да искатъ учителски мѣста; училищнитѣ настоятелства се произнасятъ правилно или неправилно и тѣхнитѣ рѣшения отиватъ чрѣзъ инспек-цията до министерството, кждѣто нѣкои се утвърждаватъ, нѣкои не; или пъкъ училищнитѣ настоятелства закѣснѣ-ватъ да се произнесатъ, и по този начинъ заявленията на тия учители оставатъ неразгледани до септемврий и прѣзъ септемврий. Ние разрѣшихме въпроса за учителитѣ, които бидоха назначени до 10 септемврий, до деня на мобили-зацията, въ смисълъ да се считатъ за учители, макаръ да не сѣ заели длъжността си поради мобилизацията, и да имъ се плаща заплата. Но това разрѣшение е админи-стративно, г. г. народни прѣдставители; то не фигурира никждѣ въ закона, нито въ нѣкои официални постанов-ления; само министерството по административенъ редъ е наредило да се изплаща заплата на тѣзи учители. Вие си спомняте добръ, когато се разглеждаше бюджетътъ на Министерството на народната просвѣта, че този въпросъ отъ всички страни се поде и се настояваше твърдѣ силно да се корегира тази грѣшка. Но тогава, ако си спомните, азъ обърнахъ внимание и на друга една категория учи-тели, които сѣ пострадали вслѣдствие на мобилизацията, именно ония учители, които сѣ подали заявление и не сѣ успѣли да получатъ назначение до 10 септемврий, когато постѣпватъ въ редоветъ на армията. И училищнитѣ на-стоятелства, трѣбоще училищнитѣ власти — може и мини-стерството въ това да бѣде — поради факта, че тѣ сѣ постѣпили вече въ редоветъ на армията, оставятъ заявле-нията имъ подъ миндера, безъ разглеждане, макаръ и да сѣ имали намѣрение да ги назначатъ на вакантни мѣста. Нѣма нужда, г. г. народни прѣдставители, да ви обръщамъ

внимание на факта, че учителският персонал е малък, твърд е ограничен, и че колкото учители да бъдат налице, ще бъдат назначени, защото има нужда от учители. Самият г. министър на народната просвета обръна внимание на този факт и разреши да се допускат учители без ценз да бъдат назначени. Това показва, че колкото кандидати и да има, те ще да бъдат назначени. Тези учители, които не са получили назначение до 10 септември, сега не получават абсолютно никаква заплата. За да не получат заплата, причината е мобилизацията. Могат ли такива учители с семейства, с деца, жени, родители, да стоят захвърлени настрана? Бива ли тая несправедливост народното представителство да я остави неразгледана? Това не може. Г. Марковски изключва тая категория учители. Така щото, ако аз вземам думата, искам да обръна внимание и върху този факт, че е нужно да се направи всичко, за да удовлетворите и тая категория учители.

Същевременно аз бих изтъкнал и друга една страна на въпроса. Би трябвало тези решения, които тук вземаме, да се оформят и да имат законна сила, защото начинът, по който досега се е действувало спрямо една категория, спрямо ония, за които е излязло назначение, именно по административен ред е разрешено изплащанията на заплатите, спрямо тази категория не бива да се действува, защото ако едно лице от училищната власт може да погледне по-справедливо върху положението на тия учители и да нареди административно да се изплаща, друго лице, което би заело мястото му, може да измени този административен акт, може да каже, че това е наредба на министра, обаче тя не почива на законно основание, няма решение, няма вот на Народното събрание и, следователно, ще я отмени. За да не последва това тези категории учители, аз бих молил самият предложител да се съгласи да се преработи неговото предложение, като в комисията се допълни в тая смисъл, първо да се вмъкнат учители, за които по административен ред е решено да се плаща, второ, да се вмъкне тая категория учители, които не са били назначени до деня на мобилизацията и, трето, да се вмъкне и тая категория, която г. Марковски иска, които са назначени след мобилизацията и по някаква случайност не са приели длъжността. Ние вече направихме толкова много за подобрене положението на разните категории държавни чиновници и служещи, че не бива да оставяме една част от учителството в такава мизерия, в каквата сега се намира. Прав е г. министърът като обръща внимание, че трябва да се проучи този въпрос, но аз бих желал това проучване да не отиде до отрицание, и бих молил г. министра, каквито и резултати да се получат от анкетата, която той ще нареди, колкото и голям да бъде този персонал, който се нуждае от помощ, да удовлетворим тези учители.

Ето защо съгласен съм да се приеме по принцип това предложение и да се допълни в комисията.

Председателствующ д-ръ И. Момчилов: Има думата г. Тодор Петров.

Т. Петров: Г. г. народни представители! Изслушах г. министра на просвещателството, който признава, че е справедливо да се заплати на онези учители, които поради мобилизацията не са получили назначение или не са встъпили в длъжност. Обаче той направи друго едно заявление, че трябва да се проучат големите проучвания, че трябва да се проучи въпросът от министерството, че трябва да се съберат не знам какви данни, и аз се страхувам, че с това се цели само разтакане на решението на въпроса от Парламента, и учителството ще остане пак с излягани надежди.

Х. Г. Попов: Криво сте схванали.

Т. Петров: Ако има някоя професия, от която най-много да се нуждае нашата страна, това е учителството. Сега навръх в селата, дѣто има нужда от 7—8 учители, учителствуват по двама-трима, а след войната недостигът от учители ще бъде още по-голям, и ако ние не удовлетворим учителите, те ще бъдат принудени да напускат учителството и да се прѣдават на други професии. Ето защо, този въпрос трябва да се реши още по-рано. Още в рѣчта си по бюджета за просвѣтата прѣз 1916 г., аз повдигнах този въпрос и исках да се уреди, като се удовлетворят исканията на учителите, които не по своя вина не са били назначени до мобилизацията или пък след мобилизацията. Има разни категории, г. г. народни представители. Има учител, който е учителствувал 10 години, поискал е да се

прѣмѣсти, далъ си е оставката отъ селото, въ което е учителствувалъ до мобилизацията, обаче училищното настоятелство въ другото село, въ което е подалъ заявление, не го назначава. Това не е по негова вина. Е добръ, щомъ единъ учител е посветилъ 10 години на училището, цѣлия свой животъ тъй да се каже, пъкъ и занаятъ ще учителствува, защо да не му дадете заплатата, ако не по негова вина, а по една случайност, училищното настоятелство или окръжната инспекция, или Министерството на просвѣтата не сж го назначили или сж забавили назначението му? Ако ние не прѣмахнете тази наредба спрямо тая категория учители, то ние ще ги накарате да напуснатъ учителството, да го изоставятъ, въпреки любовта си, която иматъ спрямо занаята си. Ето защо мисля, че няма какво да се проучва. Какво ще се проучва? Трѣбва да се прѣработи само предложението на г. Марковски, че учители, които сж назначени прѣди мобилизацията, или не сж назначени, а сж подали заявление за назначение, но не сж назначени поради мобилизацията, или не сж получили назначението си по същата причина, такива учители получаватъ заплата, като да сж назначени. Значи, въпросътъ е само да се прѣработи предложението, но няма нужда отъ никакви съществени данни въ министерството, за да се установи дали те сж 20, 30, 40, 50 или 100 учители и каква заплата ще получаватъ. Ето защо, моля народното представителство, следъ като се приеме предложението на първо четене, да се прати въ комисията съ пожеланието по-скоро да се занимае тя съ него, да го прѣработи и още въ тая сесия да бъде гласувано на второ и трето четене.

Председателствующ д-ръ И. Момчилов: Има думата г. Стоян Костурковъ.

С. Костурковъ: Г. г. народни представители! Предложението на г. Марковски има за цѣль, както знаете, да се даде заплата на извѣстенъ брой учители, споредъ неговитъ мотиви, които сж били учители и по-рано и сж назначени за такива следъ мобилизацията, следъ 10 септември 1915 г. Предложението на г. Марковски визира, споредъ него, само 48 души. Не сж, обаче, 48 души учителите, които сж онеправдани, г. г. народни представители, не по своя вина да не получаватъ заплата отъ мобилизацията и до днесъ. Разни сж категориите учители, които не получаватъ заплатата и досега. Има учители, които сж назначени следъ мобилизацията и които се визиратъ тукъ, въ предложението на г. Марковски, но има такива, които не сж назначени нито прѣди, нито следъ мобилизацията, обаче иматъ право да получаватъ заплата си. Азъ само съ двѣ думи ще ви кажа въ какво се състои работата и ще ви кажа, че тукъ не се касае работата толкова до справедливостъ, както що се изтъкна отъ прѣждеговорившиятъ, между които и г. министърътъ на просвѣщението, колкото за законностъ.

Който знае какъ се реди персоналетъ по народното просвѣщение, нему е извѣстно, че този персоналъ се реди прѣзъ ваканцията и прѣзъ течение на учебната година, чакъ до 1 мартъ. Който бъде назначенъ до 1 мартъ следната година, той има право на заплата и прѣзъ ваканционнитъ мѣсеци — само по себе си се разбира, като редовенъ учител, а не като лекторъ или на часъ. Прѣди мобилизацията маса учители и учителки не сж успѣли да намѣрятъ ново мѣсто, като сж си подали своевременно, съгласно закона, оставката въ старото мѣсто и мобилизацията свари заявленията на извѣстни учители въ дадени общини, настоятелството държало постановление, че приема учителя, обаче това постановление не се изпълнило, не било утвърдено отъ инспекцията, защото учителътъ е билъ вече мобилизиранъ. Има пъкъ други случаи, при които настоятелството е получило заявлението на учителя, обаче до деня на мобилизацията не е успѣло да го разгледа и да приеме кандидата учител, послѣ е отишълъ въ армията и нѣмало защо вече настоятелството да се занимава съ такава заявление, оставило го е неразгледано. Всички тия хора сж вече въ армията, тия хора, обаче, ако не бѣше мобилизацията, щѣха да бъдатъ на учителски мѣста, защото това имъ е постоянното занятие, това имъ е професията, отъ която живѣятъ и на законно основание Народното събрание трѣбва да уважи искането на тия учители, за които става въпросъ, искането на които, обаче, Финансовото министерство не е уважило.

Предложението на г. Марковски, обаче, е тѣсно и не обгръща всички учители. Азъ го приемамъ по принципъ и съмъ съгласенъ съ г. министра на просвѣщението да отиде въ комисията и то още утрѣ, защото, споредъ мене, много проучване не трѣбва. Ние няма да броимъ учителите, които подпадатъ по тая или онака категория. Ние ще

намѣримъ въ комисията една формула, която да бѣде и законна и справедлива, и споредъ нея ще рѣшимъ въпроса. Утрѣ ще се събере комисията и други денъ да се приеме прѣдложението на второ четене, а въ недѣля — на трето четене, и по този начинъ да стане законъ, да удовлетвори́мъ една законна молба, едно законно искане на учителитѣ, пострадали поради мобилизацията, а не, г-да, по своя вина.

Ето, така би трѣбвало да се разбира туй прѣдложение споредъ мене, така би трѣбвало да се приеме.

Т. Петровъ: Това е въ интереса на учебното дѣло.

С. Костурковъ: Това е въ интереса на учебното дѣло, на законността въ страната и на справедливостта най-послѣ, ако щете.

Прѣседателъ: Има думата г. Стефанъ Лилковъ.

С. Лилковъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението на г. Марковски, което по начало се одобрява отъ г. министра на просвѣщеніето, е много умѣстно и справедливо. Дѣйствиелно, г. г. народни прѣдставители, учителитѣ сѣ особена категория държавни служители, които сѣ факта, че сѣ били прѣдшествующата година учители и сѣ вече подали заявления за такива, сѣ изразили волята да бѣдатъ и за въ бѣдаще такива.

Но, независимо отъ това, има и друга категория чиновници, които тоже могатъ да се приравнятъ сѣ положението на учителитѣ. Азъ зная, че има маса случаи сѣ други чиновници, които, безспорно, не могатъ да се уподобятъ на учителитѣ, които сѣ били въ прѣдшествующата година такива и сѣ заявления сѣ изразили волята си да бѣдатъ и по-нататѣкъ учители, да служатъ като такива, но тия чиновници, доколкото на менъ е извѣстно, сѣ подали заявление, назначени сѣ били за чиновници, получили сѣ назначение, обаче поради мобилизацията не сѣ успѣли да заематъ своята длѣжностъ и, като така, лишаватъ се отъ заплата. Колкото се касае до учителитѣ, г. г. народни прѣдставители, които сѣ въ това положение, сѣ тѣхъ въпросътъ е разрѣшенъ по административенъ редъ; касае се тукъ да се разрѣши и за онѣзи учители, които сѣ били такива и сѣ подали заявление. Менѣ ми се струва, че ще бѣде справедливо и умѣстно, ако сѣ това прѣдложение се обгърнатъ и онѣзи поне чиновници, които сѣ подали заявление, били сѣ назначени, получили сѣ съобщение, обаче поради мобилизацията не сѣ успѣли да отидатъ да съставятъ актъ и, като така, лишаватъ се отъ заплата. Менѣ ми се струва, колкото и малко да бѣдатъ тия случаи, ще бѣде справедливо и тѣ да се обгърнатъ въ това прѣдложение, което, като се приеме на първо четене, въ комисията ще може да се попълни.

Прѣседателъ: Има думата г. Христо Марковски.

Х. Марковски: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не взехъ думата първоначално затова, защото мислѣхъ, че обясненията на г. министра на просвѣтата бѣха достатѣчни да се разбере, че той по принципъ е за приемане на моето прѣдложение и че то трѣбва да прѣтърпи едно измѣнение въ комисията, може-би, въ по-широка смисълъ. Всички тия искания, които се изтъкнаха тукъ за учителитѣ, които не по тѣхна вина не сѣ получили назначение, може-би, въ комисията ще се удовлетворятъ, и слѣдва да се удовлетворятъ. Числото на такива учители, доколкото се простиратъ монѣ свѣдѣния, които съмъ събралъ отъ надлежното министерство, не е толкова грамадно; па и да е грамадно, толкова по-добрѣ, защото това ще се отнася до много повече нещастници, на които трѣбва сѣ още по-сериозно око да погледнемъ.

Та азъ мисля, че бѣше излишно да се говори, когато се направиха такива изявления отъ г. министъръ Пешева. Затова моля да се гласува по принципъ прѣдложението, да отиде въ комисията и да се разшири по-нататѣкъ.

Прѣседателъ: Които приематъ на първо четене разглежданото законодателно прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Марковски, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Ще отиде въ комисията.

Вториятъ пунктъ отъ дневния редъ е: първо четене на законопроекта за разрѣшаване на Хасковската градска община да сключи заемъ на сума 240.000 л.

Г. секретарьтъ ще го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

Докладъ до Народното събрание.

Хасковскиятъ общински съвѣтъ сѣ протоколъ № 15 ст. IV, отъ 24 декемврий 1917 г. и № 1, ст. IX, отъ 16 януарий 1918 г., е рѣшилъ да сключи отъ Българската народна банка заемъ, прѣдначенъ за изплащане на общинскитѣ и училищнитѣ чиновници и служащи дневнитѣ пари, въ размѣръ на $\frac{1}{2}$ за врѣме отъ 10 септемврий 1915 г. до 31 декемврий 1917 г., както и за слѣдващото имъ се добавъчно възнаграждение за 1917 г.

Като взехъ въ съображение, че общината въ тоя случай има нужда отъ парични срѣдства; че тая нужда не може да бѣде удовлетворена отъ обикновенитѣ бюджетни срѣдства, главно поради особеното врѣме, което сега се прѣживѣва; че комисията по чл. 98 отъ правилника за прилагане закона за градскитѣ общини, като се е занимала сѣ въпроса, сѣ протоколъ отъ 19 т. м. е дала миѣние да се разрѣши на общината да сключи заемъ, честь ми е да внеса въ настоящата сесия на Народното събрание, сѣ гласно забѣлѣжката подъ п. 5 на чл. 60 отъ закона за градскитѣ общини за разглеждане и гласуване приложения тукъ законопроекта, за разрѣшаване на Хасковската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ, на сума 240.000 л., при условия, подробно изложени въ законопроекта.

София, 20 февруарий 1918 г.

Управляющъ министерството, министъръ на земледѣлието и държавнитѣ имоти: **Д-ръ П. Динчевъ**

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за разрѣшение на Хасковската градска община да сключи заемъ на сума 240.000 л.

Чл. 1. Разрѣшава се на Хасковската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ на сума 240.000 л., при условия: а) годишна лихва 7%; б) срокъ за изплащане 10 години; в) редовното изплащане лихвитѣ и погашението на заема ще бѣде гарантирано сѣ залагането на общинскитѣ приходи отъ бача, интизапа и крѣвнината.

Чл. 2. Срѣдствата отъ заема ще се употребятъ изключително за изплащане законоустановената една пета върху заплатитѣ на общинскитѣ и училищнитѣ чиновници и служащи, за врѣме отъ 10 септемврий 1915 г. до 31 декемврий 1917 г., както и слѣдващото имъ се добавъчно възнаграждение за 1917 г.

Чл. 3. Заложенитъ общински приходи ще се внасятъ направо въ Българската народна банка, която, като удържи потребната сума за лихви и погашения, остатѣка ще прѣдава на общинската каса.

Чл. 4. Сумата отъ заема ще бѣде прѣдвидена на приходъ и разходъ въ допълнителенъ бюджетъ на общината за 1918 г.

Прѣседателъ: Които приематъ прочетения законопроектъ на първо четене, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Отъ дѣсницата: Спѣшностъ.

Прѣседателъ: Има прѣдложение да се пристѣпи още днесъ къмъ второто му четене. Които сѣ съгласни сѣ туй прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Г. секретарьтъ ще докладва законопроекта.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за разрѣшение на Хасковската градска община да сключи заемъ на сума 240.000 л.

Прѣседателъ: Които приематъ заглавието, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на Хасковската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ на сума 240.000 л., при условия: а) годишна лихва 7%; б) срокъ за изплащане 10 години; в) редовното изплащане лихвитѣ и погашенията на заема ще бѣде гарантирано сѣ залагането на общинскитѣ приходи отъ бача, интизапа и крѣвнината.“

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 1, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Срѣдствата отъ заема ще се употребятъ изключително за изплащане законоустановената една пета

върху заплатитѣ на общинскитѣ и училищнитѣ чиновници и служаци, за врѣмето отъ 10 септемврий 1915 г. до 31 декемврий 1917 г., както и слѣдващото имъ се добавъчно възнаграждение за 1917 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 3. Заложениѣ общински приходи ще се внасятъ направо въ Българската народна банка, която, като удържи потрѣбната сума за лихви и погашения, остатъка ще прѣдава на общинската каса.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 3, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 4. Сумата отъ заема ще бѣде прѣдвидена на приходъ и разходъ въ допълнителенъ бюджетъ на общината за 1918 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 4, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Този законопроектъ ще се постави на трето четене за слѣдующото засѣдание.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: първо четене на законопроекта за разрѣшение на Анхиалската градска община да сключи заемъ на сума 1.000.000 л.

Г. секретарьтъ ще го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Докладъ до Народното събрание.

Г. г. народни прѣдставители! Анхиалскитъ общински съвѣтъ съ протоколъ № 2, отъ 14 мартъ 1918 г. е рѣшилъ да сключи отъ Българската народна банка заемъ, прѣд-назначенъ за направа на водопроводъ, канализация и улици въ града.

Като взехъ въ съображение, че общината въ тоя случай има сериозна нужда отъ парични срѣдства; че тая нужда не може да бѣде удовлетворена отъ обикновенитѣ бюджетни срѣдства главно поради особното врѣме, което сега се прѣживява; че комисията по чл. 98 отъ правилника за прилагане закона за градскитѣ общини, като се е занимавала съ въпроса, съ протоколъ отъ 25 т. м. е дала мнѣние да се разрѣши на общината да сключи заемъ, честь ми е да внеса въ настоящата сесия на Народното събрание съгласно забѣлжката подъ пунктъ 5 на чл. 60 отъ закона за градскитѣ общини, за разглеждане и гласуване, приложения тукъ законопроектъ за разрѣшение на Анхиалската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ на сума 1.000.000 л. при условия, приети отъ банката и изложени въ законопроекта.

София, 25 мартъ 1918 г.

Управляющъ министерството, министъръ на земледѣлието и държавнитѣ имоти: **д-ръ П. Динчевъ**

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за разрѣшение на Анхиалската градска община да сключи заемъ на сума 1.000.000 л.

Чл. 1. Разрѣшава се на Анхиалската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ на сума 1.000.000 л., при условия: а) годишна лихва 7%; б) срокъ за изплащане 30 години; в) редовното изплащане лихвитѣ и погашенията на заема ще бѣде гарантирано съ залагането на общинскитѣ приходи отъ изкопаване пѣсъкъ, наемъ отъ общинската морска скеля, общинскитѣ налози, наемъ отъ общинскитѣ ниви 1.700 декара, както и приходитѣ отъ „интизапъ“, „кръвнина“, „кантарина“ и „кринина“.

Чл. 2. Срѣдствата отъ заема ще се употребятъ изключително:

а) за направа водопроводъ	600.000 л.
б) „ „ канализация	200.000 л.
в) „ „ улици	200.000 „

Всичко 1.000.000 л.

Чл. 3. Заложениѣ общински приходи ще се внасятъ направо въ Българската народна банка, която, като удържи потрѣбната сума за лихви и погашения, остатъка ще прѣдава на общинската каса.

Чл. 4. Сумата отъ заема ще бѣде прѣдвидена на приходъ и разходъ въ допълнителенъ бюджетъ на общината за 1918 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Отъ дѣсницата: Спѣшностъ.

Прѣдседателъ: Има прѣдложение още днесъ да се разгледа законопроектътъ на второ четене. Които сж съгласни съ това, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Г. секретарьтъ ще го докладва.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за разрѣшение на Анхиалската градска община да сключи заемъ на сума 1.000.000 л.

Чл. 1. Разрѣшава се на Анхиалската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ на сума 1.000.000 л., при условия: а) годишна лихва 7%; б) срокъ за изплащане 30 години; в) редовното изплащане лихвитѣ и погашенията на заема ще бѣде гарантирано съ залагането на общинскитѣ приходи отъ: изкопаване пѣсъкъ, наемъ отъ общинската морска скеля, общинскитѣ налози, наемъ отъ общинскитѣ ниви 1.700 декара, както и приходитѣ отъ „интизапъ“, „кръвнина“, „кантарина“ и „кринина“.

Прѣдседателъ: Които приематъ заглавието и чл. 1, както се прочетоха, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приети.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Срѣдствата отъ заема ще се употребятъ изключително:

а) за направа водопроводъ	600.000 л.
б) „ „ канализация	200.000 „
в) „ „ улици	200.000 „

Всичко: 1.000.000 л.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 3. Заложениѣ общински приходи ще се внасятъ направо въ Българската народна банка, която, като удържи потрѣбната сума за лихви и погашения, остатъка ще прѣдава на общинската каса.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 3, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 4. Сумата отъ заема ще бѣде прѣдвидена на приходъ и разходъ въ допълнителенъ бюджетъ на общината за 1918 г.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 4, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

И този законопроектъ ще се постави на трето четене за слѣдующото засѣдание.

Слѣдва: първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за наслѣдството. Понеже вноси-гелтъ на този законопроектъ г. Калчевъ отсъствува, разглеждането му ще се отложи за слѣдующото засѣдание.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: първо четене на законопроекта за разрѣшение постройката на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ отъ Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Г. секретарьтъ ще го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за разрѣшение постройката на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ отъ Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово“.

Г. г. народни прѣдставители! Измѣненията и допълненията на закона за народното просвѣщение, които Народ-

ното събрание гласува и прие въ Х-то си заседание, държано на 10 ноември 1917 г. и които сж утвърдени съ височайши указъ № 21 отъ 20 ноември сжщата година, узакони отварянето на медицински факултетъ при Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово“. Повъреното ми министерство, Върховниятъ медицинския съвѣтъ и Университетътъ направиха вече по-трѣбното, за да може новиятъ факултетъ да почне своята народополесна работа още прѣзъ тази учебна година. По-край мѣрките за сдобиването на факултета съ по-трѣбния на първо врѣме професорски персоналъ, направи се нужното да се намѣрятъ и помѣщения за институтитѣ и клиникитѣ, които съставляватъ нераздѣлна частъ отъ него. Както е извѣстно, институтитѣ на медицинския факултетъ иматъ за задача да дадатъ на студента обща научна теоретическа и практическа подготовка по медицината, а клиникитѣ — да подготвятъ сжщитѣ за прилагане придобититѣ познания къмъ отдѣлни случаи отъ заболявания, при леглата на самитѣ болни. Безъ единитѣ и другитѣ сжществуването на медицинския факултетъ е невъзможно. Засега институтитѣ ще се помѣщаватъ въ врѣменно приспособени за цѣльта здания, а за клиники ще служатъ разнитѣ отдѣления на Александровската болница. Ала това приврѣменно положение не може да трае дълго врѣме: съ послѣдователното отваряне на курсоветѣ въ факултета и съ увеличението числото на студентитѣ, нуждата отъ по-широки помѣщения, надлежно снабдени съ научни помагала и съ по-трѣбни приспособления, както за институтитѣ, така и за клиникитѣ, ще става по-голяма. Наложително се явява, прочее, да се построятъ своєврѣменно помѣщения, необходими за правилното функциониране на факултета. Безъ това, и при най-добъръ професорски персоналъ, не би могло да се постигне гонимата цѣль — да се даде солидна теоретическа и практическа подготовка на бъдещитѣ медици, които ще пазятъ здравето на българския народъ. По мнѣнието на компетентни лица изъ срѣдата на Върховния медицински съвѣтъ, които сж били натоварени съ специалното изучаване на въпроса, за пълното развитие на медицинския факултетъ ще бждатъ по-трѣбни 12 здания за институтитѣ и 12 за клиникитѣ — всички едноетажни, павильонна система, които ще трѣбва да се намиратъ въ близко съседство съ Александровската болница. Споредъ направенитѣ обстоянни изучавания на сжщитѣ лица, за по-стройката на тия здания ще бждатъ по-трѣбни около 7.200.000 л. Разбира се, че тѣ ще се градятъ постепенно, като се взима прѣдъ видъ и мнѣнието на самия факултетъ. Тъкмо затова въ прѣдлагания на вашето обсъждане законопроектъ не е посочено числото на зданията, а е фиксирана само приблизителната обща сума, за да се остави мѣсто за евентуални измѣнения, които нуждата и опитътъ на факултета могатъ да наложатъ.

Поради горѣказаното и възъ основа на чл. 18 отъ закона за отчетността по бюджета, имамъ честь да ви по-моля, г. г. народни прѣдставители, да разрешите по-стройката на въпроснитѣ институти и клиники съ приблизителна стойностъ 7.200.000 л., за да може новиятъ факултетъ своєврѣменно да се постави въ условия, да постигне напълно високата цѣль, за която се прѣдзначава, като стане истински храмъ на българската медицина и разсадникъ на опитни и свикнали съ нашата срѣда нейни служители за запазване здравето и силата на българския народъ.

Гр. София, 15 януарий 1918 г.

Министъръ на народното просвѣщение: П. Пешевъ

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за разрѣшение по-стройката на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ отъ Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово.

Чл. 1. Разрѣшава се да се построятъ въ мѣстността при Александровската болница въ София необходимитѣ здания за институти и клиники на медицинския факултетъ отъ Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово“ на обща стойностъ 7.200.000 л. Числото и видътъ на тѣзи здания, както и редътъ на по-стройката имъ да се опрѣдѣлятъ отъ Министерството на народното просвѣщение, като се вземе прѣдъ видъ мнѣнието на самия факултетъ, а по-стройката да се извърши отъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Чл. 2. Потрѣбниятъ за извършване на тия по-стройки кредитъ да се прѣдвиди въ бюджета на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството или въ специаленъ законъ, съгласно съ чл. чл. 31, 33 и 34 отъ закона за отчетността по бюджета“.

Прѣдседателътъ: Които приемятъ прочетения законопроектъ на първо четене, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Отъ дѣснищата: Спѣшностъ.

Прѣдседателътъ: Има прѣдложение да се разгледа още днесъ на второ четене законопроектътъ. Които сж съгласни съ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за разрѣшение по-стройката на помѣщения за институти и клиники на медицинския факултетъ отъ Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово.

Чл. 1. Разрѣшава се да се построятъ въ мѣстността при Александровската болница въ София необходимитѣ здания за институти и клиники на медицинския факултетъ отъ Софийския университетъ „Братия Евлогий и Христо Георгиеви отъ Карлово“, на обща стойностъ 7.200.000 л. Числото и видътъ на тѣзи здания, както и редътъ на по-стройката имъ да се опрѣдѣлятъ отъ Министерството на народното просвѣщение, като се вземе прѣдъ видъ мнѣнието на самия факултетъ, а по-стройката да се извърши отъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството“.

Прѣдседателътъ: Които приемятъ заглавието и чл. 1 както се прочетоха, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приети.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Потрѣбниятъ за извършване на тия по-стройки кредитъ да се прѣдвиди въ бюджета на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството или въ специаленъ законъ, съгласно съ чл. чл. 31, 33 и 34 отъ закона за отчетността по бюджета“.

Прѣдседателътъ: Които приемятъ чл. 2, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

И този законопроектъ ще се постави на трето четене за слѣдующето заседание.

Слѣдующиятъ въпросъ е: първо четене на законопроекта за продължение дѣйствието на закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи и за разрѣшение сврѣхсметенъ кредитъ на сума 6.275.000 л.

Г. секретарътъ ще го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за продължение дѣйствието на закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи и за разрѣшение сврѣхсметенъ кредитъ на сума 6.275.000 л.

Г. г. народни прѣдставители! Причинитѣ, които наложиха миналата година гласуването на закона за продължение прѣзъ сжщата дѣйствието на закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи отъ 8 августъ 1914 г., не сж прѣстанали да сжществуватъ. Поради особенитѣ условия въ новитѣ и окупираниѣ земи, посѣлването на прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ тамъ е по-чувствително и животътъ на чиновницитѣ е помѣченъ, отколкото въ вѣтрѣшността на страната.

Затова Министерството на финанситѣ намира за необходимо да поиска отъ Народното събрание да рѣши да се продължи и прѣзъ настоящата година дѣйствието на горѣпоменатия законъ за дневнитѣ пари на държавнитѣ служители, назначени на длъжностъ въ новитѣ, придобитиѣ и окупираниѣ земи, както и да гласува нужния за тая цѣль кредитъ.

Вслѣдствие на горѣизложеното имамъ честь да ви прѣдставя, г. г. народни прѣдставители, настоящия законопроектъ, съ молба да го разгледате и гласувате.

София, февруарий 1918 г.

Министъръ на финанситѣ: Д. Тончевъ

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за продължение дѣйствието на закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи и за разрѣшение свѣрхсмѣтенъ кредитъ на сума 6.275.000 л.

Чл. 1. Продължава се отъ 1 януарий до 31 декемврий 1918 г. дѣйствието на закона, обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“ брой 177, отъ 8 августъ 1914 г., за плащане дневни пари на държавнитѣ служители, назначени на длъжностъ въ новитѣ, придобититѣ и окупираниѣ земи.

Чл. 2. Разрѣшава се на министритѣ свѣрхсмѣтенъ кредитъ по бюджета за окупираниѣ земи за 1918 г. на сума 6.275.000 л. за изплащане на дневнитѣ пари по чл. 1 отъ тоя законъ споредъ приложената къмъ сѣщия законъ таблица.

Чл. 3. Лицата, които получаватъ увеличенъ размѣръ дневни пари по врѣменното положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ, нѣматъ право на дневни пари по тоя законъ.

Чл. 4. Разходитѣ по настоящия законъ да се покриватъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1918 г. и да се отнесатъ къмъ разходния бюджетъ за сѣщата година“.

ТАБЛИЦА

за свѣрхсмѣтенъ кредитъ по бюджета за 1918 г. (чл. 2 отъ закона).

Точки	Министерства	Иска се кредитъ
1	По Министерството на външнитѣ работи и на изпозѣданията	210.000
2	„ Министерството на вжтрѣшнитѣ работи и народното здраве: А. Отдѣлъ администр. и полиция 2.000.000 Б. Отдѣлъ санитарна часть 300.000	2.300.000
3	„ Министерството на народното просвѣщение	900.000
4	„ Министерството на финанситѣ	600.000
5	„ Министерството на правосѣдието	270.000
6	„ Министерството на войната	1.000.000
7	„ Министерството на търговията, промишлеността и труда	60.000
8	„ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти	200.000
9	„ Министерството на обществ. сгради пжтищата и благоустройството	60.000
10	„ Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ телеграфитѣ: А. Главна дирекция на желѣзн. 350.000 Б. Главна дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ . 325.000	675.000
	Всичко	6.275.000

Прѣдседателтъ: Които приематъ прочетения законопроектъ на първо четене, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Отъ дѣсницата: Спѣшность.

Прѣдседателтъ: Които сж сж съгласни да се чете още днесъ на второ четене законопроектътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за продължение дѣйствието на закона за плащане дневни пари на държавнитѣ служители въ новитѣ земи и за разрѣшение свѣрхсмѣтенъ кредитъ на сума 6.275.000 л.

Чл. 1. Продължава се отъ 1 януарий до 31 декемврий 1918 г. дѣйствието на закона, обнародванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, брой 177, отъ 8 августъ 1914 г., за плащане дневни пари на държавнитѣ служители, назначени на длъжностъ въ новитѣ, придобититѣ и окупираниѣ земи“.

Прѣдседателтъ: Които приематъ заглавието и чл. 1, както се прочетоха, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приети.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Разрѣшава се на министритѣ свѣрхсмѣтенъ кредитъ по бюджета за окупираниѣ земи за 1918 г., на сума 6.275.000 л. за изплащане на дневнитѣ пари по чл. 1 отъ тоя законъ споредъ приложената къмъ сѣщия законъ таблица.

Прѣдседателтъ: Които приематъ чл. 2, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 3. Лицата, които получаватъ увеличенъ размѣръ дневни пари по врѣменното положение за паричното доволствие на военнослужащитѣ, нѣматъ право на дневни пари по тоя законъ“.

Прѣдседателтъ: Които приематъ чл. 3, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 4. Разходитѣ по настоящия законъ да се покриватъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1918 г. и да се отнесатъ къмъ разходния бюджетъ на сѣщата година“.

Прѣдседателтъ: Които приематъ чл. 4, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

И този законопроектъ ще се постави за слѣдующето засѣдание на трето четене.

Слѣдующиятъ пунктъ на дневния редъ е: първо четене на законопроекта за осигуряване работницитѣ и служащитѣ въ случай на злополука и болестъ.

Г. секретарътъ ще го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ИЗЛОЖЕНИЕ МОТИВИТѢ

на законопроекта за осигуряване работницитѣ и служащитѣ въ случай на злополука и болестъ.

Г. г. народни прѣдставители! Наредъ съ инвалидитѣ и болнитѣ отъ войната всѣки отъ насъ е виждалъ и друга една особена категория инвалиди и болни. Това сж пострадалитѣ въ полето на труда, числото на които въ всички страни далечъ надминава онова на пострадалитѣ прѣзъ досегашнитѣ войни. Само въ Германия, дѣто мѣрkitѣ за безопасността на труда се прилагатъ най-добрѣ, числото на обявенитѣ злополуки прѣзъ 1909 г., безъ обикновенитѣ заболѣвания, е било 653.376, отъ които по-тежкитѣ, заслужаващи врѣмenni или постоянни пенсии, сж били 136.441.

Животътъ и на двѣтѣ тѣзи категории пострадали хора е еднакво цѣненъ за общото културно развитие на всѣки народъ. Но ако първитѣ отъ тѣхъ изискватъ грижи само за прѣзъ извѣстно врѣме или епоха, вторитѣ, напротивъ, изискватъ постоянни грижи, съпроводени съ изнамѣрването и прилагането на най-разнообразни прѣдпазителни и осигурителни срѣдства. При това, тѣзи грижи толкова повече се увеличаватъ и развиватъ, колкото повече се разширява и усложнява областта на наемния трудъ.

Въпросътъ за осигуряване работницитѣ и служащитѣ въ случаитѣ, когато се изгубва работоспособността имъ, е частъ отъ голѣмиятъ въпросъ за социалнитѣ осигуровки изобщо и датира откогато за пръвъ пжтъ тая категория хора се е появила въ националното производство.

Отначало осигуряването се е проявявало въ най-проститѣ начини за подпомагане бѣднитѣ членове на обществото отъ страна на градоветѣ, общинитѣ, корпорациитѣ и отдѣлнитѣ частни лица. Слѣдъ това, прѣзъ християнскитѣ врѣмена, осигуряването е добило характеръ на организирана самопомощъ, като самитѣ християни сж образували помежду си взаимноспомогателни дружества и по-смъртни каси. Тая организирана взаимнопомощъ, именно трѣбва да се счита за начало на първата фаза на социалнитѣ осигуровки, наречени доброволни. Подобни взаимноспомогателни дружества сж смѣсенъ религиозно-стопански характеръ сжществували и въ срѣднитѣ вѣкове. Въ новитѣ врѣмена, когато рухнаха всички прѣчки за свободата на личността и стопанската ѣ дѣйностъ, когато се откриха широко вратитѣ за капиталистическото производство, това доброволно социално осигуряване доби още по-голѣмо разпространение, било въ форма на общи взаимноспомогателни дружества между всички нуждаещи се,

било като чисти работнишки такива, между които на първо място стояха английските, тредъ-юниони. Въ най-новите времена, обаче, когато капитализмът взе още по-широки размери и когато съпроводеният с него машинизъм се разви до чудовищност, въпросът за осигуряване работниците и служащите не можеше да се изостави всецело на тяхната инициатива, толкова повече, че тѣ не бѣха въ състояние да дадат нито нужната организация нито необходимите парични средства за едно действително подпомагане. Прѣзъ тѣзи именно времена, когато работниците и служащите бидоха принудени да се групират на голѣми маси въ разните работни мѣста, дѣто опасността за здравето и живота имъ не можеше да бѣде напълно избѣгната и при най-голѣмото доброжелание, намѣсването на държавата въ отношенията между труда и капитала се наложи на всички почти обществени слоеве и тя пристъпи къмъ социалното законодателство, въ неговите най-разнообразни области. Тогава, прѣзъ втората половина на XIX вѣкъ, доброволното осигуряване отстъпва мѣсто на задължителното, наложено отъ законодателя въ името на висшите интереси на цѣлото общество.

Най-първо законодателятъ се намѣси тамъ, дѣто изгубване работоспособността, а слѣдователно и здравето и живота на пострадалия, е въ най-очевидна връзка съ самото производство, т. е. при случаите на злополука. Докато споредъ общите закони и юриспруденцията прѣзъ вѣремената на доброволното подпомагане или осигуряване (въ римско вѣре *Lex aquilia*, а въ по-ново вѣре *Code civil*, чл. чл. 1382, 1384 и 1710) пострадалиятъ при изпълнение службата си работникъ или служащъ е могълъ да получи обезщетение отъ господаря си само ако е ималъ възможност да води процеси и да доказва вината му, или пъкъ ако господарятъ не е могълъ да докаже неговата вина или наличността на непрѣодолима сила. Прѣзъ 1871 г. Германия, а слѣдъ нея Швейцария, Англия, Франция и всички други, съ изключение на Турция, създадоха специални закони за професионалния рискъ, т. е. за безусловното заплащане обезщетение отъ работодателя за всѣка злополука, освѣнъ умишлено причинената отъ пострадалия. По-послѣ, пакъ въ Германия най-първо, прѣзъ 1884 г., а слѣдъ нея въ Австрия, Норвегия, Холандия, Швейцария, Унгария, Сърбия, Ромъния и др. тази отговорност на работодателя биде допълнена и облекчена съ въвеждане на задължителната държавна осигуровка, споредъ която рискътъ за злополуките, къмъ които се причисляватъ и професионалните болѣсти, се понася отъ всички работодатели, въ зависимост отъ характера на производството и числото на работниците имъ, а не само отъ отдѣлните такива, чито работници или служащи сѣ пострадали. И действително, законодателятъ, подпомогнатъ отъ назрѣлите нужди на живота и отъ развитието на правната теория и практика, не можеше да не създаде казаното специално законодателство за професионалния рискъ, допълнено съ задължителната осигуровка, считайки обезщетението за пострадалите отъ злополука или професионална болестъ като разходъ на самото производство, понеже споредъ статистиката повечето злополуки и професионални заболявания ставатъ случайно или въ часове на прѣумора, или пъкъ при редъ други обстоятелства — присъщи на самото производство — които мѣчно могатъ да се вмѣняватъ въ вина на работника или работодателя. Отъ друга страна, кой работникъ или работодателъ не би искалъ да се избѣгватъ и най-малките грѣшки, само и само да не се причиняватъ злополуки, професионални болести или други нѣкакви вѣди за производството?

Колкото до намѣсването на законодателя при случаите на обикновените заболявания между работниците и служащите, въпросътъ е сѣщо така лесно обяснимъ, прѣдъ видъ неочѣвистата полза за обществото и за самото национално производство отъ възобновяване работоспособността на заболялите работници и служащи и поддържане силата имъ. И тукъ, както и въ случая при злополуките, застраховката се е развивала постепенно — отъ доброволната къмъ задължителната система, която днесъ е възприета почти навсѣкждѣ, а най-рано пакъ въ Германия, прѣзъ 1883 г.

И така, въ стари и нови държави нѣма вече никакъвъ споръ за необходимостта отъ осигуряване работниците и служащите въ всички случаи, когато тѣ изгубватъ работоспособността си, а именно: при злополука, болестъ, инвалидностъ, старостъ, безработица и др. Нѣщо повече, наредъ съ въвеждането въ едни държави германската система за работнишки осигуровки, въ други се прибѣгва вече къмъ въвеждане държавни пенсии за всички нуждаещи се, както е случаятъ въ Англия, Дания, Франция и Нова-Зеландия. А ждащиятъ пъкъ девизъ на всѣка дър-

жава не може да не е, щото всѣки човѣкъ да бѣде осигуренъ срѣщу всѣкакъвъ видъ социаленъ рискъ.

У насъ въпросътъ за държавната осигуровка на работниците и служащите не за прѣвъ се повдига сега. Той е повдиганъ много пѣти между непосредствено заинтересованите страни, въ правната ни и икономична литература и въ Парламента. Повдиганъ е не само отъ чувство на справедливостъ, но и поради належаща необходимостъ тъй като прѣзъ послѣдните 15 години срѣдното ежегодно число на смъртните случаи отъ злополуки е около 70 души, на по-тежките наранявания 1500 души, а на обикновените наранявания и заболявания — много повече. Но по отношение казаната осигуровка България не е отъ изостаналите най-назадъ, макаръ досегашното ѣ законодателство въ тая областъ да се отнася само за работниците и служащите въ държавните и обществени прѣдприятия. Така, още прѣзъ 1905 г. се създаде законътъ за спомогателната каса на работниците по обществените прѣдприятия и за привилегиите на надниците имъ, споредъ който отъ всѣка ситуация за извършени работи по обществени постройки и доставка на камъни се задържа по 1% за медицинска помощъ на заболялите и ранени работници и тѣхните сѣмейства. Тоя законъ, обаче, твърдѣ слабо можа да бѣде приложенъ до сега, понеже липсваше доскоро специално учрѣждение за прилагането му. Слѣдъ него, прѣзъ 1906 г., се създаде законътъ за подпомагане държавните работници въ случай на инвалидностъ и заболяване. Тоя законъ се прилага добрѣ особено отъ като съ закона за обединението на фондовете за работнишки застраховки приложението му се възложи на новоучрѣденото отделение за труда при повѣреното ми министерство. Независимо отъ горните законодателни мѣрки, съ закона за женския и дѣтския трудъ и съ тоя за насърчение мѣстната индустрия държавата постави основата на фонда за осигуровка и на частните работници, като същевременно пое задължението да я въведе въ най-скоро вѣре. Натѣлъдъкъ и самите работодатели силно настояватъ за това понеже и тѣ виждатъ, че само съ постановленията на закона за задълженията и договорите, чл. чл. 56, 57 и 58, далечъ не може да се даде нужното обезщетение на пострадалите работници и служащи, нито пъкъ разходите да се разпрѣдѣлятъ между всички заинтересовани. Изобщо, извършеното досега по работнишките осигуровки у насъ добива още по-голѣмо значение, като се вземе прѣдъ видъ че събраниятъ до началото на текущата година капиталъ по разните смѣтки на фонда за работнишки осигуровки е вече 5 милиона лева, сума, достатъчна за една здрава основа и добро бѣдаще на интересуващото ни мѣроприятие.

Отъ всичко изложено до тукъ се вижда, че започнатата у насъ държавна осигуровка на работниците и служащите трѣбва да бѣде довършена, като същевременно се постави на по-добри основи, както по отношение системата, така и прилагането ѣ.

Тая именно е цѣлта на тукъ приложения законопроектъ за осигуряване работниците и служащите въ случай на злополука и болестъ, състоящъ се отъ шестъ глави, а именно: I — общи положения; II — осигуряване въ случай на злополука; III — осигуряване въ случай на болестъ; IV — средства; V — управление; и VI — послѣдни наредби.

Споредъ първата глава, всички работници и служащи въ страната, освѣнъ домашните прислужници и тѣзи, които сѣ осигурени като чиновници, подлежатъ на задължително осигуряване въ случаите, когато по поводъ изпълнение службата си или вънъ отъ нея заболяватъ и изгубятъ своята работоспособностъ. Поради обстоятелството, че материята по социалните осигуровки е сложна и въ постоянно развитие, необходимо бѣ да се прѣдвиди, щото Министерството на търговията, промишлеността и труда, възъ основа мнѣнието на Върховния съветъ на труда и работнишките осигуровки, да може да намалява или увеличава както кръга на осигуряването, така и неговите размери и средства. Въ такъвъ случай, въ осигуровката ще могатъ да се включатъ нови категории работници или служащи, или пъкъ да се изключатъ ония, за които осигуряването би се оказало на първо вѣре мѣчно или не-нужно. Същевременно на Министерството на търговията, промишлеността и труда се дава възможностъ постоянно да бѣде въ течение на действителните нужди на осигуровката и да ги удовлетворява съгласно съ прокараниятъ въ закона принципи. Останалите постановления на първата глава сѣ достатъчно ясни, за да не се спираме на тѣхъ. Колкото до осигуряването на работниците и служащите въ случай на добита поради изтощение инвалидностъ и за старостъ, въпросътъ остава да бѣде разрѣшенъ въ едно близко бѣдаще, когато ще могатъ да се под-

готвят по-добър условията за въвеждане и на тия видове осигуровки.

Въ втората глава се урежда размърът на осигуряването при случай на злополука. Въ това отношение, сравнително всички чуждестранни закони, нашият проект прѣдвижда възможното най-широко лѣкуване и най-голѣми парични помощи и пенсии. Въ повечето страни, връмнената парична помощ на пострадалия достига до $\frac{2}{3}$ отъ надницата му, а пенсията — до $\frac{3}{4}$ отъ годишната му заплата, когато споредъ нашия проектъ, първата е въ размъръ на $\frac{3}{4}$ отъ надницата, а втората достига до цѣлата годишна заплата. Даването парична помощъ въ размъръ на цѣлата надница на пострадалия не е за прѣпорѣчване, особено на първо врѣме, тъй като подобно поставление далечъ не би усилявало вниманието на работника и грижитъ му за прѣдпазване отъ злополуки. Въ сѣщата глава, поради сѣщитѣ причини, е направено и едно допълнение на принципа за професионалния рискъ, като е прѣдвидено, щото помощитѣ и пенсиятѣ да могатъ да се намаляватъ, или съвсѣмъ унищожаватъ, когато пострадалиятъ си е причинилъ злополуката при извършване на нѣкакво прѣстѣпление, установено съ присѣда. Сѣщото е прѣдвидено и спрѣмо работодателя или неговитѣ органи, като въ случая отговорността имъ се увеличава. Това положение е възприето и въ всички чуждестранни закони.

Третата глава се отнася до осигуряването за случай на обикновено заболяване, т. е., заболяване, което не е станало при или вслѣдствие извършваната работа. Поради тази именно причина лѣкуването за смѣтка на фонда за работнишки осигуровки не може да се продължава повече отъ най-дългия срокъ, необходимъ за възстановяване силитѣ на човѣка, който прѣди заболяването е билъ съ нормално здраве. За такъвъ срокъ е приетъ въ по-новитѣ законодателства 26-седмичния; такъвъ се прѣдвижда и въ нашия проектъ. Ако до тоя срокъ болниятъ не оздравѣе, той следва да се причисли къмъ третия видъ застраховка — тая за случай на инвалидностъ, каквата, казахме, ще трѣбва въ близко бъдеще да се въведе и у насъ. По сѣщитѣ причини, че заболяването не е въ непосредствена връзка съ служебнитѣ длѣжности, въ проекта е прѣдвидено условието, щото осигурениятъ да е участвувалъ най-малко осемъ седмици непрерѣжнато въ фонда, за да има право на прѣдвидената парична помощъ. Отъ друга страна, при казаното условие, съвсѣмъ случайнитѣ работници и служащи нѣма да бѣдатъ въ тежестъ на фонда, като сѣщеврѣменно косвено се допринася за развиване постоянството къмъ професията. За това пѣкъ прѣдвидени сѣ извѣстни улеснения, ако осигурениятъ не е могълъ да изпълни горното условие, поради болѣсть или безработица. Въ послѣдния случай направеното улеснение се явява като една стѣпка къмъ осигуряването срѣщу безработица, което ще трѣбва сѣщо да бѣде въведено у насъ, когато условията повече наръзватъ. Както при осигуряването за случай на злополука, така и при това за болѣсть е прѣдвидено да се отказва отчасти или изцѣло правото на парична помощъ, ако заболялиятъ е виновенъ за болѣстѣта си, или пѣкъ е нанесълъ врѣда на фонда чрѣзъ извършване на прѣстѣпление, наказуемо съ лишаване отъ граждански права. Въ сѣщата глава се урежда и положението на брѣмненитѣ работнишки и родилкитѣ по начинъ най-цѣлесобразенъ.

Въ четвъртата глава сѣ прѣдвидени приходитѣ на фонда за работнишки осигуровки и начинитѣ, по които ще става лѣкуването на пострадалитѣ и заболѣли работници и служащи. Приходитѣ на фонда за осигуряването срѣщу злополука се събиратъ отъ работодателитѣ въ зависимостъ отъ количеството на работницитѣ и служащитѣ, отъ изплатенитѣ имъ суми за надници и отъ степенѣта на професионалния рискъ за производството, къмъ което спада заведението или прѣдприятието на всѣки единъ работодателъ. Отъ това слѣдва, че работодатели, които иматъ по-малко работници и производството на които прѣдставлява по-малка опасностъ за злополуки, ще плащатъ и по-малки вноски за осигуровката. Сѣщо така работодателитѣ, които се грижатъ повече за вземането на прѣдпазителни мѣрки срѣщу злополукитѣ, ще могатъ да бѣдатъ и повече облекчавани при изчисляване припадащитѣ имъ се вноски. Изчисляването размѣра на вноскитѣ ще става въ края на всѣка година, въ зависимостъ отъ необходимитѣ разходи за станалитѣ прѣзъ годината злополуки. Това изчисление ще може да се прави било по германската система, споредъ която ежегодно се внасятъ нужнитѣ суми за изплащане станалитѣ разходи, било по австрийската, споредъ която нужнитѣ суми се капитализиратъ, т. е. внася се капиталътъ, който осигурява изпла-

щането на прѣдвиденитѣ обезщетения за станалитѣ прѣзъ годината злополуки. Приходитѣ пѣкъ за осигуряването при случай на болѣсть се събиратъ по равно отъ тритѣ фактора, които се считатъ еднакво заинтересовани и еднакво отговорни за това осигуряване, т. е., отъ работницитѣ, господаритѣ и държавата. При никое чуждо законодателство работницитѣ не сѣ освободени отъ всѣкакви вноски, както това искатъ нѣкои отъ тѣхнитѣ организации; напротивъ, въ Германия, Австрия и други страни едвамъ напоследѣтъ се проектира приравняването на работнишкитѣ вноски съ господарскитѣ, тъй като засега първитѣ сѣ два пѣти по-голѣми отъ вторитѣ. Споредъ нашия проектъ, работницитѣ и служащитѣ ще плащатъ по 1% отъ заплатитѣ си, когато споредъ сега дѣйствующия ни законъ за подпомагане държавнитѣ работници тѣ плащатъ по 2%; господаритѣ пѣкъ въ насърчаванитѣ отъ държавата индустрии се освобождаватъ отъ вноскитѣ по 2% върху митата, прѣдвидени въ закона за обединение фондовѣтъ за работнишки застраховки. Упражняването бюджета на фонда ще става на първо врѣме, като тоя на държавата; по-нататѣкъ, обаче, когато осигуровката и органиитѣ ѝ закрѣпнатъ повече, бюджетътъ може да се упражнява самостоятелно, подъ контрола само на управлението на фонда, подпомагано отъ прѣдставители на непосредствено заинтересованитѣ страни. Колкото до начинитѣ, по които ще става лѣкуването на нуждаещитѣ се работници и служащи, въ проекта сѣ прѣдвидени такива, които засега могатъ да бѣдатъ най-добри у насъ, съ надежда въ най-скоро врѣме да се уредятъ и самостоятелни лѣчебни институти, собственостъ на фонда. Въпросътъ дали лѣкаритѣ трѣбва да бѣдатъ прѣдварително опрѣдѣлени (Zwangsärztlessystem) отъ управлението на фонда или пѣкъ свободно избирани (Freie Arztwahlssystem) отъ пострадалитѣ или заболѣли работници и служащи не може да повдигне тия спорове у насъ, както въ Германия и Австрия, понеже нашитѣ условия сѣ по-други. При това въ проекта е прѣдвидена възможността да се прибѣгва къмъ едната или другата система, споредъ случая, както напоследѣтъ практически е разрѣшенъ въпросътъ и въ горѣказанитѣ двѣ държави. Лѣкуването сѣмействата на работницитѣ и служащитѣ е възприето тамъ, гдѣто мѣстнитѣ условия и срѣдствата на осигурителнитѣ учрѣждения позволяватъ, както е прѣдвидено и въ нашия проектъ.

Споредъ глава пета, прилагането на закона се възлага на повѣреното ми министерство, отдѣление за труда, при което се образува специално бюро за работнишки осигуровки, като въ помощъ на цѣлото това централно управление се дава и учрѣдения при сѣщото министерство върховенъ сѣвѣтъ на труда и работнишкитѣ осигуровки съ прѣдставители на всичи заинтересовани и компетентни въ случая страни. Мѣстни учрѣждения ще бѣдатъ инспекциитѣ на труда, начело съ инспекторитѣ по труда, на които ще се дава необходимия помощенъ персоналъ. Тѣзи именно мѣстни учрѣждения и органи, подъ контрола на висшата властъ, ще улесняватъ твърде много приложението на закона и ще бѣдатъ онова непосредствено огнище, дѣто интереситѣ на работници и господари ще могатъ да се сливатъ и добиватъ оная форма, която е истински изразъ на всѣка здрава обществена организация. Пенсиятъ на осигурениятъ ще се отпущатъ отъ министра на търговията, промишлеността и труда, възъ основа влѣзлитѣ въ законна сила рѣшения въ прѣдвидената въ проекта комисиия. По тоя начинъ отпущането на пенсиятъ ще става много по-бързо, отколкото тия по гражданското и военно вѣдомства, понеже само недоволнитѣ отъ рѣшенията на комисиията ще трѣбва да апелиратъ прѣдъ Върховния административенъ сѣдъ. Въпроситѣ за медицинска и парична помощъ ще могатъ да се рѣшаватъ сѣщо така бързо отъ мѣстнитѣ органи, подъ контрола на централното управление. Спрѣмо нарушителитѣ на закона, каквито въ случая не ще се оказватъ много, поради очевидната полза отъ него за всѣка страна, прѣдвидени сѣ такива наказания, които ще бѣдатъ напълно достатѣчни да осуетяватъ всѣко желание за прѣчене на едно тъй наврѣменно и добро дѣло.

Най-послѣ, въ шеста глава се прѣдвижда, щото законътъ да влѣзе въ сила слѣдъ шестъ мѣсеци отъ обнародването му, защото едвамъ за толкова врѣме ще може да се подготви голѣмата прѣдварителна работа, която е необходима за неговото приложение, особено при твърдѣ малкото персоналъ въ съотвѣтния одѣлъ на министерството. Въ сѣщата глава сѣ прѣдвидени извѣстни права и за ония работници и служащи, които сѣ пострадали отъ злополуки до влизането на закона въ сила, а сѣщо и за работодателитѣ, които до това врѣме сѣ правили вноски въ фонда за работнишки осигуровки, понеже несправедливо

би било да се налагат задължения, безъ да се прѣдвигатъ въ случая и съотвѣтнитѣ права.

Накрай, считамъ за нужно да прибавя, че прѣдлаганиятъ законопроектъ е не само твърдѣ наврѣмененъ, но и резултатъ на едно съчетание на разнитѣ схващания по въпроса и на нѣколкогодишната практика на повѣреното ми министерство въ това направление.

Въз основа на всичко горѣизложено, като прѣдоставямъ на вниманието ви настоящия законопроектъ, моля ви, г. г. народни прѣдставители, да го разгледате и одобрите. Съ това ще извършите актъ на висша държавна прѣдвидливостъ и ще откриете пътя за още по-други реформи, които да се отнасятъ вече не само до правата на работниците и служащите, но и до тѣхнитѣ задължения къмъ производството и собствения имъ професионаленъ моралъ, за да може по тоя начинъ да се постига по-лесно желаното единство между разнитѣ интереси и да се засилва повече тѣй необходимата за всички обществена солидарностъ.

София, Ивановденъ, 1918 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:

Ж. Бакаловъ

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за осигуряване работниците и служащите въ случай на злополука и болестъ.

Глава I.

Общи положения.

Чл. 1. Всички работници и служащи въ държавни, обществени и частни заведения и прѣдприятия, които получаватъ по-малко отъ 2400 л. годишно и не се ползватъ отъ закона за пенсиитѣ по гражданското и военното ведомство и отъ тоя за пенсиитѣ за служащите при изборнитѣ учрѣждения, се считатъ осигурени за злополука и болестъ при фонда за работнишки осигуровки, управляванъ отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Работниците и служащите, които получаватъ повече отъ 2400 л. годишно, могатъ да бждатъ осигурени до тоя размѣръ, ако пожелаятъ.

Забѣлѣжка. Управлението на фонда, въз основа мнѣнието на върховния евъѣтъ на труда и работнишките осигуровки, може да намалява или увеличава, споредъ нуждата, както кръга на осигуряването, така и неговитѣ размѣри и срѣдства.

Чл. 2. Подъ думитѣ „работници и служащи“ се разбиратъ всички наети за работа лица, безъ разлика на полъ, възраст, народностъ и начинъ на заплащане.

Злополука е всѣка тѣлесна поврѣда или болестъ на работещия, която е станала вслѣдствие извършваната отъ него работа и му е причинила каквато и да било неработоспособностъ или пъкъ смъртъ.

„Болестъ“ е всѣко друго заболяване, което не е причинено отъ извършване служебнитѣ длѣжности.

Чл. 3. Работниците и служащите, осигурени по настоящия законъ, сѣ длѣжни да иматъ надлежно установенитѣ за тѣхнитѣ права и задължения работнишки осигурителни книжки.

Тѣзи книжки могатъ да замѣстватъ ония искани по чл. 17 отъ закона за хигиената и безопасността на труда.

Чл. 4. Работодателитѣ, работниците и служащите сѣ длѣжни сами да взиматъ всички необходими мѣрки за прѣдпазване отъ злополуки и болести.

Тѣ трѣбва да изпълняватъ и всички ония наредби, които съотвѣтнитѣ закони и власти прѣдвигатъ за цѣльта.

Чл. 5. Работодателитѣ сѣ длѣжни да даватъ пълна възможностъ на всѣки свой заболялъ работникъ или служащъ да бжде прѣглежданъ отъ органитѣ за медицинска помощъ, установени отъ управлението на фонда.

Осигуренитѣ или тѣхнитѣ близки сѣ длѣжни веднага да съобщаватъ на работодателятѣ за заболяването и продължителността на болѣдуването.

Чл. 6. Всички работодатели, чиито работници и служащи подлежатъ на осигуряване, трѣбва веднага да даватъ съотвѣтнитѣ декларации, списъци, вѣдомости, съобщения за злополука и болестъ и пр., които Министерството на търговията, промишлеността и труда ще изисква за прилагането на настоящия законъ.

Тѣ сѣ длѣжни незабавно да съобщаватъ на установената властъ за всѣка станала въ заведенията или прѣдприятія имъ промѣна, която е отъ значение за прилагането на закона.

По нареждане на Министерството на търговията, промишлеността и труда казанитѣ по-горѣ декларации, списъци, вѣдомости и пр., могатъ да замѣстватъ ония, искани по чл. 2 отъ закона за хигиената и безопасността на труда и чл. 45 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия.

Чл. 7. Помощитѣ и пенсиитѣ на осигуренитѣ работници, служащи и тѣхнитѣ наслѣдници не подлежатъ на запоръ, залагане или отстъпване другиму.

Глава II.

Осигуряване въ случай на злополука.

„Чл. 8. Въ случай на злополука осигурениятъ работникъ или служащъ се лѣкува за смѣтка на фонда за работнишки осигуровки, докато оздравѣе.

Прѣзъ врѣме на лѣкуването той получава за всѣки работенъ день парична помощъ въ размѣръ на $\frac{3}{4}$ отъ надницата, която е ималъ въ деня на злополуката, ако лѣкуването е домашно.

Когато пострадалиятъ бжде лѣкуванъ на фондови срѣдства въ болница или другадѣ, паричната помощъ се дава на сѣмейството му, но въ размѣръ на половината надница.

Чл. 9. Ако слѣдъ излѣкуването пострадалиятъ отъ злополука работникъ или служащъ остане неспособенъ за работа, той получава лична инвалидна пенсия въ размѣръ на:

а) цѣлата му годишна заплата, ако е станалъ съвсѣмъ неспособенъ за работа и има нужда отъ чуждо прислужване;

б) $\frac{2}{3}$ отъ годишната заплата, ако е станалъ неспособенъ за работа, но нѣма нужда отъ чуждо прислужване;

в) $\frac{1}{3}$ отъ сѣщата заплата, ако е станалъ полуспособенъ за работа.

Ни една инвалидна пенсия не може да бжде по-голяма отъ 2400 л. годишно, нито по-малка отъ 360 л.

Забѣлѣжка. Начинътъ, по който се установява годишната заплата и категорията пенсия, ще бжде указанъ въ наредбитѣ за приложението на настоящия законъ.

Чл. 10. Злополуката се констатира съ актъ, съставенъ отъ работодателя или неговитѣ органи веднага, или най-късно до шестъ мѣсеца, приподписанъ най-малко отъ единъ свидѣтель. При нужда, управлението на фонда може да нареди, щото констатацията да става и по другъ начинъ, който би се оказалъ по-подходящъ.

Причинената отъ злополука неспособностъ за работа, нейното трайне и категорията ѝ се установяватъ, споредъ случая, отъ единъ или трима лѣкари, или практикуващи медицината лица, опрѣдѣлени отъ управленето на фонда за работнишки осигуровки.

Чл. 11. Когато пострадалиятъ отъ злополука почине прѣди или слѣдъ пенсионирането му, неговитѣ наслѣдници получаватъ отъ фонда за работнишки осигуровки наслѣдствена инвалидна пенсия, както слѣдва:

а) вдовицата или неработоспособниятъ вдовецъ — 40% отъ припадащата се пенсия на покойния;

б) дѣцата — по 20%; ако пъкъ сѣ останали пълни сирачета — по 25%;

в) родителитѣ на покойния или братята и сестритѣ му ако сѣ били издържани отъ него и ако той самъ не е оставилъ жена и дѣца — по 20% отъ сѣщата пенсия.

Размѣрътъ на наслѣдствената инвалидна пенсия не може да надмине припадащата се пенсия на покойния.

Освѣтъ пенсията, наслѣдниците получаватъ и една сума за погребални разноски, въ размѣръ 20 пѣти надницата на покойния, но не по-малко отъ 50 л.

Забѣлѣжка. Когато смъртъта е причинена отъ злополука, наслѣдствената пенсия се прѣсмѣта по I-ва категория, съгласно чл. 9, точка а.

Чл. 12. Личната инвалидна пенсия се отпуска отъ деня, въ който е спрѣна заплата или помощта на пострадалия, а наслѣдствената — отъ слѣдния день на смъртъта му.

Но ако пенсията не е била поискана до една година отъ деня на злополуката или смъртъта на пострадалия, тя се отпуска отъ деня, въ който е постѣпило заявлението за нея въ управлението на фонда.

Чл. 13. Когато злополуката е причинена умишлено отъ пострадалия или наслѣдниците му, виновнитѣ се лишаватъ отъ правото на парична помощъ и пенсията по настоящия законъ, независимо отъ наказанието, което имъ се слѣдва по общия наказателенъ законъ.

Когато пострадалиятъ си и е причинилъ злополуката при извършване нѣкакво прѣстѣпление, установено съ присѣда, припадащата се парична помощъ или пенсия може да бжде намалена или съвсѣмъ унищожена; при нужда

тя може да бжде отпусната, частично или изцяло, на наследниците му.

Ако злополуката е причинена умишлено или при извършване престъпление от работодателя или неговите органи, виновните отговарят съгласно общите углавни и граждански закони, като същевременно заплащат разликата между присъденото обезщетение и слъдуемото се такова по настоящия закон.

Чл. 14. Отпуснатите пенсии могат да се изменяват по категория, вид и размер, ако сж се изменили условията, при които сж били отпуснати.

За тази цел, пенсионирани лица и съответните общински управления, които трбба да държат точни списъци за първите, сж длъжни — под страх на глоба и углавно престъпление — да съобщават на местната власт по работнишките осигуровки за всяка станала промяна въ казаните условия.

Прѣсвидѣтелствуване здравословното състояние на пенсионирания работници или служаци става всеки три години, начина от датата, на която е била отпусната пенсията. На неявитѣ се без уважителни причини за прѣсвидѣтелствуване пенсията се спира до прѣглеждането имѣ.

Изменяване на пенсията става от деня, когато е настъпила причината за това.

Чл. 15. Пенсията се прекратяват:

а) когато се констатира, че пенсионираният работник или служащ е станал напълно годен за работа;

б) когато пенсионираният работник, служащ или наследник е наказан да излежава затвор, съ лишаване от граждански и политически права; прѣз това време пенсията може да се даде на останалите наследници, въ прѣдвидения от закона размер;

в) когато пенсионерът е постъпил на държавна, окръжна или общинска бюджетна длъжност;

г) когато пенсионерът, български подданик замине за чужбина и се държи въ неизвѣстност за българските власти;

д) когато пенсионерът, чужди подданик, замине да живѣе въ чужбина доброволно или екстерниранъ или екстрадиранъ, освѣн ако между двѣте държави е въведенъ принципът на взаимността;

е) когато вдовцата или вдовецът встъпят въ втори брак; и

ж) когато дѣцата от мъжки полъ и братята на покойния навършат 21 годишна възраст, а тия от женски полъ и сестрите му — 25 годишна възраст или се омъжат.

Въ всички горѣизброени случаи пенсията се възобновява; щомъ прѣстане да съществува причината за прекратяването ѝ.

Забѣлѣжка. Пенсията на глухонѣмитѣ, слѣпите, епилептиците, душевно-болните и др. подобни не се прекратяват до животъ, освѣн ако пенсионерите бждат настанени въ приютъ.

Глава III.

Осигуряване въ случай на болестъ.

Чл. 16. Въ случай на болестъ осигуреният работник или служащ се лѣкува за смѣтка на фонда за работнишки осигуровки въ продължение най-много на шест месеца, считани от деня на заболяването.

Прѣз време на лѣкуването той получава — ако е участвувал съ вноските си въ фонда за работнишки осигуровки най-малко осем седмици непрѣкъснато — за всеки работенъ ден парична помощ въ размеръ на $\frac{1}{4}$ отъ надницата му, начина от третия ден на заболяването; ако лѣкуването е въ болница, санаториумъ или други подобни мѣста на срѣдства на фонда, паричната помощ се дава на семейството на заболялия, но въ размеръ на половината надница.

Ако поради болестъ или доказана безработица осигуреният работник или служащ не е могълъ да участвува въ фонда най-малко осем седмици непрѣкъснато, той има право на парична помощ най-много до четири седмици отъ деня, когато е прѣстаналъ да плаща, като времето, прѣз което е внасялъ до тогава, ще се зачита при започването му отново да работи и участвува въ фонда.

Чл. 17. Когато болниятъ работник или служащ не оздравѣе въ продължение на 6-те месеца отъ заболяването, той прѣстава да бждѣ лѣкуванъ и издържанъ за смѣтка на фонда, а получава отъ послѣдния едновременна парична помощ въ размеръ на надницата му за три месеца.

Въ случай на смъртъ прѣз годината отъ заболяването, наследниците получаватъ същата сума за погребални разноси, каквато е прѣдвидена въ глава II, чл. 11 алинея трета.

Чл. 18. Заболяването и оздравяването на осигурения работник или служащ, както и времето, прѣз което приблизително ще болдува, се констатира отъ органите за даване медицинска помощ, установени отъ управлението на фонда.

Прѣз време на болдуването заболялиятъ работник или служащ, а също и работодателят, се освобождават отъ плащане припадащите имѣ се вноски за фонда.

Чл. 19. Правото на парична помощ въ случай на болестъ се отказва отчасти или изцяло:

а) когато заболяването е причинено било умишлено, било отъ пиянство или други пороци, и

б) когато осигуреният работник или служащ е нанесълъ вреда на фонда чрѣзъ извършване на престъпление, наказуемо съ лишаване отъ граждански права; въ случая отказването е за срокъ до една година отъ деня на заболяването.

Чл. 20. Медицинската и парична помощ въ случай на злополука и болестъ се прѣкъсват за опрѣдѣлено отъ управлението на фонда време:

а) когато заболялиятъ работник или служащ не изпълнява прѣдписанията или разпорежданията на лѣкаря;

б) докато осигуреният излежава тъмниченъ затвор, прѣз това време семейството му, ако има такова, си запазва правото на парична помощ;

в) когато работникът или служащият, подъ прѣдлогъ на болестъ, се занимава съ частни работи;

г) когато осигуреният отстъпи работнишко-осигурителната си книжка на други лица, които сж си услужили съ нея да се лѣкуватъ безплатно безъ да иматъ право, и

д) когато осигуреният е екстерниранъ, екстрадиранъ или пъкъ е заминалъ за чужбина безъ съгласието на управлението на фонда; прѣз това време семейството му, ако има такова останало да живѣе въ страната, си запазва правото на парична помощ.

Чл. 21. Бременни жени и родилки, които сж участвували въ фонда най-малко 16 седмици до раждането, иматъ право на медицинска и парична помощ въ продължение на осем седмици, отъ които отъ 1 до 4 прѣди раждането, а останалите слѣдъ него.

Прѣз това време тѣ не могатъ да получаватъ отъ работодателя половината си заплата, както се прѣдвижда въ чл. 21 отъ закона за хигиената и безопасността на труда.

Глава IV.

Срѣдства.

Чл. 22. Потрѣбните разходи за осигуряването въ случай на злополука се разпрѣдѣлятъ между работодателите въ зависимост отъ количеството на работниците и служащите имѣ, отъ изплатените суми за надници и отъ степента на професионалния рискъ за различните производства.

Подробностите по това разпрѣдѣляне ще се посочатъ въ отдѣлните наредби за прилагането на закона.

Установените по този начинъ вноски не подлежатъ на никакво оспорване, а се внасятъ направо въ Българската народна банка, въ фонда за работнишки осигуровки, смѣтка „злополука“.

Забѣлѣжка. Въ зависимост отъ срѣдствата на фонда, управлението може да нареди, щото при разпрѣдѣлението да се взематъ прѣдъ видъ само нужните суми за изплащане пенсията.

Чл. 23. Разходите за осигуряването при случай на болестъ сж за смѣтка на работниците, служащите, работодателите и държавата, въ размеръ по 1% отъ изплатените суми за надници и заплати на осигурените.

При всяко изплащане надниците или заплатите на осигурените работници или служащи работодателите удържатъ по 1%, която сума, заедно съ припадащата се тѣмъ сума въ същия размеръ, внасятъ на опрѣдѣлени срокове въ Българската народна банка, фондъ за работнишки осигуровки, смѣтка „болестъ“. Вноските за чираците, ако не получаватъ заплата, се изплащатъ отъ работодателя върху надница 1 л.

Държавната вноска се вписва всяка година въ бюджета на отдѣлението за труда и се внася веднага слѣдъ гласуването му.

Забѣлѣжка. Ситуациите за извършени работи по обществените предприятия не се изплащат, докато предприятието не докаже, че е внесъл във фонда нужните вноски.

Чл. 24. За приход на фонда се смятат и: а) капиталите на досегашните работнишки взаимноспомогателни, болнични и др. подобни каси, образувани при разните заведения и предприятия; б) глобите, налагани на работниците или служащите за неизпълнение вътрешните наредби по службата им или разпоредбите на инспекцията по труда; в) глобите, налагани за неизпълнение на ония закони, въ които изрично е предвидено това, и г) подаръци, завещания и други случайни постъпления.

Чл. 25. Вместо досегашните четири сметки на фонда за работнишки осигуровки, установени според категориите работници, се откриват нови сметки, установени според вида на осигуровката, а именно: злополука, болест и пр.

Целият капитал на фонда, образуван до влизането въ сила на настоящия закон, се слива въ едно и се разпределя между новите сметки въ зависимост от нуждата.

Чл. 26. Бюджетът на фонда за работнишки осигуровки се гласува от Народното събрание и се упражнява по установения ред от закона за отчетността по бюджета и закона за касовата служба на държавата.

Неправилно постъпилите суми въ фонда се повръщат, само ако бъдат поискани до една година от деня на вписването им.

Свободните суми от капитала на фонда, вън от потребния оборотен капитал, се внасят на сročен влог въ държавните кредитни учреждения или се оползотворяват по друг начин, избран от управлението на фонда, въз основа мнението на Върховния съвет на труда и работнишките осигуровки.

Чл. 27. Медицинската помощ на заболялите работници и служащи се дава от лекарите, фелдшерите и други практикуващи медицината лица, определени от управлението на фонда.

Въ случай на крайна нужда, тази помощ може да се дава и от други лекари, фелдшери или практикуващи медицината лица, находящи се по-близо до заболялия, или пък специалността на които е по-подходяща за болестта му.

Лекарствата и другите лечебни средства се получават от аптеките, открити или определени от управлението на фонда.

Забѣлѣжка. Въ зависимост от средствата на фонда, медицинска помощ и лекарства могат да бъдат давани и на семействата на работниците и служащите.

Чл. 28. Всички болници и санаториуми въ страната съдължени да приемат, за сметка на фонда за работнишки осигуровки, изпратените им по надлежния ред заболяли работници и служащи.

Там, дѣто условията позволяват, управлението на фонда учредява собствени болници и санаториуми, или пък възлага на самите работодатели да уреждат такива за сметка на фонда и под контрола на управлението му.

Съществуващите при разните заведения и предприятия работнишки болнични каси или други такива минават въ разпореждането на управлението на фонда.

Глава V.

Управление.

Чл. 29. Прилагането на настоящия закон се възлага на Министерството на търговията, промишлеността и труда, отделение за труда, при което се открива специално бюро за работнишки осигуровки, със нужния персонал.

Местните органи по прилагането на закона съ инспекторите по труда, на които числото, местослуженето и помощния персонал се определя въ зависимост от нуждата.

Разходите за персонала и веществените потребности по осигуряването съ за сметка на фонда за работнишки осигуровки.

Чл. 30. Пенсията се отпуска, видоизменяват, прекратяват или отказват от министра на търговията, промишлеността и труда въз основа влязлите въ законна сила решения на комисията, която има състав: началникът на отделението за труда — председател, и членове: началникът на бюрото за работнишки осигуровки и главният лекар по същите осигуровки или главният инспектор по труда.

Недоволните решения на комисията могат да ги обжалват по апелативен ред пред Върховния ад-

министративен съд, чрез Министерството на търговията, промишлеността и труда, въ месечен срок от съобщението им.

Въпросите за медицинска и парична помощ се разрешават от местните органи по прилагането на закона под контрола на централното управление.

Изплащането на пенсията и помощите става от органите или учрежденията, установени от управлението на фонда за работнишки осигуровки, или пък при бързи случаи, от самите работодатели за сметка на фонда.

Чл. 31. За всички констатирани нарушения на закона инспекторите по труда и другите определени от министра контролни органи съставят актове, които, подписани от тях и нарушителите, изпращат въ министерството за издаване постановления за глобяване нарушителите, въ размер до 1000 л. — при повторение до 2000 л. — независимо от углавното прѣсѣждане, ако за това има основания.

Отказът на нарушителя да подпише акта се отбѣлзва въ самия акт.

Актовете служат за неоспорими доказателства пред съда, докато не се докаже противното на изложеното въ тях.

Чл. 32. Постановленията на министра, съ които е наложена глоба до 100 л. включително, не подлежат на обжалване, а тия, съ които е наложена глоба по-голяма от 100 л., могат да се обжалват по апелативен ред пред Върховния административен съд, чрез Министерството на търговията, промишлеността и труда, въ месечен срок от съобщението им на страната.

Глобите се събират по реда на прѣките данъци и се внасят въ съответната сметка на фонда за работнишки осигуровки.

Чл. 33. Като съвѣщателно тѣло на министерството по прилагането на настоящия закон, особено по приходите и разходите на фонда, ще служи учреждението при същото министерство върховен съвет на труда и работнишките осигуровки, съгласно чл. 26 от закона за хигиената и безопасността на труда.

Глава VI.

Последни наредби.

Чл. 34. Настоящият закон влиза въ сила след шест месеца от обнародването му въ „Държавен вѣстник“ и отменя всички противорѣчащи нему разпоредби на съществуващите закони, въ това число и чл. 1 от закона за спомогателната каса на работниците по обществените предприятия и за привилегиите на надниците им.

Законът за подпомагане държавните работници въ случай на инвалидност и заболяване и законът за обединение на фондовете за работнишките застраховки се отменяват изцѣло.

Министерството на търговията, промишлеността и труда ще приготвява и издава, според нуждата, специални наредби и правилници за приложението на настоящия закон.

Чл. 35. Работниците и служащите въ обществените и въ частните насърчавани от държавата заведения и предприятия, за които съ правени вноски въ фонда за работнишки осигуровки и които поради прѣтрѣсна злополука до влизането на закона въ сила съ останали неспособни за работа, имат право на инвалидна пенсия, ако докажат основанието си и ако не съ били обезщетени от работодателите си по общите закони.

Наслѣдниците на такива работници и служащи имат право на наследствена инвалидна пенсия, ако съ бѣдни.

Прѣседателът: Г. Георги Димитров има думата.

Х. Бояджиев: (Към крайната лѣвица) Ако ще говорите, нѣма да го приемем. Това е сега пакъ за реклама! Г. министре! Оттеглете законопроекта.

Г. Димитров: (От трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Ние схващаме, че въ края на сесията очевидно този законопроект не може да бѣде разгледанъ все-странио и изчерпателно от разните парламентарни групи и затова азъ си налагамъ извѣстна краткост. Обаче да мине безъ дебати единъ такъв законопроект, това е абсолютно невъзможно поне отъ наше гледище. Затова азъ ще се огранича да направя прѣди всичко нѣколко принципиални бѣлѣжки, които се отнасят до осигуровките на работниците и които се отнасят до постановяванията на законопроекта, внесень отъ г. Бакалова.

Преди това трябва да отбеляжа, г. г. народни представители, че неотдавна извън сръдната на буржоазната държава се отправиха похвали към г. Бакалова, че той отстоява своите задължения преди сегашното Народно събрание да внесе всички ония законопроекта, които е обещал, включително и законопроекта за работническите осигуровки. Азъ припомнямъ това не за да отреа личната заслуга, която г. Бакаловъ е ималъ съ внасянето и прокарването на този законопроектъ, а го правя, за да напомня на Народното събрание колко неоснователно е да се отправятъ каквито и да е похвали сега по този случай къмъ г. Бакалова и къмъ правителството изобщо, когато се знае фактътъ, че още въ 1905 г., когато се гласува законътъ за насърчение на местната индустрия, въ мотивитъ на този законъ изрично се казваше, че въ най-скоро време ще бже внесенъ специаленъ законъ за уреждане на работническите осигуровки, а въ чл. 48 на закона се туриха основитъ на този фондъ за осигуряване на работниците въ случай на злополука, инвалидност, старост и смърт, и въ закона за женския и дѣтския трудъ отъ същата година се постави тоже чл. 24, който прѣдвижда основаването на единъ подобенъ фондъ за работническите осигуровки и едва сега, слѣдъ 13 години — отъ 1905 г. — се внася законопроектъ за работнически осигуровки. Не похвала, а единъ извънредно силенъ упрекъ заслужава българската държава въ лицето на нейнитъ прѣдшени и сегашни управници, които допуснаха единъ такъвъ дълъгъ периодъ да мине, безъ да бже уреденъ въпросътъ за осигуровките на работниците въ нашата страна. Българската държава, г. г. народни прѣдставители, въобще е закъснѣла въ тая областъ. Достатъчно е да си спомните, че тъй наречениятъ професионаленъ рискъ на работниците въ случай на нещастие, на осакатяване се въведе още въ 1871 г. въ Германия и въ послѣдствие въ всички други страни. До прѣди нѣколко години само Турция и България правѣха изключение, а до днесъ още въ нашата страна работниците при осакатяване въ време на работа и въ свръзка съ работата трябва да търсятъ обезщетение по закона за задълженията и договоритъ, да се позоваватъ на членове съвсѣмъ неизгодни за тяхъ и въ 95% случаи да не получатъ никакво обезщетение, когато между това въпросътъ за задължителното държавно осигуряване на всички ония, които живѣятъ чрѣзъ наеманъ трудъ въ днешното капиталистическо общество, е въпросъ извънредно важенъ не само за високо развититъ капиталистически страни, ами и за България. Въпросътъ се касае не за една група отъ българския народъ, не за едно малко съсловие, а се касае за бъдещето и здравето на 400 хиляди души, които живѣятъ чрѣзъ наеманъ трудъ въ различнитъ прѣдприятия въ нашата страна, а, ако прибавимъ и членоветъ на семействата имъ, бихме получили кръгло 2 милиона души или 40% отъ всички жители, които се засѣгатъ отъ осигуровката въ случай на злополука, болестъ, инвалидност, старостъ и безработица. Ако има нѣкой въпросъ, който дѣйствително да се счита националенъ въпросъ, който засѣга цѣлата нация, който засѣга главната нейна частъ, тази частъ, която твори богатствата въ страната, то е въпросътъ за законодателната защита на работническия трудъ, въпросътъ за работническите осигуровки. Една отъ най-важнитъ проблеми на стопанския животъ, на икономическото развитие на страната е съхранението на работоспособността, здравето и силата на работническата класа, тая класа, безъ която творението на всѣкакви богатства въ страната е абсолютно немислимо. Е добръ, г. г. народни прѣдставители, когато въпросътъ е отъ такава голѣма важностъ, очевидно е, че начинътъ, по който се внася този законопроектъ, начинътъ, по който се разрѣшава въпросътъ за работническите осигуровки, не може да остане безъ внимание, особено отъ насъ, които прѣдставляваме работническата класа въ тая страна и които сме главно заинтересовани да бже уреденъ въпросътъ за работническите осигуровки най-правилно.

Кое налага на държавата да се намѣси въ областта на осигуряването и да се създаде за работническата класа и за всички ония, които живѣятъ чрѣзъ самостоятеленъ трудъ, а нѣматъ достатъчно приходи, една осигуровка? Спомнете си вие, г. г. народни прѣдставители, които сте се интересували отъ въпроситъ, отнасящи се до икономическото развитие на страната, до самото производство, факта, че въ свършенното капиталистическо производство работниците, които участвуватъ въ него, живѣятъ чрѣзъ продажбата на своята работническа сила, че нѣматъ никакви други доходи, не могатъ да оставятъ нищо на страна, освѣнъ това, което тѣ получаватъ като работническа надница, а отъ друга страна въ политическата икономия е установено, и самата дѣйствителностъ, при се-

риозни наблюдения, показва, че въ всички случаи и навсѣкждѣ работническата надница изразява само минимума отъ жизненитъ необходими сръдства за работника. Работническите надници, това сж ония минимални сръдства, които сж необходими за поддържане на работника и неговото сѣмейство. Всѣки день самитъ надници се движатъ около този минимумъ и всичко по-високо или по-малко отъ този минимумъ е изключение, което потвърждава правилото. Е добръ, когато този фактъ е установенъ, когато е повсемѣстно масово явление, питамъ се: ония работници, които биха пострадали въ време на работа и въ свръзка съ работата или вънъ отъ работата отъ злополука и които прѣтърпятъ нѣкаква тѣлесна поврѣда и нѣматъ способностъ да работятъ съ седмици и мѣсеци или изгубятъ своята работоспособностъ завинаги, не е ли ясно, че съ това губятъ и надницитъ, губятъ и способностъ да живѣятъ и да издържатъ своитъ сѣмейства? Това е при случай на заболяване, при случай на инвалидност, настѣпила при злополука или болестъ, професионална или друга, то е въ случай на старостъ, то е въ случай, когато не може да се намѣри работа вслѣдствие на криза, въ случай на липса въобще на работа за работниците. Въ всички случаи, когато работникътъ би билъ осакатенъ, заболялъ, станалъ инвалидъ или остарѣлъ или останалъ безъ работа, той се лишава отъ източника за прѣхраната, изпада въ гладъ и мизерия и той, и неговото сѣмейство. То се дължи, г-да, на самата капиталистическа система, върху която е основано днешното общество, то се дължи на това обстоятелство, че работникътъ получава само частъ отъ туй, което произвежда, че голѣма частъ отъ неговия трудъ отива въ ръцѣтъ на онѣзи, които притежаватъ капитала. Така се създава и капиталистическата печалба, която е изразъ на недоплатения трудъ на работниците въ капиталистическите прѣдприятия. Добръ, ако работникътъ, когато работи, получава само толкова, колкото да се изхрани прѣзъ времето, когато работи, не слѣдва ли той да бже обезпеченъ отъ държавата, отъ капиталистическото общество за всички ония случаи на врѣмenna или постоянна неработоспособностъ, когато нѣма надница и, слѣдователно, когато нѣма сръдства за издръжка? Тѣзи, които извличатъ облаги отъ неговия трудъ, тѣзи, които чрѣзъ експлоатацията на неговия трудъ трупатъ богатства, тѣ трябва да понесатъ всецѣло риска за всички случаи на злополука, на болестъ, на инвалидностъ, на старостъ, на безработица, които сж едно постоянно масово явление за работническата класа въ днешното общество. И забѣлжете, колкото повече се развива капитализмътъ, колкото повече се капитализира и модернизира производството днесъ, толкова по-несигурно и бѣдствено става положението на всички тия, които живѣятъ чрѣзъ наеманъ трудъ, толкова по-необходимо е, слѣдователно, държавата да се намѣси да уреди тия отношения и да обезпечи съществуването на работниците въ всички случаи на неработоспособностъ. Съвсѣмъ не мислете, г-да, че това се отнася само до високо развититъ капиталистически държави съ голѣмо производство, съ най-усвършенствуванa техника и че само тамъ има смисълъ да се говори за закони, които да осигуряватъ работниците въ всички случаи на неработоспособностъ и че не се отнася до България, която не е въ туй положение. Достатъчно е да напомня нѣколко извѣстни факти, специално установени за нашата страна, безъ да влизамъ въ подробности, за които моментътъ сега никакъ не е удобенъ. По самата официална анкета на Кутинчева, инспекторъ при Министерството на труда, направена за софийското печатарско производство, 87% въ 1917 г. отъ работниците сж боледували отъ разни сериозни болести, а 42% отъ тия болни сж били болни отъ туберкулоза. Тѣй околийскиятъ лѣкарь въ Панагюрище е констатиралъ въ килимарската работилница 84% туберкулозни и разположени къмъ туберкулоза. Въ габровскитъ текстилни фабрики д-ръ Цончевъ тоже е извършилъ една добра анкета и е констатиралъ 43% сериозни болни между работниците и работничките. Въ Пернишката мина, която може да служи като образецъ на крайно лоши условия за цѣлото минно производство, заболяванията сж се увеличавали по този начинъ: прѣзъ 1897 г. 45-5% боледували работници; въ 1907 г. — 59-4%, а въ 1912 г. — 83% — едно прогресивно и много бързо нарастване, дължащо се на условията, при които тамъ се работи. По-нататкъ се знае, че отъ 80 хиляди туберкулозни, констатирани прѣзъ 1912 г., граматна частъ сж били наемни работници, че отъ 12 хиляди туберкулозни, които мратъ ежегодно, граматна частъ сж тоже работници и служащи. Ако бихме се обърнали, г. г. народни прѣдставители, къмъ сведѣнията, които даватъ наборнитъ комисии прѣзъ послѣднитъ години, ще констатираме сжщия този фактъ на заболявания, на не-

дъжавост, на масово израждане. Докато въ 1912 г. наборните комисии обикновено отлагаха по недоразвитост младежи от 2—3%, за 1912 г. въ Варна, Русе, Стара-Загора, Бургас, Пловдив отложените съставляват от 6.2%—8.1% от всички прегледани младежи; за 1912 г. само въ София сж отложени 10.3%. Всъки може да си представи какъв е процентът на тѣзи, които се отлагаха прѣз вѣрѣе на войната и които сж прѣкарали отъ 1912 г., 5 години при крайно лоши и тежки условия, наложени отъ самата война; този процентъ на отлагане е сигурно много по-голямъ. Това се вижда тоже и отъ злополуки, които ставатъ въ самитѣ прѣдприятия. Самото министерство въ своитѣ изчисления — разбира се непълни, защото не сж регистрирани всички злополуки — признава, че за единъ 15-годишенъ периодъ срѣдно годишно има 70 смъртни случаи отъ злополука и 1500 други случаи на тежко нараняване, а споредъ статистиката на Общия работнически синдикаленъ съюзъ злополуки сж порасли отъ 1908 г., когато сж били 247 тежки наранявания и 39 смъртни случаи, на 563 тежки наранявания и 130 смъртни случаи въ 1913 г. или тежитѣ наранявания за единъ 5-годишенъ периодъ, споредъ тази статистика, която тоже не обхваща всички случаи на злополука, станали въ страната, сж се увеличили съ 124%, а смъртнитѣ случаи съ 235%.

Но нашата страна, г. г. народни прѣдставители, не е запазена и отъ безработицата и тя тегли повече отъ безработицата не само поради високото развитие на капиталистическото производство, както въ други страни, но поради недостатъчното капиталистическо развитие. Пропадатъ маса дребни съществування въ села и градове, нови и нови наемни работници се явяватъ да работятъ, но нѣма кждѣ, нѣма силно развита индустрия да ги поглъне веднага. Въ послѣднитѣ години имаме единъ прирѣстъ въ тѣй наречената резервна армия на труда. Достатъчно е да ви спомня, че веднага слѣдъ обявяване на европейската война въ 1914 г., споредъ анкетата, която се направи отъ Работническия синдикаленъ съюзъ по искането на Министерството на труда, ние бѣхме констатирани 25.000 безработни въ цѣлата страна. Мислите ли вие, че слѣдъ войната, когато маса и маса дребни занаятчи и земледѣлци, дребни търговци, дребни съществування ще пропаднатъ безусловно, нѣма да се увеличи твърдѣ много кадрътъ на безработната резервна армия, на която държавата трѣбва да обезпечи съществуването? Това положение, което създаде самото капиталистическо производство въ всички страни, налага намѣсата на държавата въ тази област и създаването на работнически осигуровки. Въ началото, обаче, навсѣкждѣ сж прибѣгвали до помощитѣ, които могатъ да дадатъ общинитѣ; съ общинскитѣ помощи сж се мѣчили да посрещнатъ голѣмото бѣдствие, което създава самото развитие на капиталистическото общество. Десетки и стотини хиляди сж нещастнитѣ, а се отпускатъ дребни суми, които се раздаватъ като милостиня на тѣзи, които сж осакатѣли, които сж болни, които сж бѣдни и нещастни. Тая просешка милостиня не само че никакъ не е могла да задоволи нуждата, която налага задължителното осигуряване на работницитѣ въ всички случаи на нещастие, но винаги е била съпроводена съ унижаване човѣшкото достоинство на работницитѣ и съ тѣхното обезправяване. Работницитѣ иматъ право да искатъ да получатъ отъ държавата и общинитѣ не милостиня, но иматъ право да бждатъ обезпечени. Дали своитѣ сили, дали цѣлия си животъ да работятъ другиму, да участвуватъ въ производството, за да живѣятъ, тѣ иматъ право да искатъ обезпечаване на тѣхното съществуване въ всички дни на тѣхния животъ, когато не сж въ състояние да работятъ и непосредствено, чрѣзъ продажба на своята работна сила, да се изхранятъ и издържатъ. По-късно самитѣ работнически организации чрѣзъ своитѣ синдикати прибѣгваха до таква взаимно осигуряване, което го има и сега въ другитѣ страни и у насъ: чрѣзъ внасяне на вноски, тѣ си помагатъ въ случай на болестъ и въ всички нещастни случаи. Но това взаимно осигуряване, г-да, се е ограничило само за синдикиранитѣ работници, които съставляватъ работническитѣ синдикати. Това осигуряване е било недостатъчно поради липсата на срѣдства, съ които разполагатъ самитѣ работници и то пада всецѣло въ тежестъ на работницитѣ, безъ въ него да взема участие нито държавата, нито отделни капиталисти, които извличатъ облаги отъ експлоатацията на работническия трудъ. Заради това изгимното работническо осигуряване е недостатъчно, и задължителното държавно осигуряване се наложи. Но буржоазнитѣ държави и буржоазнитѣ партии прибѣгнаха къмъ държавното осигуряване само тогава, когато работническата класа чрѣзъ своята партия успѣ да наложи тая необходимостъ на държавата, за да бжде въпросътъ разрѣшенъ въ парламентитѣ. Така се почватъ осигуряванията въ

1883 г. въ Германия, въ 1875 г. въ Австрия, въ 1894 г. въ Швейцария и въ цѣла редица държави, а въ послѣдно вѣрѣе навсѣкждѣ. Но, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да се констатира — то е единъ фактъ, който заслужава голѣмо внимание — че и тогава, когато буржоазната държава е принудена да пристѣпи да урегулира отношенията въ тая областъ, да създаде вече една държавна осигуровка на работницитѣ, тя се ръководи не отъ интереситѣ на осигуряването, не отъ нуждитѣ на самитѣ осигурени работници и служаци, а отъ интереса на капиталистическата класа. Затова ние виждаме навсѣкждѣ, че осигуровкитѣ постепенно, късно се въвеждатъ, недостатъчни сж помощитѣ и пенсинитѣ, които се даватъ и голѣма частъ отъ разносикитѣ е стоварена върху плещитѣ на самитѣ работници, като се взематъ отъ нищожнитѣ минимални жизнени срѣдства на работницитѣ, каквато прѣдставлява самата работническа надница. Тая тенденция е прокарана въ законодателството на всички страни при осигуряване на работницитѣ и служациитѣ и срѣщу нея се води една много интензивна ожесточена борба отъ заинтересованитѣ работнически организации и партии. Тая тенденция, г. г. народни прѣдставители, виждаме и въ нашия законопроектъ. При внимателно разглеждане всъки би могълъ да забѣлѣжи, че именно тѣй постѣпватъ и Министерството на труда и правителството, когато внасятъ тоя законопроектъ: не се изхожда отъ интереситѣ на осигуряването, не се дава една пълна осигуровка на работницитѣ и служациитѣ за всички видове рискове, каквито има въ работата и въ връзка съ работата и отъ друга страна прибѣгва се не да се осигурятъ всички, които иматъ право да се осигурятъ, ами този кръгъ на осигуряване се ограничава. И ние виждаме още въ чл. I да се изключватъ, напр., споредъ поясненията на министерството въ неговитѣ мотиви, ония, които сж заети въ домашна прислуга — слуги, слугини и пр.; ние виждаме, че не се осигуряватъ.

П. Вангеловъ: И кучетата ще осигуримъ.

Г. Димитровъ: Министерството не вижда нищо сериозно като аргументъ да приведе за изключването отъ осигуряване на тая категория, която не е малобройна, която расте постоянно и ще расте въ бждаще у насъ. Ами това сж момичета, жени, мъже, които работятъ въ различни кѣщи, и тая кѣсна работа, забѣлѣжете, е при условия, които тоже водятъ къмъ заболяване, къмъ осакатяване, къмъ неработоспособностъ. За тѣхъ нѣма подобна осигуровка. Осигуровката собствено, която тоя законопроектъ прѣдвижда, не се отнася и до този огроменъ брой отъ слуги и слугини, отъ служаци, значи, заети въ домашна прислуга. Повтарямъ да кажа, че никакво основание нѣма за тѣхното изключване и никакъвъ сериозенъ аргументъ не можемъ да намѣримъ въ мотивитѣ къмъ законопроекта на самото министерство.

Изключватъ се тоже на второ мѣсто всички ония работници и служаци, които получаватъ заплата по-голяма отъ 2.400 л. Запитайте се защо. Министерството не отговаря въ своитѣ мотиви, и азъ не намирамъ за възможно и г. министърътъ, който внася законопроекта, да би могълъ да аргументира едно подобно постановление въ законопроекта. Защо? Тѣзи, които получаватъ повече отъ 2.400 л., ще бждатъ изключени отъ задължителното осигуряване.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Единъ работникъ, който вече получава петъ-шестъ хиляди лева, не се нуждае отъ осигуряване.

Г. Димитровъ: На първо мѣсто имаме този фактъ, че една голѣма частъ отъ работницитѣ-техници, квалифицирани работници, това сж лица, които получаватъ надъ 2.400 л. Какво сж 2.400 л. сега, какво бѣха тѣ и прѣди войната? Ами всички тѣзи машинисти, огняри, работници, специалисти и пр. ще бждатъ изключени отъ задължителното осигуряване затуй, защото получаватъ 200 л. на мѣсець. На второ мѣсто, всички признаватъ сега, а и слѣдъ войната ще има да стане едно прѣко обезцѣняване на паритѣ, поради подбиване на валютата, за която твърдѣ често виждаме тукъ г. Липчевъ да говори съ такава горещина, и отъ друга страна ще стане косвено подбиване чрѣзъ скѣпотията на живота. Какво сж 2.400 л., не по своята номинална, а реална цѣнностъ? Очевидно е, че такъвъ единъ прѣдѣлъ не може да съществува. Задължителното осигуряване трѣбва да засегне безусловно всички, които живѣятъ като работници и служаци чрѣзъ своя наемнъ трудъ, независимо отъ размѣра на своята годишна заплата, защото рѣдко тя би могла да стигне голѣмъ размѣръ — установява се отъ науката и практиката и живота, че рѣдко тая заплата може да надмине необходимото за съществуването

на този квалифициран или на нѣкой другъ интеллигентенъ работникъ. Казва се, че тѣзи, които получаватъ 2.400 л., могатъ да се осигуряватъ, ако желаятъ. Ами какво знача то, г. министри и г. г. народни прѣдставители? То значи, че могатъ да се осигурятъ, но на своя собствена смѣтка, на свой рискъ, т. е. съ свои срѣдства. Туй ще бѣде приложението на закона, и другояче не може да бѣде.

Министъръ Ж. Бакаловъ: (Възразява нѣщо)

Г. Димитровъ: Ако този, който пожелае да бѣде осигуренъ и получава заплата по-голяма отъ 2.400 л., той нѣма да може да бѣде осигуренъ за смѣтка на господаря, за смѣтка на държавата, а за своя собствена смѣтка, на свои собствени вноски. Ето противъ кое ние се обявяваме. Ако това не е така, г. министри, защо ви е това ограничение?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Защото могатъ да се осигурятъ като лица, които получаватъ голѣма заплата другадѣ, както щатъ. Тѣ сѣ вече чиновници, тѣ сѣ хора, които получаватъ 15—20 л. на день, и защото, най-сетнѣ, въ всичкитѣ законодателството е така. Въ Франция е 2.400 л., въ Германия — 2.400 марки, ние ще отиваме да надминаваме тия капиталистически държави, където работничеството е извоювало много повече права. Може ли такава нѣщо? Това не е сериозно.

Г. Димитровъ: Този прѣдѣлъ, който е поставенъ въ законодателството на други страни, е много неудобенъ, и срѣщу него сѣ се опѣлчвали най-рѣшително заинтересовани работнически кръгове и на нѣкои мѣста вече е прѣмахнатъ, а на други мѣста се повдига сѣ повече и повече. Независимо отъ това, дори ако би се турилъ нѣкой прѣдѣлъ, той трѣбва да се съобразява съ дѣйствителното положение на нѣщата. 200 л. заплата сега е нищо, като вземете прѣдъ видъ скѣпотията на живота.

Б. Каракашевъ: Законътъ не се прави само за сега.

Г. Димитровъ: И слѣдъ войната дълго врѣме ще бѣде така. Слѣдователно, този прѣдѣлъ трѣбва да бѣде повдигнатъ и азъ считамъ, че най-малко, що се касае за работничеството, осигуряването трѣбва да бѣде независимо отъ заплатата, която се получава.

Но идете по-нататъкъ, г. г. народни прѣдставители: законопроектътъ изключва всички тия работници и служаци на държавата, които участвуватъ въ пенсионнитѣ фондове. И, разбира се, би ни се казало: „Много естествено е, че щомъ получаватъ една осигуровка, нѣма защо задължително да бѣдатъ пакъ осигурявани“. Но азъ питамъ, защо? Какво прѣдставляватъ гражданскитѣ и военнитѣ пенсионни фондове? Това сѣ частни фондове, това е частна осигуровка. Държавата нищо не внася, сѣ изключение на онѣзи субсидии, които ги дава по вина на голѣмитѣ пенсионери, участвуващи въ този фондъ. Държавата не осигурява своитѣ чиновници, служаци и работници за въ случай на болестъ, злополука, инвалидностъ, старостъ; тѣ сами сѣ своитѣ вноски се добиратъ до известна малка пенсия, и забѣлжете, огромниятъ брой отъ държавнитѣ служители, 90 и нѣколко процента, сѣ работници и служаци, които трѣбва да бѣдатъ не членове, да участвуватъ не въ пенсионнитѣ фондове, а да бѣдатъ задължително осигурени отъ държавата и да не внасятъ никакви осигуровки, а до тогава, докогато имъ се взематъ удържкитѣ за пенсионния фондъ, държавата не може да се задължи да ги осигури тѣй, както ние осигури всички други свои работници и служаци. Тѣй щото, извънъ участието въ пенсионния фондъ, като служащъ на държавата, послѣдната трѣбва да ги осигури по този законъ тоже. Голѣма частъ отъ тѣзи хора не могатъ да се ползватъ отъ пенсионния фондъ, защото не стигатъ 15—20 годишна служба, понеже ги уволняватъ; тѣ сѣ принудени да напуснатъ работата и удържкитѣ имъ пропадатъ, безъ да получатъ каквато и да е пенсия. По този законъ биха получили пенсия независимо отъ годишнитѣ, които сѣ на работа. Тая осигуровка, слѣдователно, която държавата ще въведе задължително за всички работници и служаци въ частнитѣ прѣдприятия, трѣбва да я разшири непрѣмънно и тя да засегне нейнитѣ собствени служаци, работници и чиновници, независимо отъ пенсионнитѣ фондове, които сами трѣбва да прѣтърпятъ по-нататъкъ една реорганизация и да се поставятъ на принципитѣ на осигуровката, а не тѣй, както сѣ сега.

Но законопроектътъ, г. г. народни прѣдставители, засѣга тоже и една друга категория, която е по своето материално и социално положение много по-близо до живущитѣ чрѣзъ наемнѣ трудъ — това сѣ дребнитѣ занаят-

чин, земледѣлци и търговци, които работятъ самостоятелно и които чрѣзъ своя собственъ трудъ се поддържатъ. Такива малки работници, дюканджии, кърпачи и пр. вие виждате въ всички малки и голѣми градове. Такива сѣ голѣма частъ отъ дребнитѣ земледѣлци въ селата, такива сѣ тѣй сѣщо дребнитѣ търговци. Защо се изключватъ тѣзи самостоятелни работници, неексплоатиращи чуждия трудъ на нѣкои работници? Защо тѣ да не бѣдатъ осигурени? Защо тази осигуровка да не се разшири и да добие малко поширокъ социаленъ характеръ, за да отиде по-нататъкъ до една обща социална осигуровка, която се налага отъ условията въ днешното капиталистическо общество? Тая категория, която не е малобройна и която живѣе често много по-злѣ отъ нѣкои наемни работници, не може да бѣде лишена отъ осигуровка, и нѣма никакво основание, нѣма никакви сериозни аргументи, които би могли да бѣдатъ приведени противъ една подобна осигуровка въ случай на болестъ, инвалидностъ, старостъ и злополука. Всички тѣзи хора сѣ изложени при сѣщитѣ условия на работа за осакатяване, за заболѣване и прѣждеврѣменно остаряване и пр. Вие виждате, г. г. народни прѣдставители, че, що се касае до кръга на осигуровката, до категориитѣ, които тоя законопроектъ засѣга сѣ осигуровката, изключватъ сѣ доста важни категории, които би трѣбвало безусловно да бѣдатъ включени, и азъ казвамъ и подчертавамъ, че извънъ другитѣ, които живѣятъ чрѣзъ наемнѣ трудъ, трѣбва да бѣдатъ безусловно включени и всички тѣзи занаятчи, земледѣлци, търговци, самостоятелни работници, които живѣятъ самостоятелно, безъ да експлоатиратъ чужди трудъ и които нѣматъ годишенъ доходъ повече отъ петъ хиляди лева. Всички тѣзи хора, които не изкарватъ доходъ, необходимъ за сносно прѣживѣване, трѣбва да бѣдатъ осигурени за всичкитѣ дни, когато тѣ сѣ лишени отъ работоспособностъ, слѣдователно отъ срѣдство за издръжка.

Но въ чл. 1 министерството си запазва правото само да ограничава, да намалява даже този кръгъ на осигуряване и се казва изрично: (Чете) „Управлението на фондоветѣ — респективно, както ще видите министерството — възъ основа мнѣнието на Върховния съвѣтъ на труда и работническитѣ осигуровки, може да намалява или увеличава, споредъ нуждата, както кръга на осигуряването, така и неговитѣ размѣри и срѣдства“. По тая забѣлжка министерството си присвоява правото при сѣществуването на такъвъ единъ законъ да осигурява и този кръгъ на осигуряване по закона сега — единъ извънредно голѣмъ недостатъкъ, противъ който ние тоже рѣшително се обявяваме.

На второ мѣсто, осигуровкитѣ засѣгатъ само случаитѣ на злополука и болестъ. Въпрѣки обстоятелството, че още въ 1905 г. държавата е поела задължение въ чл. 48 отъ закона за насърчение мѣстната индустрия осигуровката да бѣде за злополука, за инвалидностъ, за старостъ и за смъртъ, 13 години по-късно, днесъ министерството ни внася единъ законопроектъ, който се отнася само до осигуровката за случаи на злополука и на болестъ — нѣма инвалидностъ, нѣма старостъ, нѣма фактически и застраховка за смъртъ. Но това, което е характерно, г. г. народни прѣдставители, и не всички случаи на злополука и болестъ се засѣгатъ отъ законопроекта. Напр., ако се случи едно осакатяване вънъ отъ фабриката, вънъ отъ работилницата, вънъ отъ желѣзницата, осакатяване, напр., при отиване за работа, при връщане отъ работа, при пътуване, макаръ по работа на самото прѣдприятие, работникътъ нѣма да получи никаква осигуровка, защото е казано: „злополука“ е всѣка тѣлесна поврѣда или болестъ на работещия, която е станала вслѣдствие извършваната отъ него работа и му е причинила каквато и да е било неработоспособностъ или смъртъ.“ Вслѣдствие извършената работа, по врѣме процеса на работата въ самото прѣдприятие тѣй сѣщо стриктно би се тѣкувало това разпореждане на закона утрѣ, когато почне да се прилага. Имаме други случаи на злополука, които сѣ тоже много чести и които нѣма да бѣдатъ засегнати отъ закона. Нѣма да има нито осигуровка, нѣма да има нито помощъ, нито пенсия за този, който би пострадалъ въ други случаи. Не се прѣдвижда осигуровка и за случаи, когато злополуката би станала извънъ работата, което не е рѣдко, когато работникътъ не прѣзъ врѣме на работата и не при самото прѣдприятие, а вънъ отъ неговия районъ нѣкъдѣ би пострадалъ отъ злополука. И той ще страда и ще тегли сѣщитѣ послѣдствия, както и сѣмейството му. Има единъ най-новъ случай напоследѣкъ въ фабриката при мината „Плакалица“, дѣто единъ работникъ, слѣдъ като е билъ свободенъ два-три часа, е тръгналъ къмъ селото и е билъ прѣгазенъ отъ трена. Този човѣкъ, ако бѣше гласуванъ този законъ, нѣма да получи

нито помощ за лѣкуване, нито пенсия за неработоспособност. Не се обгръщат, както виждате, и всички случаи на злополука. Лѣкуването законопроектътъ прѣдвижда да става за смѣтка на фонда само за срокъ отъ 26 седмици; като изтекътъ тѣзи 26 седмици, болниятъ, който не е оздравѣлъ, се изхвърля на улицата безъ всѣкакво по-нататъшно подпомагане и безъ пенсиониране.

Брѣмненитѣ жени и родилкитѣ споредъ законопроекта ще получаватъ, ако тѣ 16 седмици сж участвували въ фонда, прѣзъ единъ срокъ отъ 8 седмици половината на своята заплата — една помощ извънредно недостатѣчна, като се има прѣдъ видъ важността, за която се отнася. Достатѣчно е, г. г. народни прѣдставители, да се погледне статистиката, която има за смъртността на кърмачетата, на дѣцата до една година, за да се види, колко е голѣмъ този процентъ въ България. Въ Англия, напр., е 12% отъ живороденитѣ, въ Шотландия 11%, въ Дания 10%, въ Норвегия 6.2%, а въ България 19.2% и при една тенденция въ всички други страни, включително Германия, Италия, Франция и Англия, на спадане на тая смъртностъ, а у насъ на постоянно покачване, увеличение, прогресивно нарастване на тая смъртностъ на дѣцата. Ами това не се ли дължи до голѣма степенъ на положението, въ което се намиратъ брѣмненитѣ жени, родилкитѣ слѣдъ раждането, майкитѣ, които кърмятъ дѣцата прѣзъ първитѣ мѣсеци? Очевидно е. Знае се какво влияние оказва това положение на работничкитѣ брѣмненни майки. Очевидно е, че тази помощ би трѣбвало значително да се увеличи, на първо мѣсто да се обезпечи цѣлата надница на работещата жена и, на второ мѣсто, да бѣде въ единъ срокъ отъ 16 седмици, 8 преди раждането, значи прѣзъ врѣме на брѣмнеността, и 8 слѣдъ раждането, и къмъ това да бѣде прибавена специална помощ въ течение на 3 мѣсеца отъ половинъ заплата поне за кърменето на кърмачетата.

По-нататѣкъ въ законопроекта не се прѣдвижда задължително лѣкуване на членовѣтъ отъ сѣмействата на осигуренитѣ работници. Слѣдователно, една голѣма частъ отъ всички тия членове, които не сж на работа непосредствено, които не работятъ въ различни прѣдприятия, въ случай на болестъ и други подобни нещастни случаи, нѣма да могатъ да бѣждатъ лѣкувани за смѣтка на фонда, нѣщо, което е въведено въ всички други страни, дѣто е задължително и лѣкуването на членоветѣ на сѣмейството по сжщитѣ съображения, по които сж осигурени самитѣ работници и служащи.

Паричнитѣ помощи, които се прѣдвиждатъ въ случай на злополука и болестъ, както и пенсиятъ, слѣдъ като се констатира една неработоспособност, сж крайно недостатѣчни. Напр., при лѣкуването на пострадалия отъ злополука и болестъ се прѣдвижда да се дава $\frac{3}{4}$ отъ неговата надница и то само за работнитѣ дни. За да бѣде тази помощъ така малка, недостатѣчна, министерството се позовава на туй обстоятелство, което се намира въ мотивитѣ къмъ законопроекта, именно, че ако би се дала една по-голѣма помощ, напр., цѣлата заплата на работещия, това сигурно ще насърчи непрѣдпазливостта, невниманието на работничкитѣ и тѣхната неосторожностъ при работата. Вмѣсто да се осигури въ всички случаи на боледуване и злополука, въ всички случаи, когато работникътъ нѣма да бѣде способенъ за работа, съ цѣлата негова заплата, за да може да издържа себе си и сѣмейството си тѣй, както когато е работилъ, то ние виждаме, че прѣзъ врѣме на боледуването, когато ще има нужда отъ голѣми срѣдства, когато ще има нужда отъ специални грижи, той ще получава заплата по-малка отъ тази, която получава, когато е здравъ и когато е на работа. И това се оправдава съ обстоятелството, че би се насърчило просто невниманието и неосторожността на работничкитѣ, нѣщо, което е абсолютно невѣрно и навсѣкѣждъ е опровергано. Размѣрътъ на пенсиятъ е 360 л. годишно или 30 л. мѣсечно. Тогава, когато работникътъ изгуби двата си крака, или двѣтъ си ръцѣ, или двѣтъ си очи, при пълно осакатяване, той ще получава пенсия равна на пълния размѣръ на неговата заплата най-малко 360 л. и най-много 2.400 л. Въ всички случаи, когато не се нуждае отъ чужда помощ, получава $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$ заплата, а наслѣдникитѣ му извѣстенъ процентъ отъ това, което е изработвалъ, докато е билъ здравъ и живъ. Работничкитѣ, прочее, по този законопроектъ не се осигуряватъ да получаватъ при всички тия случаи, когато би останали неработоспособни, цѣлата заплата, която сж могли да изкарватъ по-рано, а имъ се дава една малка частъ. Тѣкмо въ най-нещастното врѣме, когато трѣбва да иматъ повече срѣдства за издрѣжка на разклатеното си здраве, тогава ще получаватъ въ форма на пенсия много по-малко отъ това, което сж могли да изкаратъ, докато сж били ра-

ботоспособни. Въ законопроекта се допуска недаването на помощъ и пенсия на онѣзи работници и служащи, които биха си причинили умишлено злополука, които умишлено биха се осакатили, а сжщо така и на ония, които умишлено биха си причинили болестъ, било вслѣствие на пиянство или други пороци. Г. г. народни прѣдставители! Азъ питамъ: кой би могълъ да посочи единъ случай, когато работникътъ самъ би се хвърлилъ подъ колелата на машината и самъ би си причинилъ злополука, осакатяване? Ако би се допусналъ нѣкой подобенъ случай, тогава трѣбва да се прѣдположи, че условията, при които този работникъ работи, сж толкова ужасни, сж толкова непоносими, че той прѣдпочита да умре, отколкото да живѣе. Ако дотамъ е докарана работата, рискътъ и за подобна злополука трѣбва да понесе не този, който ще си причини злополука и неговото сѣмейство, а онзи, който е причина за подобни ужасни непоносими условия. Не може да се изоставятъ очевидно и тия случаи безъ пенсия, безъ осигуряване. И самото прѣдвиждане на умишленостъ при заболѣване и осакатяване е просто единъ скандалъ и трѣбва да се прѣмахне безусловно. Ами то е социална осигуровка, то е задължителна държавна осигуровка на хора въ случай на нещастие и всички тия болести трѣбва да се лѣкуватъ. Може ли една такава голѣма категория хора, които винаги могатъ да бѣждатъ обвинени, че умишлено сж си причинили болестъ или осакатяване, да бѣждатъ лишени отъ пенсия?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Не е за обвинение.

Г. Димитровъ: Тѣй ако би останалъ законопроектътъ, сигурно е, че управлението на фонда, което ще има грижата и внушението да ограничава все повече и повече кръга на ползущитѣ се отъ фонда съ помощи и пенсии, ще намира извѣстни основания за умишленостъ при заболѣване и осакатяване и ще лишава отъ помощъ и пенсия голѣма частъ отъ тия лица, които се слѣдва да бѣждатъ подпомогнати. Не може законопроектътъ да допуска умишлено осакатяване и заболѣване прѣзъ врѣме на работа, не може да се прави аналогия, както нѣкои биха направили, съ това, което става на фронта, дѣто нѣкои, страхувайки се да не бѣждатъ убити, си позволяватъ да се самонараняватъ. Положението на работника не е такова. Той желае да работи, за да поддържа себе си и своето сѣмейство и не може да има подобни случаи, когато той умишлено би накарналъ здравето си и би осакатилъ себе си, та да се прѣдвижда подобно постановление въ законопроекта и да бѣде то единъ изворъ на злоупотрѣбление при даване на помощи и пенсии на осигуренитѣ работници и служащи.

Както казахъ, г. г. народни прѣдставители, законопроектътъ не прѣдвижда осигуровка за инвалидностъ и старостъ, осигуровка, необходимостта на която е призната отъ държавата у насъ, както вече посочихъ, въ 1905 г. при закона за насърчение на мѣстната индустрия и при закона за женския и дѣтски трудъ — 13 години по-рано. Днесъ, колко късно и колко непълно се изпълва едно задължение, което е отъ прѣди 13 години! Като нѣма осигуряване въ случай на инвалидностъ и старостъ, ще излѣзе, че всички тия, които, слѣдъ като боледуватъ 26 седмици и се лѣкуватъ на срѣдства на фонда, не оздравѣятъ, ще бѣждатъ изхвърлени на улицата и никой по-нататѣкъ нѣма да се грижи за тѣхната сѣдба, тѣ ставатъ инвалиди, неспособни за работа, не могатъ да изкаратъ своята прѣхрана и нѣма да получаватъ нищо отъ държавата, отъ фонда, отъ никого. Това ще бѣде грамадна маса хора, които ще останатъ просто изхвърлени на улицата, просеци, които и сега виждаме какъ пълнятъ коридоритѣ на общинското управление да искатъ извѣстна помощъ всѣка сѣбота и всѣки опрѣдѣленъ день, когато тамъ се раздаватъ извѣстни малки суми на бѣднитѣ. Съ самото учрѣдяване на пенсионнитѣ фондове у насъ наврѣмето още държавата е признала необходимостта отъ едно подобно осигуряване въ случай на инвалидностъ и старостъ, а въ всички други страни: и въ Австрия, и въ Германия, и въ Франция, и въ Англия, и другагдъ тази осигуровка е въведена отдавна, защото се признава, че работничкитѣ и служащитѣ трѣбва да бѣждатъ обезпечени за днитѣ на своята инвалидностъ и за годинитѣ на своята старостъ, когато не ще могатъ да работятъ и да изкаратъ чрѣзъ трудъ издрѣжката на своето сѣмейство. Въ нѣкои страни като Нова Зеландия, Виктория, Нови Южни Валисъ е въведена осигуровка за инвалидностъ и старостъ за всички, които най-малко 25 години сж прѣживѣли въ тия страни и нѣматъ повече доходъ отъ 1.300 л.; тѣ получаватъ по право, слѣдъ като се констатира тѣхната инвалидностъ или се признагъ за стари, една пенсия минимумъ отъ 450 л. годишно. На какво основание, прочее, може да отхвърли нашата държава, пра-

вителиството, Народното събрание осигуровката на българските работници и служаци за случай на инвалидност и старост? Въ мотивитъ на законопроекта министерството ни казва, че осигуряването въ случай на добита, поради изтощение, инвалидност и за старост се изоставя за едно близко бъдаще, а по-нататъкъ тоже се казва, че ако болниятъ не оздравѣ въ 26 седмици, той трѣбва да се причисли къмъ третия видъ застраховка — тази за случай на инвалидност. Защо е това отлагане за близко бъдаще, за неопредѣлено бъдаще, което може да не бѣде по-кратко отъ 13 години, които минаха отъ 1905 г., когато държавата е поела задължението да въведе осигуровката въ случай на инвалидност и старост? Дѣ е аргументътъ за такова отлагане? Въ мотивитъ, които иначе сѣ доста подробни, министерството не привежда никакъвъ аргументъ, за да покаже необходимостта да се изостави за неопредѣлено близко бъдаще осигуровката за старост и инвалидност.

По-нататъкъ, нѣма осигуровка и за безработица тоже. И нѣма, г. г. народни прѣдставители, тази осигуровка пакъ не защото не е необходима за развитието на самото производство на страната, не защото не се налага отъ условията на нашата страна, ами защото, както и за другитъ ограничения въ осигуровкитъ, не е въ смѣтка, въ интересъ на капиталистическата класа въ нашата страна, изразителъ и прѣдставителъ на което е днешното правителство. Ние четемъ въ мотивитъ къмъ законопроекта по осигуровката въ случай на безработица: (Чете) „Осигуряването срѣщу безработица сѣщо трѣбва да бѣде въведено у насъ, когато условията повече назрѣятъ“. Кога, обаче, условията повече ще назрѣятъ, кога министерството ще счита, че условията сѣ назрѣли, когато имаме този фактъ, който се спомена, че въ края на 1914 г., поради кризата, която настѣпи, имаме 25 хиляди души безработни, изхвърлени на улицата, нуждаещи се отъ помощъ, гладуващи хора; когато имаме другия фактъ, че слѣдъ войната, поради масовото пролетаризиране на много дребни стопани, тѣ ще нахлуятъ въ градоветъ и, поради невъзможността да намѣрятъ работа въ индустрията, защото тя не може да бѣде веднага развита, ще имаме една грамадна резервна армия отъ хора безработни, които ще желаятъ да работятъ, но не ще могатъ да намѣрятъ работа? Защо счита министерството, че условията сѣ още неназрѣли достатъчно, че трѣбва повече да назрѣятъ? Кога повече ще назрѣятъ, ако не въ моментъ, когато имате отъ една страна едно население, което масово се пролетаризира, когато пропадатъ маса сѣществувания и се увеличава кадърътъ на тия, които живѣятъ чрѣзъ наеменъ трудъ, а отъ друга страна нѣмате развита индустрия за поглъне всички въ работа и мнозина ще стоятъ на улицата, ще гладуватъ и ще се израждатъ? Ето защо трѣбва да бѣде обезпечено тѣхното сѣществуване. Нѣма по-страшенъ бичъ за работницитъ, г. г. народни прѣдставители, отъ безработицата, защото безработицата означава липса на надница, липсата на надница означава липса на срѣдства за издрѣжка на себе си и на сѣмейството си. То е гладъ, то е мизерия. И важното е, че този бичъ не щади никоя категория на работническата класа въ всички страни и у насъ, нѣкъдѣ повече, нѣкъдѣ по-малко. Но най-тежка, най-продължителна, най-разорителна е безработицата въ назадналиѣ страни, кѣдѣто експлоатацията на работническия трудъ не е ограничена съ закони, както у насъ, и кѣдето, отъ друга страна, имаме слаба индустрия, която не може да поглъща веднага всичко това, което се пролетаризира. Въ тия страни безработицата най-много жертви обира. И пита се: защо сега, когато се туря основа на задължителното осигуряване отъ страна на държавата на работницитъ и служациитъ, да не се прѣдвиди осигуровка за едно подобно бѣдствие, което често и масово засѣга работницитъ въ нашата страна и което ще ги засѣга утрѣ и други день сѣ повече и повече? Вие си спомняте, г. г. народни прѣдставители, че още въ 1848 г. въ Франция френското революционно правителство, съ специаленъ декретъ призна правото на работа за всѣки французки гражданинъ. Опитаха се да прокаратъ и въ конституцията като основно положение, че държавата се задължава да осигури работа за всѣки гражданинъ на Франция. Ние знаемъ отъ науката и опита, че правото на работа е безсмислица въ днешното капиталистическо общество, че то не може да се осигури, че държавата и да иска, не може да осигури работа за всички членове на обществото при сѣществуващата капиталистическа система, която създава една резервна безработна армия. Отъ тукъ какво слѣдва? Слѣдва задължителното осигуряване въ случай на безработица. Когато държавата не може да осигури хлѣба на бащата работникъ и за сѣмейството му, тя е длѣжна да го обезпечи съ надница, която той би получавалъ, ако работѣше. И това има неимоверно голѣмо значение и за сто-

ланското развитие, и за материялната и духовна култура на страната. Всички тия сили биха били запазени и биха могли да бѣдатъ употребени въ работа и не биха отишли въ лагера на пауперизма, на лумпенъ-пролетарията и на всички ония отбросѣци, тѣй да се каже, въ днешното общество. Това биха били сили работоспособни, които биха създали цѣнности, а не биха се прѣобърнали въ паразитни сѣщества. Министерството, както виждате, намира, че условията не сѣ назрѣли сега, че тепърва трѣбва да се почака повече да назрѣятъ, и ако остане на него, ако българската работническа класа не бѣде въ състояние сама да поеме въ рѣцѣтъ си това и да го наложи, сигурно ще има да чакаме десетки години, за да „назрѣятъ“ тия условия да бѣде създадена една осигуровка за безработица.

Но, г. г. народни прѣдставители, законопроектътъ, извънъ всичко това, има други голѣми недостатѣци. Такъвъ единъ голѣмъ недостатѣкъ е въпросътъ за разноскитъ по осигуровкитъ, за издрѣжката на осигуряването. Министерството правилно възприема принципа, че разноскитъ по осигуряването на работницитъ и служациитъ въ случай на злополука трѣбва да паднатъ всецѣло на господаритъ, на работодателитъ, както то ги нарича, колективно разпрѣдѣлени тия разноси, тия тежести, сѣразмѣрно съ риска, който има въ всѣко производство, и сѣотвѣтно съ числото на работницитъ, сѣотвѣтно съ работническитъ надници и пр. Това е съвършено правилно, това е единъ принципъ отдавна прокаранъ въ другитъ законодателства за осигуровкитъ. Но по-нататъкъ, при осигуровкитъ въ случай на болестъ, веднага министерството слага разноскитъ — както то казва — върху тритъ еднакво заинтересувани фактори: работодателитъ, държавата и работницитъ, като внасятъ по равна частъ въ фонда. Но, г. г. народни прѣдставители, прѣди всичко никакъ не сѣ еднакво отговорни и заинтересовани всички тия три фактори, както се казва въ мотивитъ, за да понесатъ еднакви части отъ разноскитъ по тия застраховки. На второ мѣсто, ясно е, че всѣко внасяне на вноски отъ страна на работницитъ е отнемане отъ заплата, отъ необходимото за сѣществуване на работника и неговото сѣмейство; то значи да посегнемъ върху оня минимумъ отъ срѣдства, необходими за издрѣжката на работника, за да получи застраховка въ случай на болестъ. Рискътъ въ случай на болестъ, разноскитъ за осигуряването въ случай на болестъ, очевидно, трѣбва да легнатъ върху господаритъ и държавата. Собствено, правилото е всички тия осигуровки въ случай на злополука и болестъ, инвалидност, старост и безработица да легнатъ върху капиталистическата печалба; този, който извлѣча облаги чрѣзъ експлоатация на работническия трудъ, той да понесе риска; непосредствено да легне рискътъ върху капиталиста тогава, когато се отнася до злополука и болестъ, върху капиталиста и държавата — тогава, когато се отнася за инвалидност и старост, и върху държавата — когато се отнася за безработица, върху държавата тоже — когато се отнася за осигуряване на ония дребни стопани, които сами работятъ и които, слѣдователно, трѣбва да бѣдатъ осигурени за смѣтка на държавата. И държавата би могла и би трѣбвало да направи това чрѣзъ прогресивно облагане на капиталитъ, на доходитъ отъ тѣхъ и на наслѣдствата и по този начинъ да събере тия суми, които сѣ необходими за издрѣжката на работническитъ застраховки. Въ всѣки случай, единъ основенъ принципъ, който трѣбва да бѣде прокаранъ още при създаването на работническитъ застраховки у насъ, е: никакви вноски за осигуряване не могатъ да се получаватъ отъ работницитъ, да се взематъ отъ работническитъ надници; всичко трѣбва да се понесе отъ капиталистическата печалба, всичко трѣбва да се понесе отъ капиталистическата класа, която печели, която извлѣча облаги и богатства, създадени отъ работницитъ и служациитъ.

Другъ недостатѣкъ на законопроекта е, че управлението на фонда за осигуровкитъ е изключително въ рѣцѣтъ на министерството. Излиза, че работницитъ ще внасятъ вноски, ще даватъ 1% отъ своята надница за осигуровка въ случай на болестъ, нѣма, обаче, да участвуватъ въ управлението на фонда; това става чисто бюрократическа работа, то е работа на чиновницитъ при министерството, тѣ ще управляватъ фонда, както намиратъ за добръ. Това, г. г. народни прѣдставители, въ никоя страна, въ никое законодателство за работническитъ застраховки не сѣществува. Напротивъ, въ Германия, Австрия, Унгария и други страни, сѣотвѣтно съ процента на вноскитъ, работницитъ иматъ $\frac{2}{3}$ прѣдставители, а господаритъ — само $\frac{1}{3}$, и затова управлението на тия осигуровки въ Германия и Австро-Унгария е въ рѣцѣтъ на работницитъ; фактически тѣ управляватъ. Нашата държава, слѣдъ като едва сега,

толкова късно се е събила да пристъпи към създаване на работнически осигуровки, елеминира, изхвърля, изоставя, прави невъзможно всяко участие на заинтересованите работници въ управлението на фонда. Между това, г. г. народни представители, правилото въ случая е: управлението на работническите застраховки да бъде въ ръцете на самите работнически организации; тѣ сѣ заинтересовани да се приложи и усъвършенствува осигуровката до нейните възможни крайни размѣри при днешните условия и въ този стремежъ тѣ биха направили максималното за запазване здравето, силата и работоспособността на своята класа. Организациите на работническата класа сѣ дали доказателство въ другите страни и у насъ, че тѣ биха могли, споредъ нуждите, духа и цѣлитѣ на осигуровките, да управляватъ фонда за тия осигуровки. Всяко участие и намѣса на бюрократията, която е обикновено консервативна, която е крайно ограничена, която е крайно егоистична, която дѣйствува по внушение отгорѣ, която не е никаква независима, всяко нейно участие въ управлението на фонда за работническите осигуровки е пакостно отъ гледището на самите осигурени и отъ гледище на самите работнически застраховки, защото тогава именно заинтересованите господари, които биха искали да събниятъ кръга на осигуровките, да ги ограничатъ до минимумъ, биха имали всичката възможностъ чрѣзъ управлението на фонда за работническите застраховки да направятъ това. Ние настояваме управлението на фонда за осигуровките да бъде въ собствените ръце на работниците. Министерството, държавата да си запазятъ правото на надзоръ въ това отношение въ рамките на закона за работническите застраховки, който ще бъде създаденъ; нищо повече да не може да върши Министерството на труда и никаква по-голяма намѣса да не може да има държавата при създаването и при управлението на тия работнически застраховки.

За да не продължавамъ много, г. г. народни представители, трѣбва да резюмирамъ. Ние считаме, че законопроектъ, тъй, както е внесенъ, като постави едно добро начало, представя отъ себе си само единъ малък, незначителенъ компромисъ спрѣмо нуждите на работническата класа отъ задължителна държавна осигуровка и че този законопроектъ трѣбва да прѣтърпи значително разширение, измѣнение и допълнение, като за основа се вземе: първо, съгласно прѣдложенията, които нашата парламентарна група ще направи по съответните членове, да бъдатъ осигурени всички живущи чрѣзъ наеманъ трудъ работници и служащи, независимо отъ това кому и какъ тѣ работятъ; да бъдатъ осигурени всички самостоятелни работещи дребни занаятци, земледѣлци и търговци, които не получаватъ повече отъ 5.000 л. доходъ и които не експлоатиратъ чужди работнически трудъ; да се осигури на всички осигурени въ всички случаи на неработоспособностъ цѣлата имъ надница, цѣлата имъ заплата, която тѣ като здрави, сѣ могли да изкарватъ и въ размѣръ на тая цѣла заплата да бъде пенсията, която тѣхните вдовици и сираци, въ случай на смъртъ, биха получили; застраховките да бъдатъ не само за въ случай на злополука и болестъ, но и за инвалидностъ, старостъ и безработица — всичките видове случаи на врѣмenna или постоянна неработоспособностъ; разноските да легнатъ изключително върху капиталистическата печалба: непосредствено върху самите работодатели въ единѣ случаи, които посочихъ, и върху работодателите и държавата заедно — въ другите случаи, а само върху държавата — въ третите случаи, никакви вноски, обаче, отъ страна на работническите организации; управлението на фонда за работническите застраховки да бъде въ ръцете на работническите организации, а министерството и държавата да упражняватъ само надзоръ

Министъръ Д. Петковъ: Стига, бе джанамъ, защото има и други да говорятъ. Ако мислите по такъвъ начинъ да говорите, нѣма да mine законопроектътъ.

Г. Димитровъ: . . . законътъ да влѣзе въ сила не тъй, както се прѣдвижда въ законопроекта, шестъ мѣсеца слѣдъ публикуването му въ „Държавенъ вестникъ“, ами три мѣсеца слѣдъ публикуването му, защото, г. г. народни представители, врѣмето отъ три мѣсеца, което се иска за прѣдварително учрѣждаване на осигуровките, е прѣдостатъчно, и като се има прѣдъ видъ, че тѣзи осигуровки трѣбваше отдавна да бъдатъ въведени, нѣма никакъвъ смисълъ и основание да бъде продълженъ срокътъ и за прилагането на този законъ, който ще бъде гласуванъ отъ Народното събрание. Възражението, че чиновниците въ министерството сѣ малко, персональтъ е недостатъченъ, за да се направи това, което е нужно за прѣдвари-

телна подготовка, не търпи никаква критика, защото, г. г. народни представители, тази прѣчка може веднага да бъде прѣмахната, щомъ като министерството би поискало по съответния пътъ тѣзи лица, които сѣ необходими за работата. Както се освободиха отъ редоветѣ на армията една голѣма маса други чиновници и служащи за цѣли най-различни, за шпионски и други служби въ София и въ цѣлата страна, които съставляватъ отъ себе си цѣла армия, така сѣщо биха могли да бъдатъ освободени тѣзи десетки лица, които трѣбва да работятъ въ министерството за прѣдварителна подготовка по прилагането на този законъ.

Но прѣди да завърша, г. г. народни представители, азъ искамъ да обърна вниманието още върху това обстоятелство, че осигуряването, което би се въвело, трѣбва да бъде прѣдшествувано и съпроводено отъ една широка и ефикасна законодателна защита на работническия трудъ. Въ тая посока е направено ужъ нѣщо у насъ; то е законътъ за хигиената и безопасността на труда. И тукъ имаме едно доказателство за този фактъ въ всички страни, че буржуазната класа е много по-наклонна, когато вижда, че рече трѣбва да се направи нѣщо въ тази областъ на работническото законодателство, по законъ да урежда осигуровки на работниците, прѣдвидно сѣ срѣдства отъ тѣхните собствени надници, отколкото да въведе закони въ защита на труда, закони, които биха осигурили здравето, силата и работоспособността на работниците, които биха ги прѣдпазили отъ осакатяване, отъ болестъ, отъ прѣждеврѣмнно остаряване, отъ смъртъ, защото всички тия законодателни мѣрки ограничаватъ експлоатацията, която се извършва надъ работническия трудъ, намаляватъ капиталистическата печалба. Капиталистътъ особено сѣ по-наклоненъ да дадатъ, напр., както въ случая, единъ законъ за осигуровка въ случай на болестъ и злополука, отколкото да приложатъ закона за хигиената и безопасността на труда. Да се приложи този законъ, да бъде той разширенъ и усъвършенствуванъ, както диктуватъ интересите на работническата класа въ нашата страна, то би значило да се намали печалбата на капиталистите въ България. Ето отъ кое тѣ бѣгатъ. Ето защо тѣ бързатъ — и тукъ министерството се проявява добръ въ тѣхна услуга — бързатъ даже съ тоя законъ да хвърлятъ прахъ въ очите на работническата класа и да кажатъ: „Ние правимъ доста нѣщо за осигуряване работниците и служащите; нѣма защо вие много да искате прилагане на закона за хигиената и безопасността на труда — той е неприложимъ“. Ето нѣ, министерството на всички настоявания и постоянни протести на работническите синдикати въ България отговаря, че законътъ е неприложимъ, и нищо не се прави за неговото прилагане. Въ бюджета се прѣдвидѣха суми за 30 работнически инспектори, но до днесъ нищо не направи министерството въ тая насока; то счита, че законътъ е неприложимъ. Тамъ има цѣлъ редъ постановления за празничната почивка, за брѣмenni и родилки и пр. и пр., които до известна степенъ биха намалили заболѣванията и осакатяванията — работи, за които е необходимъ законътъ за застраховките — обаче законътъ не се прилага, не защото условията, войната налага това, а защото интересътъ на капиталистическата класа диктува този законъ да остане само черно на бѣло, безъ да бъде той фактически приложенъ. Когато, г. г. народни представители, ние искаме да бъде разширена тази осигуровка, която се създава съ настоящия законопроектъ и този законопроектъ да стане законъ за една пълна, за една всестранна осигуровка на работниците въ случай на злополука, болестъ, инвалидностъ, старостъ и безработица, ние въ сѣщото врѣме настояваме особено енергично да бъде приложенъ законътъ за хигиената и безопасността на труда, да бъдатъ назначени тѣзи инспектори, да бъдатъ взети всички прѣдупрѣдителни мѣрки въ индустрията, търговията, занаятите, земледѣлието и въ всички области на труда, които биха прѣдотвратили или намалили и злополуките, и болестите, и всички други нещастия и бѣдствия, на които е изложена работническата класа.

Отъ името на работническата класа, която ние прѣдставяваме въ този Парламентъ, ние трѣбва да заявимъ, че този законъ, тъй както е внесенъ отъ правителството въ Народното събрание, нѣма да задоволи работниците на фронта, нито вътрѣ въ страната, . . .

Министъръ Д. Петковъ: Да го оттеглимъ тогава.

Г. Димитровъ: . . . че този законопроектъ е едно начало само, което ще трѣбва да се развие, което ще трѣбва да се разшири, да се направи тъй, както е необходимо за нуждите на тази работническа маса, която се осигурява. И съвсѣмъ неумѣстно е, г. г. народни представители, туй за-

плашване съ оттегляне на законопроекта. Тъ сж несериозни подмътания, защото Народното събрание би трѣбвало да законодателствува не подъ влиянието на заплашвания, които биха направили отдѣлни министри, че ще оттеглятъ законопроекта, ако това или онова се иска, но да законодателствува съ огледъ на дѣйствителнитѣ нужди, които налагатъ даденъ законъ, да изхожда въ случая отъ нуждитѣ на тѣзи, които ще бждатъ осигурени. Азъ посочихъ, кои сж тѣзи нужди; върху тѣхъ не може да има споръ; то е установено въ теорията и практиката и никакви сериозни възражения, подобни на тѣзи, не могатъ да се правятъ отъ министерската маса противъ това, което иска нашата парламентарна група. Е добръ, какво е туй заплашване тогава, че „ще оттеглимъ законопроекта, ако говорите много, ако искате много, ако туй, ако онуй“? (Възражение отъ дѣсницата и дѣсни центъръ) Ние считаме, че осигуровкитѣ на работницитѣ сж необходимостъ за работническото, за работническата класа въ нашата страна, тѣ сж необходими за правилното развитие на производството въ нашата страна, за стопанския животъ на страната, за бждашето на страната, за бждашето на нацията. Тѣзи осигуровки трѣбва да бждатъ пълни и правилно организирани. И когато правителството се явява съ таквъ единъ законопроектъ, ние, прѣдставителитѣ на работницитѣ, можемъ и сме длъжни да му кажемъ, че това е хвърляне само прахъ въ очитѣ на работницитѣ, очакващи отдавна да получатъ една пълна, една сериозна държавна осигуровка. Работническата класа не се нуждае отъ демагогски замашки на правителство и Народно събрание, г. г. народни прѣдставители. Тя иска една законодателна защита, тя има право да иска това, защото то е нейно собствено дѣло; тя създава съ своя трудъ, съ своитѣ сили тия богатства на страната, отъ които ние имаме много банки „Обединение“, „Съединение“ и пр., и пр. Е добръ, тази класа има право да иска да бжде обезпечена въ всички случаи на неработоспособностъ и нещастие и най-малко може да се прави ней възражение, че тя искала много, че говорила много по единъ въпросъ, който нея непосредствено засѣга и интересува. Но на съ не ни оудва това поведение на правителството, респективно на министра на труда, защото знаемъ историята на тѣзи работнически закони и въ други страни. Ами още въ 1883 г., когато Бисмаркъ внесе първия законъ за осигуровка въ Германия, той го мотивира, между другото, така: политиката на социалнитѣ реформи има за цѣль да отхрани въ безимотнитѣ класи, които сж най-многобройната частъ отъ населението, убѣждение, че държавата е не само необходима, но и благотворителна институция, и да се привържатъ къмъ нея. Това е то. Това ръководѣше Бисмаркъ тогава, това ръководѣше и другитѣ правителства въ Австрия и Унгария и въ другитѣ страни, дѣто прѣдвидѣха работническитѣ застраховки. Когато видѣха, че се издига една нова вълна, вълната на работническата класа, когато видѣха, че има голѣмъ натискъ отдолу, тогава именно се помъчиха по този пътъ да намалятъ недоволствата на маситѣ и да привържатъ тѣзи недоволни работнически маси къмъ държавата. Защото, помни се, че едно врѣме въ Германия Бисмаркъ искаше да унищожи социалъ-демократитѣ съ единъ законъ противъ социалиститѣ — отъ една страна въ едната си ръжка държеше мечъ, а отъ друга страна подхвърляше захарчета. Ако отъ това законодателство по-нататъкъ излѣзе нѣщо по-сериозно, то се дължи на голѣмитѣ борби на германския пролетариатъ, нѣщо, което на слѣдующата година въ Райхстага Бисмаркъ бѣше принуденъ да признае, че ако не биха били социалъ-демократитѣ, съ които мнозина се страхуватъ, не биха станали и сегашнитѣ скромни успѣхи въ областта на социалното законодателство. Но днесъ се намираме, г. г. народни прѣдставители, въ едно вече по-различно врѣме отъ 1883 и 1884 г., когато Бисмаркъ правѣше тѣзи работи. Днесъ настѣпватъ вече други врѣмена, днесъ отиваме къмъ врѣмена на по-дълбоки промѣни, отколкото сж дребнитѣ законопроекти, за една или друга осигуровка, нѣщо, за което и правителство и Народно събрание не могатъ да не държатъ смѣтка. Ние днесъ и въ нашата страна, както и въ другитѣ страни отиваме вече къмъ борба не само да се създаде единъ законъ на държавна осигуровка въ случай на злополука, старостъ, инвалидностъ и болестъ, но отиваме много по-далечъ: да се избави човѣчеството отъ тѣзи бѣдствия, които създава капитализмътъ, които създава вашата капиталистическа система, което и у насъ е неизбежна консеквенция, което става въ цѣлия свѣтъ. Е добръ, въ този моментъ, въ този периодъ на коренни дълбоки промѣни въ обществото, нашиятъ министъръ на търговията мисли, че е направилъ голѣмо чудо, като внася законопроектъ за осигуровка на

труда, и се прави похвала, че министъръ Бакаловъ е изпълнилъ своето обѣщание.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Вие искате само да правите ефектъ съ рѣчта си.

Г. Димитровъ: Г-да! Не комплиментъ, не похвала, а единъ страшенъ укоръ тежи върху буржоазната държава въ България, както върху нейнитѣ прѣдишни правителства, така и върху сегашното, които мислѣха за всичко друго, които уредиха въ законодателно отношение всички области на частнитѣ капиталистически отношения, които въ единъ дълъгъ периодъ досега имаха възможностъ да гласуватъ законъ за насърчение на мѣстната индустрия, доста благоприятенъ за индустриалцитѣ, за да смѣкнатъ чрѣзъ държавата отъ населението десетки милиони лева, . . .

Министъръ Д. Петковъ: Защо не станете индустриалець?

Г. Димитровъ: . . . които направиха твърдѣ много въ тая посока за създаването на една имотна класа, които създадоха условия за нейното бързо забогатяване, какъвто златоносенъ дъждъ прѣдставлява периодътъ на днешната война, безъ, обаче, тая буржоазна държава и тѣзи правителства на България да направятъ това, което е най-много необходимо за икономическото и социално развитие на страната, за съхраняване силитѣ, здравето, живота и бждашето на многобройната частъ на българското население, на тѣзи, които работятъ, които създаватъ.

Министъръ Д. Петковъ: И земледѣлцитѣ.

Г. Димитровъ: И за тѣхъ, г. Петковъ, и за тѣзи, които работятъ на полето, които работятъ въ фабрицитѣ, които работятъ навсѣкждѣ, вие нищо не направихте. Укоръ тежи твърдѣ много върху васъ.

Министъръ Д. Петковъ: Да осигуримъ всички селяни.

Г. Димитровъ: И тъкмо въ този моментъ, когато искате по този начинъ по-скоро да заблудите, отколкото да направите нѣщо, тѣзи, които сж недоволни днесъ на фронта и тукъ, които искатъ по-радикални промѣни въ тѣхното положение, па и по-радикални промѣни въ цѣлия животъ на страната, тъкмо въ този моментъ, казвамъ, отговорътъ ще бжде другъ. Ние ставаме изразители на този отговоръ и още отсега ние настоятелно искаме този законопроектъ да излѣзе отъ комисията и Народното събрание като законопроектъ, който осигурява всестранно работницитѣ и служащитѣ и да отговаря напълно въ тази областъ на интереситѣ и нуждитѣ на работническата класа и на икономическото развитие на страната, а не да отговаря на една шепа капиталисти, които насърчаватъ, фаворизиратъ и на които даватъ възможностъ да забогатяватъ. Това го казвамъ въ интереса на огромната частъ на българския народъ, въ интереса на народното стопанство, въ интереса на икономическото развитие на страната, въ интереса на бждашето на нацията. Това е единъ националенъ въпросъ, който трѣбва да бжде разрѣшенъ днесъ, а не да се хвърля въ пълно физическо израждане една такава огромна маса отъ хора, които сж оставени, поради липса на една сериозна държавна застраховка да гинатъ.

Прочее, ние настояваме законопроектътъ като отиде въ комисията, да бжде разширенъ, измѣненъ, допълненъ и усвършенствуванъ въ духа на прѣдложенията, които социалъ-демократическата парламентарна група прави, и да излѣзе единъ съвършенъ законъ, който да прѣдставлява една пълна държавна и задължителна осигуровка на работницитѣ въ случай на злополука, болестъ, инвалидностъ, старостъ и безработица. (Ръкопляскане отъ крайната лѣвица)

Прѣдседателътъ: Има думата г. Илия Януловъ.

И. Януловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Ще бжда съвършено краткъ. Вѣрно е, че законопроектътъ е съвършено непълненъ; вѣрно е, че трѣбваше да се създаде застраховка за старостъ, безработица и т. н., но вѣрно е, че ще бжде много добръ сегашниятъ законопроектъ, разширенъ и допълненъ, да мине прѣзъ XVII-то обикновеното Народно събрание. Въ 1914 г. въ тронната рѣчь се посочиха редица законопроекти отъ социаленъ характеръ, и ние видѣхме, че тѣхното прокарване срѣщаше хиляди и хиляди спънки и въ Министерския съветъ, и въ болшинството, и въ Парламента, и въ срѣдата на буржоазията, и въ срѣдата на дружествата, въ срѣ-

дата на търговските камари и т. н., за които законопроекти ние тръбваше да воюваме. Законопроектът за хигиената и безопасността на труда се прокара въ празна зала съ голъми мъжнотии, въ навечерието на затварянето сесията; законопроектът за парнитъ котли тъй също се прокара, но пакъ съ мъжнотии, и законопроектът за събиране на работническитъ фондове заедно — по който сега сж събрани 6 милиона лева — пакъ се прокара съ голъми мъжнотии и съ едно нежелание и съпротивление въ срѣдата на буржоазията. Сжщото стана и съ закона за женския и дѣтския трудъ, доколкото се вмъкна въ закона за хигиената и безопасността на труда, сжщото стана и съ закона за работния день, доколкото и той се вмъкна въ закона за хигиената и безопасността на труда и днес ние имаме законъ за работния день за жени и за дѣца и за възрастни работници. Въ тронната рѣчь се казваше на пето мѣсто за другъ единъ законъ, за работническия договоръ, обаче виждаме, XVII-то обикновено Народно събрание хвърква, отива си, но не се внася. На всѣки случай трѣбва да се съгласимъ, че съ участието на работническитъ прѣдставители тукъ отъ една страна и отъ друга съ усилията на министра на труда и съ съдѣйствието на Парламента се прокараха всички тѣзи закони. Наистина, мъжнотии, борби сжществуватъ, но ние сме навикнали на това нѣщо и знаемъ, че така става, защото законитъ по работническото законодателство се прокаратъ въ една социална срѣда на борба между двѣ класи. За менъ е съвършено нормално съпротивлението на буржоазията, само че това съпротивление на буржоазната класа въ България достига до едно заслѣпление. Хората отъ тази класа не се спиратъ на въпроса за народното здраве, на въпроса за хигиената и безопасността на труда, на въпроса за парнитъ котли, не се спиратъ на въпроса за създаване на професионални работници за нашето производство, не спиратъ даже вниманието си, че млади сили, 15—16 годишни момчета заминаха за Германия, които не се върнаха, за които по-нататкъ ще ви дамъ една статистика. Тѣ отидоха въ Германия, намѣриха хубави закони, намѣриха хубави надници, и ще останатъ въ тамошнитъ фабрики. Затова азъ смѣтамъ, че съпротивлението на буржоазията противъ всички тѣзи закони надминава всѣка граница, защото стремлението за печалби я заслѣпява и тя не се спира на тѣзи държавни и национални въпроси извъ областта на народното здраве и производството; дотолкова, доколкото се направиха нѣколко стѣпки въ тая областъ, ние ще го поздравимъ и ще смѣтаме, че нашата задача е да разширимъ и допълнимъ това законодателство.

Съ сегашния законопроектъ нѣма да кажа, че задачата на министра е да заблуди работническото, нѣма да се съглася съ г. Георги Димитрова; задачата на министра въ дадения случай не е едно заблуждение на работниците. Ние стоимъ на друго гледище, че министърътъ заедно съ правителството и заедно съ буржоазията, най-послѣ, вслѣдствие на работническитъ борби, е принуденъ да даде такъвъ законъ. Въ продължение на 20 години ние настоявахме да се даде тоя законъ. Вънъ отъ това и въ този законопроектъ за осигуровка на работниците има единъ въпросъ, по който ние всички юристи не можемъ да се различаваме — въпросътъ за професионалния рискъ, разрѣшенъ наврѣдъ въ свѣта. Лично азъ съмъ ходилъ въ три режима да се моля, да подканвамъ, да прѣдставямъ статистики, ходилъ съмъ заедно и съ синдикалната комисиия въ министерствата да се моля за разрѣшението на този въпросъ. Разбира се, че не се направи нищо. Защо? Заради туй, защото заслѣплението, както казахъ, на нашата буржоазия достига до нѣмайки-къдъ, и азъ много съжалявамъ, че това заслѣпление сжествува и сега, и не вникваме, какво живѣемъ въ съвършено нови врѣмена. Въ 1911 г. направихме статистика на злополукитъ на труда. Какво се намѣри? Намѣри се, че злополуки на труда въ България има съвършено много. Въ продължение на 14 години, отъ 1897 г. до 1911 г. имаме 1440 злополуки, отъ които 718 сж много тежки наранявания, а всички други сж смъртни случаи. Значи, съ стотини и стотини работници и работнички загиватъ на бойното поле на труда. И когато самитъ тѣ, сакати, или респективно защитниците на наследниците съ явяватъ въ сѣда, тѣ тамъ срѣщатъ едно голѣмо съпротивление; въ сѣда казватъ, че трѣбва да се прилага стариятъ законъ на Наполеона, стария отъ 1832 Code civil, а именно, че трѣбва да се доказва вината на господаря. Е добръ, но въ много случаи никаква вина на господаря не сжествува за осакатяването на работника. Господарътъ живѣе въ София или живѣе въ странство нѣкъдѣ, или физическа личностъ не сжествува, защото фабриката принадлежи на нѣкакво сдружение и вие не можете да го смѣтате виновенъ за

тая катастрофа. Този въпросъ се извади не само отъ работническитъ борби, но въпросътъ се третира твърдѣ обширно и въ доктрината. Азъ ще ви кажа мнѣнието на Планиола, не на Зомбарта, не на социално-политичитъ. Мнѣнието на Планиола е, че 95% отъ злополукитъ се дължатъ нито на вината на господаря, нито на небрѣжността на работниците, а сж резултатъ на машината, на производството, резултатъ на това, че работникътъ почва да става съвършено близкъ съ производството, съ самата машина и въ интереса, въ скоростта на работата, въ самото създаване на продуктитъ той се осакатява. За тѣзи осакатявания вие въ сѣда не можете да докажете вината на господаря. Вина сжествува само въ извѣстни случаи, да кажемъ 15—20% — въ България възможно е въ 25% — защото господарътъ е задълженъ да вземе всички мрѣжи, желѣзни транзакции и т. н. да ги приложи. Но въ България, особено до прѣди създаването на закона за хигиената и безопасността на труда и закона за парнитъ котли, не се вземаха никакви мрѣжки въ това отношение, па и досега още не сж взети, но слѣдъ като почнатъ да се прилагатъ тѣзи закони, ще трѣбва да се взематъ, и тогава процентътъ на злополукитъ ще се намали. Въ Франция, слѣдъ като внесоха законопроекта за презумптивната отговорност — че нѣма да доказватъ вината на господаря, но господарътъ ще доказва вината на работника, законопроектътъ на Раксфайла — и слѣдъ като се разбра, че въ края на крайщата всичко туй сж юридически игри, най-послѣ Форъ се рѣши да внесе законопроекта за професионалния рискъ. Той каза: „Ние тукъ сме въ присѣтствието на новъ фактъ, и Наполеоновиятъ законъ не може да се справи съ него; ние разпореждаме съ нова дѣйствителностъ; модерното производство ви изтъква новъ социаленъ фактъ, а именно, че работникътъ се осакатява много пѣти, въ хиляди случаи, въ 90% не по своя вина и не по вина на господаря, а се осакатява вслѣдствие на единъ рискъ въ самото производство, на самата професия, вслѣдствие на така наречения „професионаленъ рискъ“. По този начинъ се яви доктрината за професионалния рискъ и законътъ се прие. Има случаи на пожаръ, на землетресение, унищожаване на фабриката, ставатъ злополуки и ако господарътъ трѣбва да плаща на работниците за тѣзи злополуки, нему нѣма да стигне нито печалбата, нито капиталътъ, нито наследството. Законътъ за професионалния рискъ въ тази форма, въ която се прие въ 1898 г. въ Франция, страдаше отъ една непълнота, която непълнота се допълни съ принципа на застраховката. Накарайте всички господари да се застраховатъ взаимно или задължете всички господари да влѣзатъ въ държавната застраховка, тогава въ такъвъ случай злополуката, станала, напр., съ барутната фабрика на братя Иванови или друга такава голѣма злополука, нѣма да падне върху гърба на единъ господаръ и да го доведе до несъстоятелностъ, но ще падне върху всички господари, върху цѣлата класа, върху цѣлото стопанско производство. По този начинъ двата принципа на професионалния рискъ и застраховката, особено на държавната застраховка, доведоха до съвършенството на това законодателство. Ние виждаме, че въ 1883 г. и най-сетнѣ въ 1893 г. въ Германия да се създава този законъ, виждаме въ Франция да се разширява, виждаме въ Англия, вслѣдствие замашкитъ на Лойдъ Джорджъ, които надминаватъ замашкитъ на Бисмарка, да се дохожда до застраховка на старостъ. По този начинъ ние се намираме прѣдъ свѣршения фактъ — и въ доктрината, и въ социалнитъ отношения — на признаване професионалния рискъ и необходимостта държавата и обществото да гарантиратъ живота, здравето и безопасността на работника и когато той е злополученъ, да се направи всичко възможно за поддържане неговото сѣмейство. На насъ ни прѣдстои да прѣведемъ този законъ, да го допълнимъ, да го приспособимъ на българска почва, за което бѣха нужни цѣли 15 години. Въ 1907 г. стамболиститъ го внесоха, прие се на второ четене, а за третото четене единъ нещастенъ указъ доведе най-голѣмата злополука върху закона за злополукитъ — злополука върху главата на правителството.

С. Дойчиновъ: Трѣбва да се внесе законъ за злополука на правителството.

И. Януловъ: Азъ се страхувамъ да не би слѣдъ 11 години пакъ да долети нѣкоя злополука върху главата на законна за злополукитъ и затова, както заявихъ отъ самото начало, ще бѣда краткъ, още повече, че тази материя, ако човѣкъ иска да я изчерпи, има литература много по-голѣма, отколкото можемъ да си прѣдставимъ. Въ нашия Парламентъ този законъ минава много набързо и

азъ си обяснявамъ това съ едно: защото е война. Но другадъ за най-малкото измѣнение се спори въ цѣли засѣдания. Има и друга една причина: че въобще ние сме засѣдали твърдѣ много и вие всички признавате необходимостта за туй неопониране, но въ Германия въ седемъ години се направиха двѣ измѣнения на закона за застраховката на работниците въ случай на болестъ и заеха нѣколко засѣдания на Райхстага. Е добръ, трѣбва да кажа, че внесенитъ законопроектъ изчерпва добръ въпроса за злополуката на работниците съ единъ чувствителенъ недостатъкъ. Този недостатъкъ е, че се прѣдвизжда въ чл. 1, какво законътъ изобщо се отнася до работниците, които получаватъ заплатата до 2.400 л. Азъ съмъ сигуренъ, че самиятъ г. министъръ не е желалъ съ този недостатъкъ да доведе до слѣдующата несъобразностъ, до слѣдующия абсурдъ на законопроекта, именно, че работникъ съ заплатата 2.401 л. въ случай на злополука, ще трѣбва да се сѣди по стария Наполеоновъ законъ отъ XVIII столѣтието, а не по модернитѣ начала, сложени по закона за осигуровката на работниците. Въ чл. 1 е казано, че работници надъ 2.400 л. годишна заплатата могатъ да се застраховатъ, ако желаятъ, но понеже застраховката по злополука не е по желанието на този и онзи, тамъ работникъ не внася нито стотинка, смѣта се като дължъ на господаря да даде обезщетение, да даде застраховка. Тѣй щото работникътъ нѣма защо да заявява, че желае да бѣде осигуренъ въ тази областъ; то не е до неговото желание, това е негово право. Вие измѣнявате юридическия принципъ — това не е застраховка въ случай на болестъ, това е свършено друга застраховка, и това негово придобито право вие не можете да го турнете въ зависимостъ съ заплатата му, отъ 1—2 лева надъ или подъ тази заплата, опрѣдѣлена тукъ 2.400 л. годишно. Това е единъ абсурдъ, и азъ мисля, че г. министърътъ ще бѣде непрѣмънно съгласенъ въпросътъ за застраховката за злополука, като застраховка свършено отдѣлна, да бѣде отдѣленъ и да не се поставя въ свързка съ никакъвъ максимумъ заплата, особено като се вземе прѣдъ видъ, че утрѣ заплатитѣ ще бѣждатъ много по-голъми. Не можете вие единъ машинистъ, който получава надница 8—9 лева, да го оставите на произвола на сѣдбата, защото получава 10 л. надница, а не 7 л. Тѣй че, прѣдлагамъ въ чл. 1 непрѣмънно още сега да се съгласи г. министърътъ да се считатъ по право осигурени въ случай на злополука и въпросътъ за болестта, дѣто е казано, че тѣзи работници надъ 2.400 л. заплатата иматъ право да се осигурятъ, ако желаятъ, да си бѣждатъ отдѣлени, и, слѣдователно, да стане едно измѣнение на редакцията на този членъ. Азъ мисля, че би било много голѣма несправедливостъ и несъобразностъ, отдѣлно отъ частнитѣ аргументи на г. министра, ако той се противопостави на такова едно измѣнение. Съ такива измѣнения законътъ засѣга хиляди и хиляди работници нови, именно тѣзи, които сѣ най-много изложени на злополука.

Втората застраховка въ случай на болестъ има много голѣма непълнота. Вѣрно е, че сѣ осигурени работниците въ врѣме на болестъ. Азъ нѣма да говоря за деталнитѣ непълноти, за които не спомена г. Димитровъ. Напр., работникътъ не може да бѣде обезщетенъ въ случай на болестъ, ако се установи, че той пиянствува, и не може да бѣде обезщетенъ, ако се установи, че болестта е резултатъ на порокъ. Какво значи порокъ? Съ какво ще го установите? Въ евангелието, въ библията, въ корана или въ наказателния законъ ще диримъ обясненията на тѣзи думи. Тѣй че, тукъ има извѣстни непълноти, които трѣбва да бѣждатъ махнати. Отъ друга страна е казано, че ако работникътъ бѣде осѣденъ на лишение отъ граждански права, сѣщо тѣй той се лишава отъ получаване на пенсия и възнаграждение. Азъ мисля, че и това трѣбва да бѣде махнато непрѣмънно. Но тѣзи работи ги има навсѣкѣждъ въ законодателствата на Западъ и тѣзи подробности ние ще се постарамъ да ги измѣнимъ въ комисията, а сега азъ се спирамъ главно върху застраховката въ случай на болестъ. Вие ще давате на работника въ продължение на нѣколко седмици да бѣде лѣкуванъ, но ако той въ продължение на 24 седмици, 6 мѣсеца, не се излѣкува, напр., заболѣе отъ стомашно разстройство, отъ умствено разстройство, отъ туберкулоза — недѣйте забравя, че 12 хиляди души въ България умиратъ на годишната отъ туберкулоза, между които и работници — слѣдователно, въ такъвъ случай, слѣдъ шестия мѣсецъ, ще му кажете: „Идете си, вие получавате едно възнаграждение още за три мѣсеца и не можете да бѣдете осигуренъ“. Едно е хубаво, че законопроектътъ прави различие между професионална и обикновена болестъ — и туй бѣше пакъ резултатъ на доста борби — професионалнитѣ болести минаватъ въ областта на злополуката. Тамъ работни-

кътъ, освѣтъ че ще бѣде лѣкуванъ и издържанъ въ врѣме на боледуването, но получава и пенсията си въ размѣръ равенъ на заплатата му, ако се нуждае отъ прислуга, 75% ако се не нуждае отъ прислуга. Но при обикновенитѣ болести, щомъ работникътъ за 6 мѣсеца не оздравѣе, фондътъ вдига рѣчка отъ него и го оставя на произвола на сѣдбата. Е добръ, азъ смѣтамъ, че това е свършено несправедливо и че законътъ за злополука трѣбваше по самото естество на закона, по логиката на фактитѣ, които създаватъ закона, да има една застраховка и въ случай на инвалидностъ. За обикновенитѣ болести това не е прокарано и още сега въ законопроекта трѣбва да стане това разширение. Безъ съмнѣние, че въ този ходъ на мисли он трѣбвало да кажемъ, че пакъ има извѣстни нѣща, които законътъ не ги закача, напр., застраховката за старостъ. Защо, когато вие прокарвате единъ кодексъ на застраховки, когато вие не минавате цѣлото туй развитие на 50 години, каквото е въ Германия, Франция или Англия, на мѣжнотинитѣ на застрахователното дѣло за работниците, не създадете нѣщо пълно? Вие ще кажете: срѣдства трѣбватъ за застраховката, за старостъ ще ни сѣ необходими най-малко 20 милиона лева. Ами ние ви посочихме тѣзи срѣдства въ шесторенъ размѣръ — отъ данъка върху печалбитѣ ще ги вземете, и ще видимъ, какво ще отговорите на нашето питане за данъка върху печалбитѣ. Срѣдства има, спечелени сѣ единъ милиардъ и половина лева. Ако се нуждаете отъ срѣдства, при случай на гласуване на данъка за печалбитѣ ние ще ви посочимъ на единъ милиардъ и половина реализирани печалби. Въ Турция бѣха малко по-активни отъ насъ, може он, за пръвъ пѣтъ, че, макаръ да не гласуваха законъ, създадоха едно министерско постановление, съ което записватъ необходимия данъкъ, който дължи всѣко едно сдружение, застрахователно, акционерно и т. н., задържатъ тая сума и я смѣтатъ неприкосновена, а отъ тукъ — всички тѣзи колосални загуби. Помислете само, че тѣзи хора, които се занимаватъ съ покупката на тютюна въ Германия, напр., въ Мюнхенъ, само тѣ прѣхвърлятъ прѣзъ рѣцѣтъ си милиардъ, два и т. н.; само въ тѣхни рѣцѣ, реализирани на българска почва, сѣ натрупани милиони и стотини милиони печалби. Вие можехте да ги засегнете. Тѣй че, г. г. народни прѣдставители, отсега нататъкъ ние не можемъ да говоримъ, че не достигатъ срѣдства; ние живѣемъ въ такова едно ново врѣме и такива социални факти сѣ налице прѣдъ насъ, каквито сѣ въ Русия, каквито сѣ въ Англия, каквито сѣ и въ самата Германия, щото азъ мисля, че по никой начинъ не трѣбватъ такива измѣнения. Законътъ за застраховките за старостъ е прокаранъ въ Германия, въ Франция се прокара слѣдъ дълги борби, но най-свършено е прокаранъ въ Англия отъ Лойдъ Джорджъ; този законъ тамъ засѣга всички работници. Азъ искамъ да кажа, че никога не съмъ поддържалъ, че законътъ за застраховките въ случай на болестъ и старостъ трѣбва да засѣга само наемнитѣ работници. По никой начинъ не. Нашата мисль е била да се засегнатъ непрѣмънно всички нуждаещи се граждани, безъ разлика дали сѣ отъ единъ или другъ класъ, дали живѣятъ въ село или градъ, и заради това при гласуването на всички тия закони, и особено на закона за застраховката, ние казваме: недѣйте забравя и селянитѣ — и тамъ живѣятъ десетки хиляди хора въ мизерия, и тѣ се нуждаятъ отъ застраховка въ случай на старостъ. Въ Англия тази застраховка е доведена до свършенство, като осигуровка на всички граждани, безъ разлика на материално положение. Дава се само право на богатитѣ да се откажатъ отъ тази пенсия. Безъ никакви вноски тамъ осигуряватъ всички граждани надъ 60-годишна възраст. Такива граждани се чувствуватъ твърдѣ много свързани съ самата държава, съ отечеството, и даже въ вашъ интересъ е, доколкото не желаете чрѣзъ пертурбация да се измѣнява обществото, постепенно да прѣвизватъ тази рутина на държавата, да я карате все повече и повече да се приспособява къмъ модерното врѣме, и по този начинъ всички граждани да се чувствуватъ равноправни членове на едно и сѣщо общество. Е добръ, тази непълнота е много голѣма. Нѣма да споменавамъ за хилядитѣ работници, останали въ безработица. Защо да не ги застраховаме? Въ края на краищата вие имате нужда отъ енергията на работника. Е добръ, защо той да не бѣде застрахованъ въ такъвъ случай? Този работникъ ще се върне утрѣ наново въ производството. Ние имаме нужда отъ истинска работническа класа, отъ хора изпитани въ нея, защото ние ще бѣдемъ въ такава дифузия, въ такава неизбежна връзка съ централнитѣ сили отсега нататъкъ, за жалостъ, че работникътъ въ България утрѣ ще бѣде работникъ въ Берлинъ, Лайпцигъ, Буда-Пеща и

т. н. И ако вие не създадете едно истинско социално законодателство и не искате да създадете една истинска работническа професионална класа, ще срещнете голъми мъжнотии по запазването на работниците. Ще спомена само, че това, според мене, е единъ отъ най-голъмитъ социални въпроси въ нашето производство и стопанство, за да не отида много далечъ, защото смѣтамъ, че по този въпросъ въ продължение на четири години гъ бюджета на министерствата на земледѣлието и търговията сме имали случай да се обяснява твърдѣ надълго. Азъ искамъ да посоча и друга една несъобразностъ чъ самия законъ, въ главата за болеститѣ, на което пакъ спирамъ вниманието на г. министъра — защото всичко се случва: утрѣ започватъ разискванията по законопроекта за двата милиарда — дай, Боже, да не започнатъ — и ако не се продължи сесията, тогава може да се случи нѣкоя злополука съ закона за злополукитѣ, и затова ние, които настояваме законътъ да отиде въ комисията, си правимъ всички поправки, за да не може утрѣ никой министъръ да си омие рѣцѣтъ и да не може никой да каже: „Внесохме единъ законопроектъ, но по нѣкакви причини той не можа да стане законъ“. Ние го считаме за много важенъ законъ, особено въ тази минута, и не можете да лъжете работниците отъ висотата на царския тронъ, висота много голъма споредъ васъ, като казвате, че ще имъ създадете застраховки, да внасяте законопроектъ, да започне той да се разисква и въ края на краищата да не се достигне до никакви резултати. Ето защо азъ смѣтамъ, че г. министърътъ, който е вложилъ амбиция въ прокарването на този, макаръ и непълненъ, законъ, трѣбва докрай да устои въ прокарването му.

Въ чл. 21, въ главата за болеститѣ, когато се говори за брѣмненитѣ жени, казва се, че тѣ сж застраховани въ продължение на 8 седмици прѣди и слѣдъ раждането, но ако сж участвували въ фонда 16 седмици прѣди раждането. Това е едно измѣнение доста добро, то е едно допълнение къмъ закона за хигиената и безопасността на труда, но се изисква участие въ фонда най-малко 16 седмици. Значи, щомъ не сж участвували 16 седмици въ фонда, тѣ трѣбва да бждатъ оставени на произвола на съдбата. Защо туряте това? Азъ разбирамъ, ако бѣхме приели закона за професионаленъ рискъ, тогава може да се безпокоите, че това може да падне въ тежестъ на отдѣлнитѣ господари. Вие допълняте принципа на професионалния рискъ и на частния, съ принципа на всеобщата застраховка. Какво ще тежи на фонда, ако вие застраховате всички жени въ врѣме на добиване? Азъ смѣтамъ, че тѣзи 16 седмици трѣбва да се махнатъ. Но най-важното е, че въ този членъ се говори, че ще се подпомага, но не се споменува въ каквъ размѣръ, и ако това подпомагане е една милостъ, едно подхвърляне, това не трѣбва да стане, още повече, че чл. 27, дѣто се говори, че въ продължение на 6 или 8 седмици ще получаватъ половината си заплата, се учиожава съ сегашния чл. 21 отъ закона за застраховкитѣ. Въ коллизията на тия два закона може да излѣзе слѣдующето нѣщо, че въ края на краищата брѣмненитѣ жени да бждатъ освободени отъ господаря, но да бждатъ лишени отъ всѣкакви срѣдства. Затуй трѣбва да бжде опрѣдѣлено, че тѣ получаватъ въ продължение на това врѣме — азъ го смѣтамъ много малко — помощъ въ размѣръ на своята заплата, и само тогава вие можете да бждете сигурни, че законодателството е направило нѣщо за закрила на материнството въ работническата класа.

Има дѣл голѣми непълноти въ законъ, и азъ се чудя по каквъ начинъ той ще бжде приложенъ. Ако погледнете други закони за застраховка, ще бждете очудени отъ тѣхната обемистостъ; ако погледнете този законъ, ще видите, че тукъ сж нахвърляни нѣкои хубави принципи, напр., за злополуката, както казахъ, обаче нѣма необходимитѣ клаузи за прилагането на закона и особено за събирането на срѣдства. Вѣрно е, че прилагането ще започне, защото благодарение на едно закѣснѣние на този законъ, събраха се вече 6 милиона лева фондъ за застраховка на работниците. Тѣ се събраха съгласно закона за унификацията на фондоветѣ наедно съ отдѣлението на труда при Министерството на търговията, промишлеността и труда. Безъ съмнѣние, този законъ ще започне да се прилага по този начинъ, обаче вие не казвате дали възприемате германската система, дали сте привърженици на системата, приложена въ Австрия, въ смисълъ, че господаритѣ ще си внасятъ своитѣ вноски, ще образуватъ общъ фондъ и този фондъ ще покрива всички разходи независимо отъ станалитѣ злополуки и заболявания, или пъкъ вие сте привърженици на другата система, че въ края на годината ще има ликвидация на смѣтката и ще се види на производството на тия или

други работодатели каква сума ще падне. Въ мотивитѣ казвате, че оставяте да разрѣшите коя система да възприемете въ правилницитѣ. Този е единъ отъ най-мъжнитѣ въпроси. Вие сжщо така не разрѣшавате въпроса за лѣкарската помощъ, именно дали ще оставите на работника самъ да избира лѣкаря или ще назначите лѣкарь. Въ тази областъ разбирамъ, че мъжнотията на българска почва е много голъма. Най-хубавъ принципъ е да оставимъ работника самъ да избира лѣкаря, но тогава може да го оставимъ безъ лѣкарь, защото нѣма лѣкари. Централниятъ хигиенически съвѣтъ се бори за 15 души лѣкари, но Главната квартира отговори, че не може да отпусне никой лѣкарь и едва ни даде 40 души фелдшери. Тѣй като лѣкаритѣ загинаха въ войната и сж останали само 600 души лѣкари, вие се виждате принудени да прибѣгнете до другата система, която е и въ закона за хигиената и безопасността на труда, да се лѣкува работникътъ отъ лѣкарь, назначенъ при заведението или при общината. Задачата на законодателя е да разрѣши всички тия мъжни въпроси и да не се оставя изпълнителната властъ да ги разрѣшава. Ето защо вие много грѣшите, като избѣгвате разрѣшението имъ. Азъ влизамъ въ вашето положение, но питамъ: какво направихте въ продължение на 4 години, защо законътъ е непълненъ? За прилагането на закона има голѣма непълнота. На кого оставяте да прилага закона? На инспекторитѣ на труда? Колко сж тѣ? Бѣха трима, станаха 7, сега сж 14. Съгласно закона за хигиената и безопасността на труда, се прѣдвизда назначаването на 30 помощници на тия инспектори, избирани отъ работниците, а съгласно самия законъ би трѣбвало да бждатъ 100, а не 30. Но и 30 не сж назначени. Е добръ, вие оставяте прилагането на закона на тѣхъ, на лица фактивни, лица, споменати въ закона, лица, за задачата на които се споменава въ бюджета, но лица несъществуващи. Дотолкова, доколкото сж надлежнѣ нѣколкото души отъ инспекторитѣ, тѣ сж въ редоветѣ на войската. Какво правимъ? Защо въ тази областъ, когато създаваме застраховка, не се възползуваме отъ специалното законодателство на Западъ? Въ Германия застраховкитѣ сж въ рѣцѣтъ на самитѣ работници, но азъ нѣма да искамъ сами работниците да ги управляватъ, при всичко че това е най-правилното, най-желателното, и ние настояваме за това. Но понеже цитирамъ Германия, не мога да кажа нѣщо, което не съществува. Вие знаете, че работниците участвуватъ въ размѣръ $\frac{2}{3}$, но и индустриалнитѣ участвуватъ. И ако г. Георги Димитровъ би билъ съгласенъ на таквъ компромисъ, азъ още повече ще бжда съгласенъ. Като осигурявате тия, които внасятъ стотинкитѣ и които иматъ всички интересъ да се прилага законътъ, накарайте тѣхъ да влѣзатъ и въ централното управление, и въ мѣстнитѣ управления на застраховкитѣ. Въ Германия работническата класа водѣ дълго врѣме борба, за да се вмѣкнатъ работниците въ застрахователнитѣ фондове, та като внасятъ своитѣ вноски въ тия фондове, да могатъ да се грижатъ за прилагането на законитѣ за тия фондове, за да не ставатъ извѣстни несправедливости. Азъ смѣтамъ, че това е въ интереса на самата работа и трѣбва да се направи. Сега вие оставяте на началника на отдѣлението на труда и на началника на отдѣлението за работническитѣ застраховки и на главния лѣкарь да разрѣшаватъ тия въпроси. Това сж хиляди случаи. Въ 1911 г. имахъ случай да публикувамъ въ списанието на „Икономическото дружество“ — благодаря на това дружество, че допусна това нѣщо — една статистика за всички злополуки, на брой 1500, като давахъ и имената. Съ тази статистика ние се борихме въ великото Народно събрание за създаването на министерство на труда, а сжщо и да се направи нѣщо по застраховкитѣ. Отъ тази статистика се вижда, че злополукитѣ сж много повече въ България. И това сж случаитѣ, събрани отъ пресата и синдикалитѣ, а въ същностъ има хиляди неотбѣлзани. И досега нѣма статистика за злополукитѣ въ труда. Защо оставяте на началника на отдѣлението на труда да разрѣшава всички тѣзи въпроси? Това е невъзможно. Създайте управление, смѣсено отъ прѣдставители на индустриалнитѣ, отъ прѣдставители на работниците и делегати на държавата, каквото е управлението въ Германия, каквото е нѣмѣтъ. По този начинъ законътъ ще бжде допълненъ.

Нежелаейки да се спирамъ обширно върху всички спорни въпроси, азъ само ги нахвърляхъ, споменахъ, защото, както казахъ, по три бюджета съмъ говорилъ по тия въпроси много пѣти и защото държа много законътъ да мине не само защото е необходимъ за работниците съ всички тия допълнения, но и затова, защото, смѣтамъ, че е едно оскърбление и прѣдизвикателство къмъ тази класа, ако не мине. Нали ужъ ще успокояваме? Слѣдъ като въ 1907 г. подобенъ единъ законъ на

второ четене пропадна, защото въ 1918 г. сжщо така да рухне и пропадне! Като настоявамъ твърдѣ много да се прокара този законъ, азъ смѣтамъ, че г. министърътъ отъ направенитѣ бѣлѣжки ще вземе нужния актъ. Ако би да е невъзможно сега да се внесе законъ за застраховка въ случай на старостъ, за което ние настояваме, нека г. министърътъ устои на туй свое обѣщание, макаръ че на обѣщания не вѣрваме. Ами че въ програмата на г. д-ръ Василь Радославовъ има застраховка въ случай на старостъ, сжщо и въ програмата на г. Бакалова. Въ всѣки случай ще бжде хубаво дѣло да се създаде застраховка за всички въ страната, и азъ смѣтамъ, че г. министърътъ, заедно съ Министерския съветъ, трѣбва да направи всичко възможно за внасянето на такъвъ законопроектъ за застраховка на работническата класа. Щомъ се възприематъ отъ г. министра направенитѣ измѣнения въ чл. 21 и другитѣ измѣнения, азъ смѣтамъ, че все-таки, горѣ-долу, законопроектътъ добива една форма, която ще може да понесе юридическа критика и по този начинъ бихме внесли извѣстно успокоение въ срѣдата на работниците. (Ръ-плѣскане въ крайната лѣвица)

Прѣдседателътъ: Г. Владимиръ Молловъ има думата.

В. Молловъ: Късно е, г. прѣдседателю! Часътъ е осемъ безъ 15 минути.

Министър-прѣдседател д-ръ В. Радославовъ: Може да е късно — ще работимъ.

В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. министърътъ на търговията, промишлеността и тлуда, споредъ своето обѣщание, внася днесъ единъ законопроектъ за осигуровка на работниците. Азъ смѣтахъ, че внесениятъ законопроектъ трѣбва да има едно по-друго съдържание и да бжде единъ видъ отговоръ на ония очаквания и на ония искания, които отдавна сж били правени къмъ това министерство въ тая посока. Трѣбва да кажа, че въпросътъ за осигуряването на работниците и служащите е единъ въпросъ, който отдавна се разисква въ Народното събрание по различни случаи и по различни поводи. Има начала, които отдавна сж били възприети, но не мога да отрека, че съ внасянето на законопроекта се прави една крачка напредъ. Презумптивната отговорност отдавна се искаше и отдавна бѣше прѣдполагана и, естествено, тя трѣбваше да бжде възприета.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Професионаленъ рискъ.

В. Молловъ: Професионаленъ рискъ. — Сжщо тъй и осигуровкитѣ въ случай на злополука, на болестъ, на инвалидность, а както тукъ се поддържа, и на старостъ, сж разисквани, и азъ съмъ увѣренъ, че ще бждатъ възприети отъ нашето законодателство. Обаче смѣтамъ, че всички тия въпроси трѣбва да бждатъ третираны не само по начало. Защо? Защото съ право забѣлѣжи прѣждеговорившиятъ ораторъ, че, може-би, най-важнитѣ въпроси въ този случай сж практическитѣ въпроси за прилагането на самитѣ начала. Въ мотивитѣ къмъ законопроекта се излагатъ най-общитѣ принципи на законодателството по осигуровката на работниците другадъ, но не и тѣхнитѣ подробности, които се прѣдполага, че сж извѣстни на всѣки образованъ човѣкъ. За мене това не е важно, не вѣрвамъ да е важно и за другитѣ господа, които говориха прѣди мене. Важенъ е другъ въпросъ. Въпросътъ за самата организация на този институтъ и неговото практическо прилагане. Не е важно само да се посочатъ статистикитѣ, които сж правени у насъ за тежки наранявания, но по-важенъ е другиятъ въпросъ: по кой начинъ смѣтаме да се организира тая осигуровка, какви трѣбва да бждатъ срѣдствата, кои сж приблизителнитѣ изчисления и, слѣдователно, по какъвъ начинъ по-сетнѣ ние ще прилагаме този законъ. Въ туй отношение законопроектътъ нищо не ни казва, защото прѣдоставя на Министерството на търговията съ правилници, чарлѣби и охемжни да уреди прилагането на закона. Това не е право.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Тѣй е прието сега въ всички законодателства отъ такъвъ характеръ. Ние не създаваме оригинално нѣщо.

В. Молловъ: Другадъ иматъ установена институция, която има задъ себе си вече практиката, а ние, прѣди всичко, не сме създали тая институция. Вие прѣдвиждате едно особено отдѣление при Вашето министерство, което ще се занимава въ бждеще съ този въпросъ, но то не е създадено, персональтъ му не е подготвенъ и ние, слѣдо-

вателно, ще трѣбва да очакваме, че практическата работа не може да послѣдва нито слѣдъ 6 мѣсеца, нито слѣдъ една година, но кой знае слѣдъ колко врѣме, когато ще може, горѣ-долу, да се организира туй учрѣждение.

Не е само това. При прилагането на закона ще изникнатъ извѣстни въпроси, които трѣбва да бждатъ разрѣшени, споредъ менъ, по законодателенъ редъ. Не е безразличенъ въпросътъ за участието на работника или работодателя въ този фондъ, който ще се създаде; въ какъвъ размѣръ и по какъвъ начинъ тѣ ще участвуватъ. Този въпросъ не може да бжде разрѣшенъ само по споразумѣние на министерството, което е едно административно учрѣждение, но трѣбва да се разрѣши отъ законодателното тѣло, защото посѣга върху извѣстни правоотношения, които може да се уредятъ само по законодателенъ редъ.

Азъ смѣтамъ сжщо тъй, че много въпроси, които се повдигатъ въ този законопроектъ, се повдигатъ само изобщо и въ своята формулировка не сж получили онзи изразъ, който, споредъ моето разбиране, би трѣбвало и биха могли да получатъ. Прѣди всичко има единъ общъ недостатъкъ на нашето законодателство, че ние не вземаме подъ внимание онова, което съществува прѣди. Посочи се по-рано противорѣчието между единъ неотколѣ приетъ законъ и между този, който сега се внася, по въпроса за бременнитѣ жени-работнички. Въ други случаи ние виждаме сжщото несъотвѣтствие. Може-би това да не сж съвършено важни въпроси, но посочватъ на работата, която е извършена, и сжщеврѣменно на необходимостта да стане едно много сериозно изучаване въ комисията при Народното събрание. Така напр., въ чл. 13 се казва: „Когато злополуката е причинена умишлено отъ пострадалия или наслѣдницитѣ му, виновниятъ се лишава отъ правото на парична помощъ и пенсия по настоящия законъ, независимо отъ наказанието, което му се слѣдва по общия наказателенъ законъ“. Азъ бихъ билъ любопитенъ да ми посочи г. министърътъ на търговията кое е това постановление отъ наказателния законъ, споредъ което едно лице, което нанася врѣда на себе си, може да бжде наказано.

Министъръ Ж. Бакаловъ: То се отнася до наслѣдницитѣ.

В. Молловъ: То се отнася и до пострадалия. Искамъ да кажа, че редакцията въ този случай не е правилна и създава едно положение нежелателно.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Наслѣдницитѣ нѣма ли да отговарятъ, ако нанесатъ на наслѣдодателя тежка повреда?

В. Молловъ: Ама вие не пишете само за наслѣдницитѣ, а и за пострадалия.

На второ мѣсто, когато се говори за начина, по който ще се опредѣля по-нататъкъ размѣрътъ на възнаграждението, което ще се дава, или пенсиятъ, които ще се отпускатъ, прѣдвизжда се една особена институция: началникъ отдѣление и пр., противъ която възразяватъ, че съставътъ ѝ е непъленъ, понеже трѣбва да влиза вътрѣшнопотѣмно единъ прѣдставителъ отъ работнишкото съсловие. Но по-нататъкъ се казва: „Недоволнитѣ отъ рѣшенията на комисията могатъ да ги обжалватъ по апелативенъ редъ прѣдъ Върховния административенъ съдъ“. — Върховниятъ административенъ съдъ става, споредъ това законодателство, *Mädchen für Alles*, както казватъ нѣмцитѣ — за всѣкакви потрѣби. Трѣбва да го натоваримъ въобще да опредѣля тия пенсии, за да не знаемъ кждѣ да поставимъ този административенъ съдъ.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Съгласно закона за унифицирането на фондоветѣ, тия рѣшения подлежатъ на обжалване прѣдъ Върховния административенъ съдъ.

В. Молловъ: Кои рѣшения?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Рѣшенията по опредѣляне на пенсиятъ, съгласно закона за обединение на фондоветѣ, създаденъ прѣди три години. Ние ще слѣдваме сжществуващата практика.

В. Молловъ: Може да е така, но това е недостатъчно, защото Върховниятъ административенъ съдъ е върховна касационна инстанция за прѣглеждане или отиѣнение, а не е инстанция по сжщество. И като ми наумѣвате прѣдидшия законъ, ще ми дадете право да ви кажа, че и въ

него има неправилни постановления, че това е едно законодателство, което не може да издържи критика.

Министър Ж. Бакалов: Народното събрание го прие преди три години.

В. Моллов: Преди 3 години го е приело, но не знам да има случай на прилагане, а тук ще имате ежедневно разправи, както е сега по закона за заплатите на работниците, които са мобилизирани. Вие знаете, че Административният съд е изпълнен с подобни дела по заплатите на работниците, което се дължи пак на това недостатъчно законодателство, понеже от друга страна ние създаваме комисии, които не са съдебни инстанции, и над тия комисии туряме касационна инстанция. Върховния административен съд, който се намира сега в недоумение, по какъв начин да разрешава извънреден въпрос и да създава практика, без да може да вникне в същността на въпросите, защото комисията няма протоколи, пишат само решения, които са често пъти немотивирани. И по този начин и работниците са недоволни, и работодателите са недоволни. Следователно, въпросът трябва да бъде разискван по-подробно, за да може да се реши така, щото ние да не караме работничеството в тия случаи да отива в Върховния административен съд да се оплаква и там да се разрешават въпросите, когато няма да има нужните книжа. Той е един юридически въпрос, впрочем.

Има ред други въпроси, които се повдигат и които аз не желая да развивам, защото съмтам, че при едно разискване по принцип, по начало, те биха били неуместни. Такъв е въпросът: до какъв размер трябва да бъде заплатата на работника, за да бъде той осигурен? Мнението, което се тук поддържа, е, че тя трябва да бъде повече от 2400 л. Ще трябва да се определи оня размер, който съответствува на днешните условия, и, следователно, ние в това отношение ще трябва да изслушаме онези лица, които имат надлежната опитност, за да могат да определят каква средна заплата получава и може да получи служещият, работникът, за да можем да вземем правилно решение.

И другите въпроси, които се повдигат, са от същото естество, както въпросът, дали може един работник умишлено да си причини една повреда. Това е недопустимо. Допускам, че е възможно, но в всеки случай то трябва да бъде разисквано в свързка с тези постановления.

Не желая по-нататък да злоупотребявам с вниманието на Народното събрание по един въпрос, по който съмтам, че ще има едно общо гласуване по принцип, но бих молил, щото в комисията тези въпроси да не се разискват набързо. Не съмтам, че е възможно в двата дена, които ни остават до 7-и, да можем ние в комисията да прокараме този закон от такава сложност, защото той е сложен и, както казах, засяга правоотношения, които трябва да бъдат регулирани по един справедлив начин. Тая справедливост българската държава я черпи от себе си. Аз трябва да заблжа, че в туй отношение Министерството на търговията, промишлеността и труда — побишното на търговията и земледелието — винаги е полагало усилия в тази посока, за да удовлетвори оня нужди, които нашата действителност винаги създава. Управителът, който се отправя към министерството и въобще към буржоазията — понеже тук се говори все за буржоазия и работничество — според мен, е неоправдан, защото примърът, който се дава от Германия, Франция и Англия, доказва противното. От кога съществува в тези държави капиталистическият строй? От години. От кога започна неговото развитие у нас?

Н. Харлаков: От години.

В. Моллов: От години, ама от колко години? 20—30 години, г. Харлаков, не са 150—200 години. Аз искам да кажа, че в тези години българската държава съвършено справедливо и обективно е обърнала внимание на този съществен социален въпрос, опитала се е да го реши и ще го реши.

Т. Петров: Вие искате да се забави.

В. Моллов: Не искаме да се забави законопроекта, искаме да мине, ако щете утре, но трябва да бъде изработен както трябва. Вие сте, г-да, които сте против него. Г. Димитров казва, че по необходимост го приема,

защото той е някак си по просия, нещо, което се хвърля.

Г. Димитров: Казвам, че не е достатъчен, а Вие искате да не мине никак, да се отложи за неопределяно време.

В. Моллов: Съвършено не е така. Вие не сте ме слушали. Имайте търпение да ме изслушате, както аз изслушах всичко онова, което Вие говорихте, което, според мене, води към унищожение не само на капитализма, но и на самото работничество, както това стана в Русия.

От крайната лъвица: А-а-а!

В. Моллов: Вие съвършено друго проповядвате. Отивате до крайност.

Председателят: Часът е 8, г-да!

Министър Ж. Бакалов: Моля да се продължи заседанието до свършване на въпроса.

Председателят: Съгласно правилника, трябва да вдигнем заседанието, но аз моля да се съгласите да се продължи заседанието до изчерпване на точка втора. Който е съгласен, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Приема се.

Продължавайте, г. Моллов.

В. Моллов: Тук се отправя сега от господата, наши другари, един укор, че сме били портив този законопроект. Тъкмо наопаки. Моето мнение е да се прокара час по-скоро, и ако аз желая да бъде разискван сериозно, а не повърхностно, то е в интереса на всички. Аз съжалявам, че не е внесен през януарий, когато са датирани мотивите му, защото щяхме да имаме възможност тогава да го разискваме, но сега като остават два дена, аз бих молил правителството да продължим сесията, или ако има извънредна сесия, да се разисква тогава и непримено да го приемем. Така щото, това, което вие казвате, е само едно подхвърляне, според мене, което е недостойно. Напротив, аз и никой от нашата партия...

Г. Димитров: Фракция.

(Председателското място заема подпредседателят д-р И. Момчилов.)

В. Моллов: ... не бихме приели това нещо. За фракциите оставате, защото и аз не знам, колко фракции сте вие. — Това сериозно разискване се налага и от това сериозно разискване съмтам, че ще излезе един закон, който ще отговаря на нашите интереси, на условията, при които живее българската държава днес. Безспорно е, че това решение ще трябва да бъде решение на справедливост. Положението, в което се намира днес работничеството, вече не е това, в което то се е намирало преди войната. В това отношение въпросът е правилно поставен и можем да отидем в известни отношения по-далеч, отколкото държавата би могла да отиде по-рано.

Но за мене е важно същевременно г. министърът на търговията, промишлеността и труда да може да внесе и да прокара в закона и онези законоположения, които водят към практическото осъществяване на този закон, защото това за мене е най-важното — въпросът за сръствата. Този въпрос за сръствата е много важен. Ние ежедневно гласуваме кредити. След този закон иде друг, с който се иска кредит от 49.000.000 л., по-рано имаше един за 7 милиона, утре ще дойде един кредит от 2 милиарда. Трябва да кажа, че ние загубваме вече мърката на онова, което българската държава, като държава, която има уредени финанси, може да понесе. И затуй за осигуряване удовлетворението на такава нужда, която е от първа необходимост за държавата — да не се впускам в общности и да говоря за здравословното състояние на работниците, за необходимостта да бъдат те работоспособни и т. н., съмтам, че това е излишно, достатъчно е да кажа, че това е въпрос от съществен интерес за самата държава, за самото население — бих желал, вместо да оставим или предоставим това законодателство на евентуални наредби, които ще се издават в бъдеще, неизвременно кога, да се внесат още днес, за да можем с сигурност да кажем, че този закон ще влезе в сила и ще се приложи от датата, която Народното събрание определя.

Съ това ще моля законът да бжде приетъ по принципъ и внесенъ въ комисията за неговото осъществено разработване.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Дечо Теневъ.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Д. Теневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Макаръ и да дойдохъ на трибуната, общавамъ, че ще бжда много кратъкъ. Колкото болшинството се мѣчи да прѣчи, толкова повече усложнява работата. Ако то слуша, както трѣбва да се слуша, ще свърша по-скоро.

И. Веселиновъ: И безъ да говоришъ, сме съгласни да го приемемъ по принципъ.

Д. Теневъ: Този законъ не е такъвъ, който да ви прѣдизвиква или да се тревожите отъ него. Това е една мѣрка, която е необходима.

Г. г. народни прѣдставители! Ние нѣма да се противопоставимъ на настоящия законъ, само ще искаме да бжде той разширенъ. Застраховки въ България досега сѣ приети не само по настоящия законъ, но и по други закони: имаме застраховки, откакто вече имаме и Централна кооперативна банка, за едъръ рогатъ добитъкъ, имаме застраховки за градушка. Виждаме, че въ България всички тѣзи закони сѣ писани пакъ отъ нашето чиновничество, виждаме, че най-напрѣдъ се осигуряватъ тамъ чиновниците и слѣдъ това виждаме осигуровката много малко да отива за своето прѣдназначение. Ето защо азъ апелирамъ къмъ всички, и настоящиятъ законъ да не стане такъвъ, да осигури само нѣколко души чиновници въ едно учрѣждение, а да си бжде законъ въ истинската смисълъ на своето прѣдназначение.

Н. Калчевъ: За кои чиновници говорите?

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, оставете прѣкъсванията!

Д. Теневъ: Чиновниците въ Народната банка сѣ повече осигурени, отколкото нѣкой, който пострада отъ градушка или добитъкътъ му се умори.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: А-а-а!

Н. Начевъ: Ти не ги разбирашъ тия работи.

Д. Теневъ: Ще искаме, г. г. народни прѣдставители, разширение на този законъ. И не само ние ще го искаме, да ни обвинявате, че „вие искате да се разшири законътъ“, ами това ще мѣмъ и въ изборната платформа на политическото. Либералната концентрация въ прѣлизборната борба общаваше много нѣща не само на работниците, ами и на земледѣлците. Даже въ програмата на една отъ тѣзи партии, отъ която е сегашниятъ министъръ на финансите, партията на г. Тончева има, че тѣ ще дадатъ пенсия, осигуровка и на прѣстарѣлитъ земледѣлци.

Н. Начевъ: Не сѣ сега тѣ на властъ. Има още двѣ партии на властъ.

Д. Теневъ: И когато е така, когато вие сте признали отъ тази страна (Сочи дѣсницата) тази нужда, която е необходима, нѣма защо сега да въпрекъвате насъ, че искамъ нѣщо, което не е осъществимо. Ако това бѣше неосъществимо, защо вие го писахте въ една програма, защо вие го общавахте въ прѣлизборнитъ агитации? Или ние ще бждемъ вичовати, че го искаме, или нѣкъ, ако вие искате да защитите себе си, не можете по този начинъ да се защитите, ами ще трѣбва да признаете, че тогаваште се мѣчили да заблудите българския земледѣлецъ, за да му вземете гласа. Ето сега е моментътъ да устоите на вашето обѣщание, на вашата декларация, на вашата програма.

Г. г. народни прѣдставители! Въ този случай се съгласяватъ, както виждате, всички групи въ Народното събрание. Прѣждеговорившиятъ оратори, даже и социалистите отъ крайната лѣвица, направиха извѣстно отстъпление. Ако тѣ досега сѣ държали само за защитата на работниците, на пролетарията, сега виждаме, че правятъ едно отстъпление, и това е похвално за тѣхъ, за да не останатъ назадъ, както останаха болшевиците въ Русия...

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

Д. Теневъ: ... та да възприематъ нѣщо, което е справедливо. И тѣ казватъ: трѣбва да се разшири законътъ за застраховките, трѣбва да се впишатъ въ него разни занаятчи, земледѣлци и т. н., да не засѣга само едни съсловия, ами работниците и нещастниците отъ всички съсловия, въ случай на злополука или болестъ. Ще ви кажа, че не само за работника има опасностъ за злополука, когато той ще бжде въ една фабрика. Дѣйствително, тамъ опасностъ съществува: една машина може да му откъсне крака или рѣката или друго нещастие да му причини, да го направи инвалидъ, но същото нѣщо го има и въ земледѣлницата. Земледѣлецътъ, който работи въ полето, и той е изложенъ на много опасности; той разполага съ своитъ земледѣлски орѣдия, разполага съ добитъкъ; всѣки денъ има случаи, когато добитъкътъ може да удари единъ земледѣлецъ да му счупи рѣката или крака; и съ рогове намушватъ често много хора воловетъ. Да не изброявамъ другитъ случаи, защото общахъ, че ще бжда кратъкъ, затова напомнямъ само нѣколко. Отъ друга страна, дѣйствително въ фабриките въздухътъ е нечистъ, тамъ болести могатъ да възприематъ работниците, могатъ да бждатъ прѣдразположени къмъ разни болести и условията сѣ такива, че по-лесно ги възприематъ, но въ полето, макаръ при чистъ въздухъ, земледѣлецътъ се намира подъ други влияния на атмосферата. Виждаме, че се излага често пѣти: хваналъ се на кѣра безъ дрѣха, вали го дъждътъ и нѣма възможностъ да отиде да намери сухи дрѣхи — съ добитъка е, не може да остави работата — и виждашъ, че слѣдъ извѣстни дни го хванала извѣстна болестъ. Така че, съ тѣзи кратки обяснения — а по-нататъкъ ще говоримъ, когато дойде законътъ на второ четене — азъ смѣтамъ, че въ закона трѣбва да легнатъ по принципъ и другитъ съсловия и законътъ да бжде разширенъ.

Ето защо ние нѣма да се противопоставимъ, ние ще гласуваме за този законъ съ една надежда, че комисията и г. г. министрите ще се съгласятъ да го разширятъ, да обхванатъ всички съсловия въ страната, ...

Отъ дѣсницата: Прието, прието!

Д. Теневъ: ... и най-вече онѣзи земледѣлци, които ги иматъ въ програмата си разнитъ партии, прѣстарѣлитъ земледѣлци. Г. г. народни прѣдставители! Има хора земледѣлци, прѣстарѣли сѣ, имали сѣ имотъ, но по една или друга причина, изгубили го — може тѣ да сѣ били имотници, но сѣ ставали безимотни — останали сѣ въ нещастно положение; за тѣхъ нито държавата, нито никой не се грижи. Затова трѣбва и за такива прѣстарѣли земледѣлци да се помисли. Врѣме е вече да се помисли за тѣхъ и да не правимъ раздѣление въ самото законодателство, ами да осигуримъ всички тѣзи нещастници, които сѣ български работници — защото българскиятъ земледѣлецъ и той е работникъ, и той работи — и съ това законътъ да защити всички справедливо.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Г. г. народни прѣдставители! Ние внасяме единъ законопроектъ ...

Отъ дѣсницата: Всички сѣ за него.

А. Ботевъ: Вашъ министъръ говори, слушайте го!

Министъръ Ж. Бакаловъ: Ще отговоря на нѣкои малки възражения.

Г-да! Азъ зная, че всички парламентарни групи ще възприематъ по принципъ законопроекта, който съмъ внесълъ. Това показва интересътъ, който всички проявяваме за прокарването на онова социално законодателство, което е необходимо вече за нашата страна. Обаче длъженъ съмъ тукъ да отбѣлжа, че не мога да се съглася за разширение на онѣзи принципи, които сѣ поставени въ закона, и за обгръщане на повече случаи на осигуряване, както се поиска отъ страна на едни или други.

Г. г. народни прѣдставители! Създаваме законъ за осигуряване на работниците, наемнитъ работници — това нека да се знае — тѣзи, които даватъ труда си на работодателя въ производството. Слѣдователно, всички други съсловия, напр., земледѣлците, които не сѣ наемни работници, всички занаятчи, които не сѣ наемни работници не се осигуряватъ.

А. Ботевъ: И тѣ сѣ наемни. Какъ да не сѣ наемни!

Министър Ж. Бакаловъ: Всѣки, който работи за себе си, не е наемѣн работникъ. Съ настоящия законъ не се обгръщатъ всички случаи на осигуровка. Ние не осигуряваме българскитѣ граждани по причина на старостъ, или по причина на неджгавостъ, или по причина на болестъ. Това е единъ много голѣмъ социаленъ въпросъ, който сега, съ този законопроектъ, не може да се разрѣши. Държавата единъ день може да го разрѣши, обаче той ще се наложи на нейното разрѣшение тогава, когато стане вече належащъ, когато има искания отворедъ, когато има срѣдства и възможностъ да се приложи, а всичко това може да стане тогава, когато такава едно осигуряване бѣде реализирано и въ всички напрѣднали страни, да можемъ и ние отъ тамъ да почерпимъ основание, за да можемъ да го прилагаме. И принципитѣ на настоящия законъ, г. г. народни прѣдставители, не сѣ нови, измислени или изнамѣрени отъ насъ; тѣ сѣ принципи, които сѣ изработени въ течение на вѣковетѣ и, можемъ да кажемъ, принципи, които сѣ легнали въ основитѣ на всички социални закони въ напрѣдналитѣ капиталистически страни. Ние вземаме отъ тамъ всичко това, което е най-хубаво, най-модерно, и като имаме опита на българската държава отъ повече отъ 20 години въ областта на социалното законодателство, прилагаме този опитъ къмъ тѣзи принципи и създаваме законъ. Слѣдователно, въ общитѣ си черти този законъ задоволява главнитѣ нужди на българското работничество. Обаче той е еднакво и въ интереса на българската капиталистическа класа, която има всички интересъ да подобри положението на работничеството, да създаде здраво работничество, сигурно, професионално работничество, да запази жизненитѣ сили на народа. Този е и нашъ интересъ. Слѣдователно, ако има нѣкои области отъ социаленъ характеръ, които не се засѣгатъ отъ този законъ, ние не можемъ да го разширимъ до такава степенъ, за да се засегнатъ и тѣ.

По отношение на прилагането му ще ви кажа, че ние имаме прѣдъ видъ законодателствата отъ този характеръ на напрѣдналитѣ страни. Ако тамъ държавата прилага своя законъ не по норми, легнали въ самия законъ, а чрезъ правилници и наредби, ние ще усвоимъ сѣщата практика. Въ това отношение отговарямъ на г. професоръ Моллова. Може би той иска въ настоящия законъ да се изложатъ подробно всички случаи по прилагането му и да се създаде една дѣла процедура, обаче това не е възможно и въ това отношение, както казвамъ, ще слѣдваме направеното въ другитѣ капиталистически страни по прилагането на тия закони.

Ето защо азъ моля народното прѣдставителство да гласува по принципъ законопроекта и изпращането му въ комисията; тамъ ще направимъ нѣкои измѣнения за подобрене на закъча и желая Народното събрание да има време да го прокара на второ и трето четене, за да се отгочори по този начинъ на една належаща нужда въ нашия социаленъ животъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Моччиловъ: Които приематъ по принципъ прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приегъ.

Минаваме на друга точка отъ днешния редъ: първо четене на законопроекта за разширение и постройка на междуградски и междуселски телефонни мрѣжи и за постройка на специални държавни помѣщения за телеграфо-пощенскитѣ и телефоннитѣ служби.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

МОТИВИ

къмъ законопроекта за разширение и постройка на междуградски и междуселски телефонни мрѣжи и за постройка на специални държавни помѣщения за телеграфо-пощенскитѣ и телефоннитѣ служби.

Г. г. народни прѣдставители! Извѣстно е, че най-новото и най-усъвършенствуваното съобщително сѣдство е телефонътъ. Затова всички културни страни правятъ най-голѣми усилия за по-широкото му въвеждане и достъпностъ на широкитѣ маси. Немислима е днесъ крѣпка държавна организация и културно-стопански напрѣдъкъ безъ телефона. Отъ друга страна, неговото стопанисване съставлява и едно доходно перо за държавния бюджетъ. Нѣма друга държавна и обществена служба, която подобрява възнаграждава вложенитѣ за нея парични сѣдства, отколкото телефонътъ. И затова монополизирането отъ държавата на телефоннитѣ съобщителни сѣдства е сѣдвало и сѣща, дѣто още не е станало, най-голѣма опозиция отъ страна на заинтересованитѣ финансови търговски сѣдби.

За щастие, у насъ досега не е повдигнатъ въпросъ за частното стопанисване на телефоннитѣ съобщения. Държавниятъ монополъ на съобщителнитѣ сѣдства е обезпеченъ. Но колкото повече той се явява наложителенъ за телефоннитѣ ни съобщения, толкова малко държавата е направила за разширението на телефоннитѣ мрѣжи до размѣри и по начинъ да задоволятъ нуждитѣ и на държавната властъ, и на националната отбрана, и на частнитѣ културно-стопански интереси. Единственото и най-силното оправдание — липса на сѣдства, което не е дало досега възможностъ да се разширятъ и подобрятъ телефоннитѣ ни съобщения поне до оня минимумъ, до който сѣ стигнали прѣди европейската война нѣкои отъ нашитѣ сѣдби, не може повече да се явява прѣчка за това неизбежно развитие, най-вече сега, когато и централната властъ, и особено Щабътъ на дѣйствующата армия, и прѣхрана, и частнитѣ граждани сѣ небивала повелителностъ налагатъ и искатъ отъ повѣреното ми министерство достѣпни, редовни и сигурни телефонни съобщения. И ако сега, поради военното положение, не може да се направи нѣщо значително за по-широкото удовлетворение на тѣзи искания, утрѣ, когато войната ще мине въ анализъ на историята, когато ще се усили импулсътъ на обществения и икономически животъ и исканията за телефонни съобщения ще бѣжатъ невѣроятни, държавата сѣ нищо не може да се оправдае и тя неминуемо ще блѣсне въ най-ярки черти и като лошъ стопанинъ на най-усъвършенствуваното и, слѣдователно, най-необходимо съобщително сѣдство — телефонътъ.

Открититѣ досега телефонни съобщения по отношение на връзката сѣ столицата далечъ не задоволяватъ вече настоящитѣ нужди — нѣщо, което се почувствува още въ началото на войната и, особено, по прѣхраната и военнитѣ ж. п. съобщения, защото, сѣ увеличение числото на станциитѣ, една линия се използва за размѣняване разговоритѣ сѣ 10—15 телефонни станции. А характерътъ на телефоннитѣ съобщения е такъвъ, че тѣ трѣбва да се размѣняватъ почти всички бързо, безъ забава и, главно, прѣзъ деня въ работнитѣ часове на военнитѣ и държавнитѣ учрѣждения и частнитѣ индустриални заведения и прѣдприятия. Това отличава основно телефона отъ телеграфа и налага устройването на повече телефонни линии за по-малко съобщения. Въ случая, направеното отъ нашитѣ съюзници въ България за тѣхнитѣ сравнително ограничени нужди е нагледно доказателство и най-добра поткрѣпа на искането за разширяване на телефонната мрѣжа.

При сегашното състояние на телефонната техника за постройка на телефонни линии сѣ употребяватъ мѣдни (бронзови) и желѣзни жици сѣ съотвѣтенъ диаметръ. Въ свързка сѣ разстоянията. Мѣдна жица сѣ диаметръ 4 мм. сѣ употребява за свързване станции, които отстоятъ сѣдно на 500 км. една отъ друга; мѣдна жица сѣ диаметръ 2.5 мм. за по-малки разстояния. Желѣзна жица сѣ диаметръ 3 и 4 мм. сѣ употребява за свързване станции, които отстоятъ на разстояние 100—120 км.

Употребяването на разнитѣ видове жици е въ свързка сѣ заглѣхването на телефоннитѣ токове по тѣкъ и яснотата на телефонния говоръ, която трѣбва да се получи. Теоретично и опитно сѣ установени граници, които не трѣбва да се прѣвишаватъ. Тѣзи именно граници сѣ показани въ изложениитѣ по-горѣ цифри, при които се дѣржи смѣтка, че всѣка линия не ще се използва само за съобщения между крайнитѣ ѣ пунктове — станции, но че тѣзи пунктове ще се наставятъ въ дадени граници било сѣ абонатни постове, било сѣ други линии, които могатъ да бѣзатъ отъ по-тънка жица, или даже отъ жица отъ другъ металъ, и че по така ладенитѣ съобщения ще има посѣдни станции и апарати. Въ всички подобни случаи ще има едно по-голѣмо заглѣхване, което не трѣбва да прѣвишава извѣстни норми, при които телефонниятъ говоръ е понятенъ.

По тѣзи съображения поѣзвизда се телефоннитѣ линии, които ще свързватъ столицата сѣ далечнитѣ окрѣжни центрове на царството, да бѣдатъ отъ 4 мм. мѣдна жица; — телефоннитѣ линии, които ще свързватъ столицата сѣ по-ближитѣ окрѣжни центрове и сѣднитѣ окрѣжни центрове помежду имъ — сѣ 3 мм. мѣдна жица; — телефоннитѣ линии, които ще свързватъ окрѣжнитѣ градове сѣ околѣйскитѣ въ окрѣга имъ — отъ 2.5 мм. мѣдна жица, а телефоннитѣ линии между околѣйскитѣ градове и селскитѣ общини и гаритѣ сѣ 3 или 4 мм. желѣзна жица, споредъ разстоянието и мѣстнитѣ климатически и други условия. Въмѣсто 4 мм. мѣдна жица за свързване на сто-

лицата съ далечните окръжни центрове, би могло да се употреби 3 мм. мѣдна такава, като за увеличаване далечината на говора се прибѣгва до телефонни транслагции. Обаче механическата якост на 4 мм. жица е почти два пѣти по-голяма отъ тази на 3 мм. жица, и, слѣдователно, скъсяванията на 4 мм. мѣдна жица сѣ много по-рѣдки и, поради това съображение, за прѣдпочитане е за най-дългитѣ и директни съобщения да се употреби 4 мм. мѣдна жица, макаръ цѣната ѝ на километъръ да е съвѣтѣтно почти два пѣти по-висока отъ тази на 3 мм. жица.

При развитието, което ще получи телефонната мрѣжа въ царството, голѣмата частъ отъ съществуващите стѣлбовни линии не ще могатъ да понесатъ новия товаръ отъ жици, който ще има да се постави. Главните линии, изходящи отъ столицата по направление къмъ Пловдивъ—Бургазъ—Одринъ, къмъ гара Горна-Орѣховица—Русе—Варна, къмъ Царибродъ, къмъ Дупница—Горна-Джумая, Орхание—Видинъ ще трѣбва да се прѣработятъ съ напрѣци и съ двойни стѣлбове, т. е. да се обърнатъ въ първокласни линии, за да може да се отвори мѣсто за покачване на нови жици и за да се направятъ по-устойчиви стѣлбовните линии.

Така построените линии ще бѣдатъ стабилни и ще могатъ да понесатъ отъ 64 до 80 жици, безъ рискъ отъ изкубване и събаряне на стѣлбове при неблагоприятно врѣме. Чуждите телефонни администрации отдавна вече сѣ прибѣгнали къмъ този начинъ на построяване на своите първокласни линии. Този типъ линии на практика се е оказалъ най-подходящиятъ засега.

Трасето край шосетата се прѣдпочита за прокарване телефонните линии по двѣ съображения: 1) разстоянията между два пункта по шосе е обикновено по-късо, отколкото покрай ж. п. линия, отъ което слѣдва една чувствителна икономия въ бакъръ за прокарване на телефонните линии, и 2) изолациата на линиите край шосетата се запазва по-добрѣ, понеже липсватъ сажитѣ отъ локомотивитѣ и пр., които замърсяватъ изолаторитѣ и намаляватъ изолациата на линиите край желѣзницата. А това влияе твърдѣ много на телефонията. Тѣзи двѣ условия компенсиратъ много пѣти загубата, която произтича отъ увеличаване стойността на постройката, вслѣдствие по-скъпи прѣвозъ и по-трудната работа при постройката на телефонна линия край шосе, въ сравнение съ постройка край желѣзень пѣтъ. По тѣзи съображения нѣкои части отъ съществуващите телефонни линии, прѣди да се покачатъ новитѣ жици по тѣхъ, ще трѣбва да се измѣстятъ край шосетата; това трѣбва да се направи главно съ телефонната линия София—Пловдивъ.

При прѣработването на линиите ще трѣбва да се употребятъ импрегнирани стѣлбове отъ иглолистни дървета, на които трайността е два-три пѣти по-голяма отъ тази на употребяванитѣ понастоящемъ у насъ дѣбови стѣлбове. Съ това ще се постигне възможно най-рѣдко смѣняване на стѣлбовете по линията и, слѣдователно, по-рѣдко работене по линиите и по-евтино имъ поддържане. А всѣко работене по една линия е неизбѣжно съпроводено съ случайни прѣчки въ съобщенията, които прѣчки не трѣбва да се допускатъ по важните директни съобщения. Вънъ отъ това, подобно смѣняване е съпроводено съ голѣми материални разходи за поддържането, които сѣщо се взематъ подъ внимание и които въ случая ще се намалятъ съ 30—40%.

Стѣлбовете на тѣзи първокласни линии трѣбва да иматъ дължина минимумъ 7 метра, а на нѣкои особени мѣста 8 и половина, даже и 10 метра, за да може, слѣдъ като се поставятъ въ земята на дълбочина отъ 1:30 до 1:50 метра, най-долните отъ покаченитѣ по тѣхъ жици да останатъ на височина най-малко 4 метра надъ земята.

Телефонните администрации въ Германия и Австро-Унгария употребяватъ за постройка на първокласни полски линии почти изключително стѣлбове, импрегнирани съ катранено масло, а само отчасти съ живаченъ двухлоридъ. Първиятъ видъ отъ тѣзи стѣлбове, споредъ резултата на официалните статистики, съобщенъ ми отъ германската администрация, иматъ трайностъ почти отъ 20 години, а вториятъ видъ иматъ срѣдна трайностъ отъ 14½ години. Констатирано било, че катраненото масло се запазвало много повече и по-дълго врѣме въ стѣлбовете отъ живачния двухлоридъ, който съ течение на врѣмето се разбива отъ дѣждовете. Поради това първиятъ видъ стѣлбове се прѣдпочитатъ.

Стѣлбовете, които се употребяватъ отъ чуждите администрации за I-класни полски линии, иматъ всички 15 см. диаметъръ напрѣчно сѣчение при върха на стѣлба. А стѣлбовете, които се употребяватъ за подпорки и напрѣчни съединения на конструкциите, иматъ 12 см. диаметъръ напрѣчно сѣчение въ горния край. Тия видове

стѣлбове и размѣритѣ имъ ще се запазятъ и у насъ, за да имаме солиденъ материалъ.

Устройването на телефонна мрѣжа въ посочените размѣри ще трѣбва да се започне отъ идущата пролѣтъ и ще продължи около 7—8 години, постепенно съ доставянето на материали отъ странство. При устройване на тѣзи съобщения ще се има прѣдъ видъ, прѣди всичко, да се подобратъ съобщенията на столицата съ далечните окръжни центрове, пристанищата и важните гранични пунктове, отъ една страна, и между тѣхъ и околните центрове, и гаритѣ и селските общини съ околните центрове — отъ друга. За изпълнение на телефонните постройкы въ тия размѣри ще е потребенъ единъ кредитъ отъ 40.000.000 л. Исканиятъ кредитъ за разширение на мрѣжата не прѣвишава дѣйствителните нужди. Единъ примѣръ: само за построяването на едно телефонно съобщение отъ София до Силистра, за свързване на столицата съ Добруджа, нуждата отъ което е очевидна, ще сѣ потребни:

1. 550 км. верига отъ 4 м/м. мѣдна жица по 230 кгр. за километъръ и по 5 л. килограма (минималната цѣна)	632.500 л.
2. 1.100 кгр. 2 м/м. мѣдна жица за прѣврѣзки.	5.500 „
3. 32.000 изолатори № 1 по 1.20 л.	26.400 „
4. 22.000 куки № 1 по 1.50 л.	31.000 „
5. Разни други материали	30.000 „
6. Надници и прѣвозни срѣдства	20.000 „

Всичко 745.400 л.

Въ тази сума не влиза разходътъ по заздравяване стѣлбовната линия съ нови стѣлбове, за да понесе новия товаръ, и за укрѣпяването ѝ, който не ще бѣде по-малкъ отъ 100.000 л.

За прѣработването на главните телефонни линии, изходящи отъ София, въ първокласни, ще сѣ потребни 100.000 стѣлбове, 60.000 напрѣци съ по 16 шиша и 600.000 изолатори № 1. Тѣзи материали ще струватъ не по-долу отъ 4.000.000 л., безъ да се смѣта рѣчната работа и прѣвозътъ по постройката.

Прѣдъ видъ, обаче, че слѣдъ свършване на войната ще останатъ за общо използване по-голямата частъ отъ линиите, построени въ царството за военни нужди отъ нашитѣ и съюзнишките войсковы части и че стойността на тѣзи линии ще се изплати отъ военните кредити, прѣдъ видъ, отъ друга страна, и на това, че частъ отъ разходите по устройството на телефонните линии и мрѣжи между околните центрове и селските общини ще трѣбва да поематъ самитѣ селски общини, както това се прѣдвижда въ закона за почитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, за устройството на посочените телефонни съобщения ще бѣде достатъченъ кредитъ отъ 20.000.000 л.

Съ разширението на телефонните ни съобщения неразрѣдно слѣдва и въпросътъ за постройка на специални помѣщения за телеграфо-пощенскитѣ и най-вече за телефонните служби. Нѣма друга държавна или обществена служба, която повече отъ телефонната да се нуждае отъ специални помѣщения не само по чисто технически, но и по финансово-икономически и хигиенически причини.

Телефонните съобщения, както е извѣстно, включватъ въ себе си голѣмо количество по обемъ и тежестъ апарати, батерии и други приспособления, както и голѣмъ брой работни рѣцѣ, които изискватъ здания съ обширни зали и здрави основи, за да ги побератъ и издържатъ. А такива здания нѣма ни въ столицата, ни въ провинциалните центрове, дѣто градскитѣ телефонни мрѣжи бърже растатъ. Само по тази причина столицата още не може да се слобие съ отдавна поржчания, отдавна приготвенъ и платенъ централенъ нумераторъ, за да се задоволятъ зѣщитѣ нужди отъ телефонни съобщения не само за държавните и общественитѣ учрѣждения, но и за гражданитѣ, които отдавна сѣ депозирали повече отъ три хиляди заявления за телефонни постове и които ежедневно се увеличаватъ.

Отъ друга страна, докато прѣмѣстването на едно учрѣждение отъ едно здание въ друго включва само прѣмѣстването на вътрѣшната канцеларска мобилировка и архива, прѣмѣстването на една телеграфо-пощенска и телефонна станция, особено съ по-голяма градска телефонна мрѣжа, прѣдизвиква прѣмѣстването не само на канцеларската мобилировка и архива, но най-вече най-големото количество апарати, нумератори, батерии и особено на телеграфните и телефонните провинции, които неминуемо се съпровождатъ съ голѣми разноски, често пѣти два-три пѣти по-голями отъ самитѣ наеми на помѣщенията, независимо отъ разстройството, което, макаръ и врѣменно, се нанася на редовните и изправните телеграфни и телефонни съобщения. Тѣзи разноски неминуемо

ще станат още по-големи, ако не се изпръвари съ полгането на телефонните кабели за градските мръжи въ по-големите градски центрове павирането на улиците, канализацията и другите благоустройствени мероприятия. Тогава ще трябва да се разрушават паважи, улици, канали и пр., а това неизбежно ще предизвика и грамадни разходи.

Успоредно съ тези причини вървят и скъпите наеми на самите помещения. Държавата, респективно Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните всъкога е принудена да плаща искания наемъ на зданията, които наема, защото ней е отнета възможността да прави изборъ и да предпочита по-евтините здания, защото тя нийдъ не е имала случай да прави изборъ и предпочитане по простата причина, че нито въ единъ от големите градове тя не е намирала повече отъ едно що-годъ удобно здание за телеграфо-пощенската и телефонна станция. Така, напр.: въ Варна станцията се помещава въ едно общинско здание, за което по-рано се плащаше 5.500 л. годишенъ наемъ; преди балканската война този наемъ стигна до 12.000 л., а слѣдъ нея на 15.000 л. Отъ четири години насамъ пъкъ Варненската община иска да ѝ се опразни това здание за нуждите на общинското управление и, ако това се наложи, въпросътъ за намиране ново помещение за тамошната станция ще влѣзе въ най-безизходната си фаза. Такова е положението и на станциите: въ Плевенъ, дѣто отъ 2.000, сега се плаща 9.000 л., и въ Бургасъ, дѣто се плаща 10.000 л. и въ Пловдивъ, дѣто се плаща наемъ 16.500 л. и въ Русе — съ наемъ 20.000 л. и, най-послѣ, въ София, дѣто, покрай единственото въ цѣла България специално здание за телеграфо-пощенска и телефонна станция, за нуждите на службите сж наети около 15 други отдѣлни частни здания съ повече отъ 80.000 л. наемъ. Тѣзи наеми сж отъ преди европейската война, а, като се знае настѣпилата скъпостия, тѣ ще се увеличатъ неимоверно много. Независимо отъ това, разхвърлянето на службите въ повече здания, отдалечени едно отъ друго, предизвиква разходъ на излишни постове и заемане нумера въ централните нумератори и на излишни служители и другъ служебенъ персоналъ, които иначе сж необходими за връзката и контролата, която службите изискватъ. При това положение и при тѣзи цифри лесно е за всеки да смѣтне и да види, че плащаните сега наеми и тѣзи, що прѣдстоятъ да се плащатъ при днешната скъпостия, съотвѣтствуватъ на такива капитали, които даватъ възможностъ на държавата да се сдобие съ собствени помещения за телеграфо-пощенските и телефонните служби и да даде възможностъ не само на послѣдните да задоволяватъ нуждите на държавата и на българските граждани, но и едно облекчение на бюджета бюджетенъ товаръ.

Частните здания — сегашни помещения на телеграфо-пощенските и телефонни станции — не отговарятъ не само на най-елементарните нужди на службите за правилното и възможно икономичното имъ изпълнение, но тѣ почти всички не отговарятъ и на задължителните санитарно-хигиенични условия. Много пъти разни комисии на хигиеническите съвети сж се произнасяли за нехигиенността на помещенията, но, въпреки това и въпреки спроведливото негодуване на персонала, Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните е бивала принудена да наема и прѣнаема такива здания, защото не е имало други по-удобни и по-хигиенични. А знайно е, че телеграфо-пощенските и телефонните служби изискватъ дееношенъ интензивенъ физически и умственъ трудъ и, като така, не може и занаятъ, както е било досега, да се изоставя на по-дирно мѣсто, даже и отъ тази само гледна точка, въпросътъ за специални помещения за телеграфо-пощенските и телефонните служби, когато той вече е благоприятно разрѣшенъ въ другите страни и по отношение за жилища къмъ тѣзи помещения на персонала.

Но ако въ населените пунктове все още могатъ да се намѣрватъ, макаръ и скѣпи, тѣсни, неудобни и нехигиенични помещения за службите въ станциите, за телеграфо-пощенските и телефонните служби по гарите нѣма даже и покрити мѣста. Почти всички гари сж тѣсни и нѣматъ възможностъ да дадатъ една малка стайка за нуждите на пощата. Известно е, че на гарите се размѣня всичката поща за и отъ разните крайнини на царството съ центрове. До пристигането на влаковете и размѣната на пощите, всичката пощенска кореспонденция и вѣстници и всичките пощенски пратки и цѣнности се съхраняватъ подъ открито небе денемъ и нощемъ, при мразъ и пекъ и при дъждъ и снѣгъ. И пощенските кореспонденции и пратки сж изложени на развала и ограбване, това положение предизвиква повече служебенъ персоналъ

и такъвъ за охрана, а всичко туй ощетява държавното съкровище и уронва престижа на тази толкова важна и отъ високо значение служба. И оплакванията отъ фронта и отъ тила, отъ военни и граждански власти и частни лица, и отъ администрациите на вѣстниците се сипятъ, безъ да може съ нѣщо да се възпрать.

Затова и въпросътъ за специални помещения за телеграфо-пощенските и телефонните служби, колкото се явява като нераздѣленъ отъ разширението на телефонните мръжи, толкова той е неотлагаемъ и самъ за себе си.

За пълното задоволяване на нуждата отъ специални помещения за телеграфо-пощенските и телефонните служби ще сж потребни и по-големи парични срдѣства. Но засега смѣтамъ да се прѣдвидятъ срдѣства само за най-неотложните помещения въ столицата, въ по-големата частъ отъ окръжните центрове и онѣзи околийски центрове съ по-голема градска телефонна мръжа, дѣто наемите сж извънредно високи, и на онѣзи гари, които служатъ за размѣни пунктове въ пощенско отношение, както и при митниците, дѣто има пощенски клонове, защото само по липса на мѣсто стоятъ неразтоварени съ дълги дни десетки вагони съ пощенски колетти отъ странство за търговците.

За тѣзи помещения ще да сж необходими около 25.000.000 л. или общо и за разширение на телефонните съобщения около 45.000.000 л. Отъ тѣзи суми ще се плаща и необходимиятъ персоналъ за строежъ и експлоатацията на мръжите, докато се прѣдвидятъ съотвѣтните кредити въ редовните бюджети. Количеството на персонала и размѣритъ на възнаграждението му ще се прѣдвидятъ въ отдѣленъ шатъ, който ще се прѣдстави на одобрение отъ Министерския съветъ.

Исканиятъ кредитъ държавата лесно може да намери чрезъ заемъ. Ежемѣсечното увеличение на влоговете въ пощенската спестовна каса, размѣритъ на които надминаватъ всички очаквания, позволяватъ това, толкова повече, че ежегодно нѣма да се разходватъ повече отъ 3—4 милиона лева.

Ето защо, моля ви, г. г. народни прѣдставители, да гласувате прѣдлагания проектъ за законъ за разширение и постройка на междуградски и междуселски телефонни мръжи и за постройка на специални държавни помещения за телеграфо-пощенските и телефонни служби.

София, 8 мартъ 1918 г.

Министъръ на желѣзниците, пощите и телеграфите:

В. Кознички

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за разширение и постройка на междуградски и междуселски телефонни мръжи и за постройка на специални държавни помещения за телеграфо-пощенските и телефонните служби.

Чл. 1. Разрѣшава се на министра на желѣзниците, пощите и телеграфите да разшири и да построи междуградски и междуселски телефонни мръжи и специални държавни помещения за телеграфо-пощенските и телефонните служби въ царството, прѣдимно въ старите му прѣдѣли.

Чл. 2. Врѣмето и начинътъ за построяването на телефонните мръжи и помещенията се опрѣдѣля споредъ плана, изработенъ отъ Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните, като се спазва слѣдния редъ: свързване на столицата съ окръжните центрове, окръжните съ околийските центрове помежду имъ и гарите и селските общини съ околийските центрове, а помещенията за телеграфо-пощенските и телефонните служби — столицата и въ окръжните и околийските центрове споредъ степенята на градските телефонни мръжи.

Чл. 3. За тази цѣль разрѣшава се на същия министъръ извънреденъ свръхсметенъ кредитъ отъ (45) четиридесетъ и петъ милиона лева (20 милиона за телефонните мръжи и 25 милиона за специалните държавни помещения).

Забѣлѣжка. Таблицата на персонала за строежа и експлоатацията ще се опрѣдѣли, до включването му въ редовните бюджети, въ отдѣленъ шатъ, който ще се одобри отъ Министерския съветъ.

Чл. 4. Разходите, прѣдвидени въ този законъ, ще се произведатъ съгласно закона за отчетността по бюджета и закона за обществените прѣдприятия до окончателното изчерпване на тоя кредитъ.

Чл. 5. За покриването на тѣзи разходи, разрѣшава се на министра на финансите да сключи заемъ, съгласно законъ за вътрѣшните заеми“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които прие-
матъ по принципъ прочетения законопроектъ, да си вдиг-
натъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Нѣкой отъ дѣсницата: Прѣдлагамъ спѣшностъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ
съгласни да стане второ четене сега, моля, да си вдиг-
натъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за разширение и постройка на междуградски и междусел-
ски телефонни мрѣжи и за постройка на специални дър-
жавни помѣщения за телеграфо-пощенскитѣ и теле-
фоннитѣ служби“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ заглавието, както се прочете, да си вдигнатъ рж-
ката. (Болшинство) Прието.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, по-
щитѣ и телеграфитѣ да разшири и да построи между-
градски и междуселски телефонни мрѣжи и специални
държавни помѣщения за телеграфо-пощенскитѣ и теле-
фоннитѣ служби въ царството, прѣдимно въ старитѣ му
прѣдѣли“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 1 тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ рж-
ката. (Болшинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 2. Врѣмето и начинътъ за построяването на теле-
фоннитѣ мрѣжи и помѣщенията се опрѣдѣля споредъ
плана, изработенъ отъ Главната дирекция на пощитѣ, те-
леграфитѣ и телефонитѣ, като се спазва слѣдниятъ редъ:
свързване на столицата съ окрѣжнитѣ центрове, окрѣж-
нитѣ съ околийскитѣ центрове помежду имъ и гаритѣ и
селскитѣ общини съ околийскитѣ центрове, а помѣщенията
за телеграфопощенскитѣ и телефоннитѣ служби — сто-
лицата и въ окрѣжнитѣ и околийскитѣ центрове споредъ
степенята на градскитѣ телефонни мрѣжи“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 2 тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката.
(Болшинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 3. За тази цѣль разрѣшава се на сѣщия министъръ
извънреденъ сврѣхсметенъ кредитъ отъ (45) четиридесетъ
и петъ милиона лева (20 милиона за телефоннитѣ мрѣжи и
25 милиона за специалнитѣ държавни помѣщения).

„За бѣлѣжка. Таблицата на персонала за строежа и експло-
атацията ще се опрѣдѣли, до включването му въ редовнитѣ бюд-
жети, въ отдѣленъ шатъ, който ще се одобри отъ Министерския
сѣвътъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 3 тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ рж-
ката. (Болшинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 4. Разходитѣ, прѣдвидени въ този законъ, ще се
произвеждатъ съгласно закона за отчетността по бюджета
и закона за общественитѣ прѣдприятия до окончателното
изчерпване на тоя кредитъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 4 тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката.
(Болшинство) Приетъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„Чл. 5. За покриването на тѣзи разходи, разрѣшава се
на министра на финанситѣ да сключи заемъ съгласно за-
кона за вътрѣшнитѣ заеми“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата
г. министърътъ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ В. Кознички: Въ чл. 5, г. г. народни прѣд-
ставители, трѣбва да се направи една поправка, защото
той е писанъ тогава, когато се мислѣше да се създаде
законътъ за вътрѣшенъ заемъ отъ Финансовото мини-
стерство. Понеже такъвъ законъ не се създаде, то чле-

нътъ ще приеме слѣдната редакция: (Чете) „За покрива-
нето на тѣзи разходи разрѣшава се на министра на фи-
нанситѣ да сключи заемъ отъ спестовната каса при Ди-
рекцията на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ при лихва
и други условия, одобрени отъ Министерския сѣвътъ“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ чл. 5 съ поправката, която прочете г. министърътъ
на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, да си вдигнатъ
ржката. (Болшинство) Приетъ.

Ще вдигнемъ засѣданието.

Нѣкой отъ дѣсницата: Има рѣшение да се продължи,
докато се изчерпи дневниятъ редъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Тогава, ми-
наваме на слѣдующата точка отъ дневния редъ: Одобре-
ние рѣшението за одобрение VI-то постановление на Ми-
нистерския сѣвътъ, отъ 22 май 1917 г. протоколъ № 72,
досежно спирането течението на давностнитѣ срокове по
издадени и утвърдени вече отъ Министерството на фи-
нанситѣ митнишки постановления.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ проектъ-рѣшението за одобрение VI-то постановле-
ние на Министерския сѣвътъ, отъ 22 май 1917 г.,
протоколъ № 72.

Г. г. народни прѣдставители! Съ присѣдинението на
окупираниотъ отъ българскитѣ войски земи въ Македония
и Моравско въ митнишко отношение къмъ общата мит-
ническа територия на царството, откриха се по новата
погранична линия на тѣзи земи митници.

Послѣднитѣ при приложение българскитѣ закони до-
сежно митнически режимъ за вноса, износа, транзита и
пр. констатирани сѣ нарушения на закона за митницитѣ
въ тайно внасяне и изнасяне на стоки и сѣ осѣдили ви-
новнитѣ съ постановления, съгласно чл. 391, надлежно
утвърдени, съгласно чл. 392 отъ закона за митницитѣ, отъ
Министерството на финанситѣ.

Тѣзи постановления, съгласно чл. 400 отъ сѣщия за-
конъ, подлежатъ на обтѣжване прѣдъ окрѣжнитѣ сѣди-
лища въ двунедѣленъ срокъ отъ съобщението на утвър-
денитѣ постановления.

Обаче въ тѣзи земи нѣма навсѣкѣждѣ открити окрѣжни
сѣдилища, вслѣствие на което осѣденитѣ нѣматъ въз-
можностъ да се възползуватъ отъ това свое право; за-
това, за да се даде възможностъ на осѣденитѣ съ поста-
новления да се възползуватъ по чл. 400 отъ закона за
митницитѣ — да обтѣжатъ утвърденитѣ постановления
прѣдъ окрѣжнитѣ сѣдилища, внесохъ въпроса въ Мини-
стерския сѣвътъ, който съ VI-то постановление, отъ 22 май
1917 г., протоколъ № 72, одобри: да се спре течението на
давностнитѣ срокове по такива постановления.

За узаконяване на това постановление на Министерския
сѣвътъ, имамъ честъ да ви прѣдставя на разглеждане и
одобрение приложеното тукъ проектъ-рѣшение.

София, февруарий 1918 г.

Министъръ на финанситѣ: Д. Тончевъ

„РѢШЕНИЕ

за одобрение VI-то постановление на Министерския сѣ-
ветъ, отъ 22 май 1917 г., протоколъ № 72, досежно спи-
рането течението на давностнитѣ срокове по издадени и
утвърдени вече отъ Министерството на финанситѣ
митнишки постановления.

Чл. 1. Одобрява се VI-то постановление на Министер-
ския сѣвътъ, отъ 22 май 1917 г. протоколъ № 72, както
слѣдва:

Одобрява се спирането течението на давностнитѣ сро-
кове по издаденитѣ и утвърдени вече отъ Министерството
на финанситѣ постановления за контрабандни нарушения
по закона за митницитѣ въ Македония и бивша Сърбия
до установяване на гражданска сѣдебна властъ въ тия
земи“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които при-
ематъ прочетеното рѣшение, моля, да си вдигнатъ рж-
ката. (Болшинство) Прието.

Слѣдующиятъ пунктъ на дневния редъ е: одобрение
рѣшението за освобождаване отъ мито и други берии и
такси и отъ митнически формалности прѣдметитѣ, мате-
риалитѣ и добитѣкътъ, пропуснати въ и отъ страната, съ-

гласно разпоредбитъ на Министерството на финанситъ и постановленията на Министерския съвѣтъ.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ рѣшението за освобождаване отъ мито и други бери и такси на прѣдметитъ, материалитъ и добитъка, пропуснати въ страната и прѣзъ страната, съгласно разпоредбитъ на Министерството на финанситъ и постановленията на Министерския съвѣтъ.

Г. г. народни прѣдставители! Дамскиятъ комитетъ за войнишки подаръци при Столичната община съ писмо № 4.115 отъ 2 априлий 1917 г. помоли да се освободи безъ мито изпратената отъ Мюнхенъ на неговъ адресъ една войнишка палатка съ всичкитъ ѝ принадлежности, понеже била прѣдначена за подаръкъ на войницитъ отъ фронта. Имайки прѣдъ видъ хуманната и благородна цѣль на казания комитетъ, Министерскиятъ съвѣтъ, въ засѣданието си отъ 18 априлий 1917 г., протоколъ № 54, рѣши да се освободи безъ мито и всѣкакви други данъци, такси, бери и пр. въпросната войнишка палатка съ всичкитъ ѝ принадлежности.

Всѣдствие на стеклитъ се и неблагоприятни условия и бѣдствие за българитъ въ Тракия и Македония прѣзъ 1913 и 1914 г., Янко Георгиевъ Стояновъ, сега войникъ отъ 5-й Македонски полкъ, напусналъ родния си градъ Лозенградъ въ врѣме на турската реокупация прѣзъ 1913 г., и се заселилъ съ жена си и четиритъ си малолѣтни дѣца въ гр. Ямболъ.

Прѣзъ мѣсецъ априлий 1917 г. той се завърналъ въ отпускъ и отишелъ въ гр. Лозенградъ да прибере остана лата си покъщнина, между която е една шевна машина, съ която казаниятъ Янко Георгиевъ работѣлъ и изкарвалъ прѣхраната си, обаче като стигналъ въ Кулели-Бургазъ, митницата задържа машината му, понеже нѣмалъ да доплати слѣдующитъ се митни и други бери за нея.

Съ заявление отъ 26 май 1917 г. до Министерския съвѣтъ Янко Георгиевъ помолитъ да му се освободи шевната машина безъ мито и други бери, понеже билъ бѣденъ, а при това и войникъ, та нѣмало отгдѣ да вземе и заплати исканата му отъ митницата сума 20-65 л. Министерскиятъ съвѣтъ съ VI-то постановление, взето въ засѣданието му отъ 6 октомврий 1917 г., протоколъ № 135, рѣши да се удовлетвори молбата му.

По ходатайството на Министерството на войната, Министерскиятъ съвѣтъ, въ засѣданието си отъ 9 ноемврий 1917 г., протоколъ № 149, одобри, щото Софийското областно интендантство да изнася за Австро-Унгария всѣки 15 дена безъ мито, безъ всѣкакви други такси и бери брашно, чай, тютюнъ и пр., прѣдначени за българскитъ войници-инвалиди, намиращи се на лѣчение въ Буда-Пеща.

По едно споразумѣние между българското и турското правителства, пропуснаха се да се изселятъ въ Турция турци отъ новоосвободенитъ земи заедно съ добитъка и покъщнината си, като въ замѣна на този износъ ще бѣде позволено отъ турското правителство на българитъ изселници отъ Турция въ България да изнесатъ съ себе си покъщнината и добитъка си.

Покъщнината и добитъкътъ на тѣзи изселници турци се освободи безъ мито и безъ никакви митнически формалности.

Понеже законитъ на страната не даватъ право на министра на финанситъ да освобождава безъ мито и други бери прѣдметитъ, за които се отнасятъ горнитъ случаи и постановления на Министерския съвѣтъ, то имамъ честь да внеса на разглеждане и приемане отъ Народното събрание настоящето рѣшение за пропуцането безъ мито и други такси и бери тия прѣдмети.

София, февруарий 1918 г.

Министъръ на финанситъ Д. Тончевъ

„РѢШЕНИЕ

за освобождаване отъ мито и други бери и такси и отъ митнически формалности прѣдметитъ, материалитъ и добитъкътъ, пропуснати въ и отъ страната, съгласно разпоредбитъ на Министерството на финанситъ и постановленията на Министерския съвѣтъ.

Чл. 1. Одобряватъ се слѣднитъ постановления отъ Министерския съвѣтъ:

I. XIX-то постановление отъ 18 априлий 1917 г., протоколъ № 54, както слѣдва:

Одобрява се да се освободи безъ мито и всѣкакви други данъци, такси, бери и пр. пристигналитъ отъ Мюнхенъ на тукашната гара на адресъ на дамския комитетъ за войнишки подаръци при Столичната община една войнишка палатка съ всичкитъ ѝ принадлежности въ вагонъ № 11445, понеже е прѣдначена за подаръкъ на войницитъ отъ фронта.

2. VI-то постановление отъ 6 октомврий 1917 г., протоколъ № 135, както слѣдва:

Одобрява се да се освободи безъ мито и всѣкакви други бери, такси и магазинажъ задържаната въ Кулели-Бургазката митница шевна машина на Янко Георгиевъ.

3. II-то постановление отъ 9 ноемврий 1917 г., протоколъ № 149, както слѣдва:

Одобрява се, щото Софийското областно интендантство да изнася за Австро-Унгария всѣки 15 дена безъ мито и безъ всѣкакви други данъци, такси и бери по: 450 кгр. брашно, 750 гр. чай, 8-400 кгр. тютюнъ и нужното количество цигарени книжки, прѣдначени за българскитъ войници-инвалиди, които се намиратъ на лѣчение въ Буда-Пеща.

Чл. 2. Одобрява се да се освободятъ безъ мито и други бери и такси и безъ всѣкакви митнишки формалности покъщнината и добитъкътъ на изселницитъ турци, изселени отъ новоосвободенитъ земи на царството, съгласно разпоредбитъ на Министерството на финанситъ:

а) телеграма № 6797 отъ 28 октомврий 1917 г., Кулели-Бургазъ митницата. Съгласно телеграмата 10.722 на Дирекцията прѣдвидливостъта, пропуснете турскитъ прѣселници, като установите броя имъ;

б) телеграма № 6832 отъ 30 октомврий 1917 г., Кулели-Бургазката митница.

Общото число на турцитъ, които се изселватъ въ Турция, е около 10.000 души. Тѣ носятъ съ себе си 337 крави и волове, 90 коня, 507 магарета и 2.096 глави дребенъ добитъкъ и ще се изпращатъ на части. За добитъка и багажа на първата партида Дирекцията за стопански грижи съ телеграма № 10.722 ви съобщи да пропуснете свободно. Втората партида, която носи 16 крави и волове, 6 коня, 27 магарета и 110 глави дребенъ добитъкъ, е тръгнала отъ Нишъ. За добитъка и покъщнината на тая партида, както и на всички останали, ще получите допълнително нареждане отъ дирекцията.

Както багажа и паритъ, така и добитъка на всички прѣселници ще пропускате безъ прѣглеждане, безъ мито и други такси и бери, изобщо безъ никакви митнишки формалности.

в) телеграма № 7012 отъ 6 ноемврий 1917 г., Кулели-Бургазъ, митницата. Точниятъ брой на изселницитъ турци билъ 11.262, на кравитъ и воловетъ 347, на конетъ 90, на магаретата 497 и на дребния добитъкъ 2.196. Направете всички възможни улеснения за по-бързото експедиране на тия изселници и донасяйте.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които одобряватъ прочетеното рѣшение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е: одобрение прѣдложението за одобрение указитъ за разрѣшенитъ прѣзъ 1917 г. съ постановления на Министерския съвѣтъ, съгласно съ чл. 126 отъ конституцията, обикновени свръхсмѣтни кредити.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ прѣдложението за одобрение указитъ за разрѣшенитъ прѣзъ 1917 г., съ постановления на Министерския съвѣтъ, съгласно съ чл. 126 отъ конституцията, обикновени свръхсмѣтни кредити.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣзъ миналата година съ разрѣшени съ постановления на Министерския съвѣтъ, одобрени съ укази, съгласно съ чл. 126 отъ конституцията, два обикновени свръхсмѣтни кредити на обща сума 70.000 лева за нужди, подробно изброени въ приложеното прѣдложение.

Понеже, съгласно съ чл. 32 отъ закона за отчетността по бюджета, тия укази подлежатъ на одобрение отъ Народното събрание, имамъ честь да ви помоля да гласувате и приемиете настоящето прѣдложение.

София, януарий 1918 г.

Министъръ на финанситъ: Д. Тончевъ

„П Р Ъ Д Л О Ж Е Н И Е

за одобрение указитъ за разрѣшенитъ прѣзъ 1917 г., съ постановления на Министерския съвѣтъ, съгласно съ чл. 126 отъ конституцията, обикновени свръхсмѣтни кредити.

Членъ единственъ. Одобряватъ се слѣднитъ укази за разрѣшенитъ обикновени свръхсмѣтни кредити, съгласно съ чл. 126 отъ конституцията:

1) указъ № 29 отъ 14 юний 1917 г., за свръхсмѣтенъ кредитъ по Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията, на сума 50.000 л., за подпомагане пострадалитъ отъ избухналия на 21 май м. г. пожаръ въ гр. Шонгиошъ (Унгария), и

2) указъ № 36 отъ 10 августъ 1917 г., за свръхсмѣтенъ кредитъ по Министерството на финанситъ, на сума 20.000 л., за посрѣщане разходитъ по тържественото отпразнуване отъ бюрото на Народното събрание, 30-годишнината отъ възкачването на Негово Величество на прѣстола“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които одобряватъ прочетеното прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Слѣдующиятъ пунктъ на дневния редъ е: одобрение прѣдложението за одобрение XVI-то постановление на Министерския съвѣтъ отъ 9 ноемврий 1917 г., протоколъ № 149, касателно даденитъ 600.000 л. отъ кредита за военни нужди, за помощъ на бѣжанцитъ отъ фронта.

Секретаръ Н. Калчевъ: (Чете)

„М О Т И В И

къмъ прѣдложението за одобрение XVI-то постановление на Министерския съвѣтъ, отъ 9 ноемврий 1917 г., протоколъ № 149, касателно даденитъ 600.000 л. отъ кредита за военни нужди за помощъ на бѣжанцитъ отъ фронта.

Г. г. народни прѣдставители! Комисията, назначена отъ Министерския съвѣтъ за настаняване бѣжанцитъ отъ фронта, разквартирувани врѣменно въ Моравската областъ, слѣдъ като е проучила положението на бѣжанцитъ и се увѣрила, че материалното имъ положение е повече отъ окаяно и плачевно, понеже били оголѣли, обосѣли и останали безъ покривки и завивки и безъ всѣкакви домашни потрѣби, дошла до заключение, че първото нѣщо, което правителството трѣбва да направи за облекчение сѣдбата на тия лишени отъ всѣкакви срѣдства за прѣпитание нещастници, е да имъ се притече на помощъ съ пари и вълна, за да могатъ сѣжитъ бѣжанци поне отъ началото, когато бѣждатъ настанени по селата и градоветъ изъ вѣтрѣшността на България, да си помогнатъ въ своитъ най-необходими и належащи нужди отъ: солъ, газъ, сапунъ, постелка, завивка, облѣкло и пр. и по поводъ на това сѣщата комисия рѣшила: да се ходатайствува прѣдъ Министерския съвѣтъ да разрѣши да имъ се отпусне една врѣменна парична помощъ отъ по 20—30 лева на лице безъ разлика на народностъ, положение, полъ, възраст и мѣ-

стожителство и по два килограма непрана вълна бесплатно, за да си изработятъ прѣзъ зимата най-необходимото облѣкло.

Числото на бѣжанцитъ възлизало на брой 27.625 души, отъ които 10.480 души турци (мохамедани), които се изпратили за Турция, турското правителство да се грижи за тѣхъ, а 17.145 души сѣ били чисти българи и българигъркомани.

Началникътъ на Моравската военно-инспекционна областъ прѣдставилъ това рѣшение на въпросната комисия въ Министерския съвѣтъ и послѣдниятъ въ засѣданието си на 9 ноемврий 1917 г. съ XVI-то си постановление, протоколъ № 149, е одобрилъ да се отпусне на комисията при Моравската военно-инспекционна областъ по настаняване на бѣжанцитъ една сума отъ 600.000 л. отъ кредита за военнитъ нужди, за даване бърза помощъ на бѣжанцитъ отъ фронта, които ще бѣждатъ настанени въ вѣтрѣшността на царството, обаче, за да добие сила това постановление на законъ, има се нужда да бѣде одобрено отъ Народното събрание.

Затова като ви прѣдставямъ, г. г. народни прѣдставители, настоящето прѣдложение, моля ви да го разгледате и гласувате.

София, 25 февруарий 1918 г.

Министъръ на войната, генер. лейтенантъ: **Найденевъ**

„П Р Ъ Д Л О Ж Е Н И Е

за одобрение XVI-то постановление на Министерския съвѣтъ, отъ 9 ноемврий 1917 г., протоколъ № 148, касателно даденитъ 600.000 л. отъ кредита за военни нужди за помощъ на бѣжанцитъ отъ фронта.

Членъ единственъ. Одобрява се XVI-то постановление на Министерския съвѣтъ, отъ 9 ноемврий 1917 г., протоколъ № 149, съ което е разрѣшено да се отпусне на комисията при Моравската военно-инспекционна областъ по настаняване на бѣжанцитъ, отъ кредита за военни нужди, една сума отъ 600.000 л., за даване бърза помощъ на бѣжанцитъ отъ фронта, които ще бѣждатъ настанени въ вѣтрѣшността на царството“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които одобряватъ прочетеното прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. Болшинство.

Ще вдигнемъ засѣданието.

Ще имаме засѣдание утрѣ съ дневенъ редъ: трето четене на всички законопроекта, които минаха днесъ на първо и второ четене.

Слѣдъ това първо четене на законопроекта за извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 1.975.500.000 л. за посрѣщане нуждитъ по войната, започната на 1 октомврий 1915 г., и второ четене на законопроекта за осигуряване работницитъ и служащитъ въ случай на злополука и болестъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. 30 м. вечерята)

Прѣдседателъ: **Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ**

Подпрѣдседателъ: **Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ**

Секретаръ: **Н. КАЛЧЕВЪ**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. ГЪЛЖБОВЪ**